

Пропозиції КМЄС щодо внесення змін до Кримінального процесуального кодексу

1. ВИКОРИСТАННЯ ПОПЕРЕДНІХ ПОКАЗАНЬ В СУДІ	2
2. СТРОК ДІЇ УХВАЛИ ПРО ДОСТУП ДО БАНКІВСЬКИХ ДАНИХ (СТАТТЯ 164)	15
3. МОЖЛИВІСТЬ ВЖИТТЯ ПЕВНИХ СЛІДЧИХ ЗАХОДІВ ДО ОФІЦІЙНОГО ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ (СТАТТЯ 214 КПК УКРАЇНИ)	18
4. ПРЕЗУМПЦІЯ НЕВИНУВАТОСТІ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОВЕДЕНOSTІ ВИНИ (СТАТТЯ 17)	32
5. ПОКАЗАННЯ З ЧУЖИХ СЛІВ (СТАТТЯ 97)	35
6. ВІДКРИТТЯ МАТЕРІАЛІВ ІНШІЙ СТОРОНІ (СТАТТЯ 290)	41
7. КОНТРОЛЬОВАНА ПОСТАВКА (СТАТТЯ 569)	45
8. ОБ'ЄДНАННЯ ОПЕРАТИВНИХ ПРАЦІВНИКІВ ТА СЛІДЧИХ, ЗУПИНЕННЯ ТА ЗАВЕРШЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ	48
9. ВІДНОВЛЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ НА ОСНОВІ РІШЕННЯ ЄСПЛ	76
10. КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ	79
11. ВИКОРИСТАННЯ ЗАСТАВИ ДЛЯ КОМПЕНСАЦІЇ ШКОДИ ЖЕРТВІ ЗЛОЧИНУ	90
12. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ЗАХОДИ ЗАХИСТУ ВІД ВТОРИННОЇ ВІКТИМІЗАЦІЇ – УСІ ПОТЕРПІЛИ ТА СПЕЦІАЛЬНА КАТЕГОРІЯ ВРАЗЛИВИХ ПОТЕРПІЛИХ	95
13. ЗАБОРОННІ СУДОВІ НАКАЗИ	133
14. РОЗШИРЕННЯ ДОСТУПУ ДО ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ ДЛЯ ПОТЕРПІЛИХ ВІД ЗЛОЧИНУ	143
15. ДОСТУП ПОТЕРПІЛИХ ВІД ЗЛОЧИНУ ДО МАТЕРІАЛІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ	148
16. ПОВНОВАЖЕННЯ ПРОКУРОРА НА ПРЕДСТАВЛЕННЯ ІНТЕРЕСІВ ПОТЕРПІЛОГО	152
17. ВИЗНАННЯ СТАТУСУ ПОТЕРПІЛОГО	157
18. ДУМКА ПОТЕРПІЛИХ ПРО ЗАПОБІЖНІ ЗАХОДИ	160
19. ПРАВО ПОТЕРПІЛОГО ПОДАВАТИ КЛОПОТАННЯ ПРО ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ ТА НАДАВАТИ ДОДАТКОВІ ДОКАЗИ	163
20. ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЯК ОДНА З ПІДСТАВ ДЛЯ УМОВНО-ДОСТРОКОВОГО ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ	165
21. ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ЗВІЛЬНЕННЯ ТА ВТЕЧУ УВ'ЯЗНЕНОГО	167
22. ПРИЗНАЧЕННЯ ПРЕДСТАВНИКА У РАЗІ ВЕЛИКОЇ КІЛЬКОСТІ ПОТЕРПІЛИХ	170
23. НОНІМНІ СВІДКИ	172
24. ВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИ, ЯКА ВЗЯТА ПІД ЗАХИСТ	185
25. ІНФОРМУВАННЯ ПОТЕРПІЛОГО ЩОДО ПРОЦЕДУРИ МЕДІАЦІЇ ТА ЇЇ НАСЛІДКІВ	187
26. ВРАХУВАННЯ СУДОМ ПРИ ПРИЗНАЧЕННІ ВИДУ І РОЗМІРУ ПОКАРАННЯ	191
27. ВКЛЮЧЕННЯ СУДОМ УМОВ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ПОТЕРПІЛОМУ У РІШЕННЯ	195

1. ВИКОРИСТАННЯ ПОПЕРЕДНІХ ПОКАЗАНЬ В СУДІ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

I. Оцінка існуючої нормативно-правової бази України

Статтею 23 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) передбачено, що суд досліджує докази безпосередньо й отримує показання усно. Відомості, які не були предметом безпосереднього дослідження суду, крім випадків, передбачених КПК України не можуть бути визнані доказами. Це загальне правило докладно описано в статтях 95 – 96 КПК України, а також згадується в статті 225 КПК України. Система КПК міцно спирається на принцип, згідно з яким надання всіх доказів має здійснюватися в присутності обвинуваченого під час відкритого судового засідання з метою дотримання принципу змагальності і майже не дозволяє використовувати показання як докази в суді.

Між показаннями, які дає підозрюваний (підсудний) та свідок, існує процесуальна відмінність. Незважаючи на те, частиною 2 статті 95 КПК України передбачено, що підозрюваний має право давати показання під час досудового розслідування та судового розгляду, згідно з частиною 4 цієї статті, суд не вправі використовувати показання, надані підозрюваним під час досудового розслідування, для обґрунтування своїх висновків. КПК України також не дозволяє вказувати підозрюваному на невідповідності між показаннями, наданими ним поліції, і показаннями, які він надає в суді. Це призводить до виникнення ситуації, коли підозрювані (підсудні) можуть легко змінювати свої показання, а суди не виводять з цього жодних висновків, або навіть не ставлять підозрюваним (підсудним) критичні запитання. Це небажаний побічний ефект системи.

Для свідка ситуація дещо інша. Відповідно до статті 96 КПК України сторони кримінального провадження мають право ставити свідку запитання щодо його можливості сприймати факти, про які він дає показання, а також щодо інших обставин, які можуть мати значення для оцінки достовірності показань свідка. Це створює можливість для сторони обвинувачення або захисту використовувати показання, надані під час досудового розслідування, для конфронтації проти свідка. Проте, також у випадку свідків, частина 4 статті 95 КПК України забороняє суду використовувати показання як обґрунтування для своїх рішень.

У ході бесід, які співробітники КМЄС провели зі слідчими поліції та прокурорами, була виявлена дещо змішана картина того, як насправді відбувається допит свідків щодо попередніх показань, які містять суперечності. Деякі співрозмовники пояснювали, що свідків іноді допитують щодо попередніх показань. Інші співрозмовники повідомили, що це рідкісні випадки, і суд, зазвичай, не допускає цього. Для свідків, які надають неправдиві свідчення у суді, передбачено покарання, але насправді цей злочин не завжди легко довести. У будь-якому випадку КПК забороняє суду ігнорувати показання, надані свідком у суді, і використовувати показання для обґрунтування своїх висновків, навіть якщо у суду виникають сумніви щодо достовірності свідчень, наданих свідком у суді.

Стаття 225 КПК України передбачає виключення з цього правила. Відповідно до цього положення, слідчий суддя може проводити допит свідка, і його показання вважаються допустимими як докази в суді. Проте критерії застосування статті 225 досить суворі, і, на думку наших співрозмовників, це положення часто не використовується. Крім того, стаття 225 КПК України не застосовується до підозрюваних, а лише до свідків та потерпілих.

Співрозмовники також повідомили КМЄС про практику обходу вищезгаданих проблем шляхом проведення «слідчого експерименту» згідно зі статтею 240 КПК України. Під час проведення такого експерименту може проводитися відеозапис свідків, потерпілих та підозрюваних, коли вони описують місце злочину, пояснюють, що вони робили та/або спостерігали. Однак така практика потребує багато часу, дорого коштує та її не можна легко застосувати до всіх видів злочинів. Таку процедуру важко уявити у справах, наприклад, про відмивання грошей або шахрайство.

Хоча КПК України не вимагає складання протоколів показань, на практиці це все ще відбувається. Для цього може бути багато причин, однак одна зрозуміла причина полягає в тому, що прокурору потрібна інформація в письмовій формі для здійснення процесуального керівництва та отримання можливості оцінити наявність достатніх доказів для висунення обвинувачення щодо підозрюваного. Отже, положення про те, що протокол складати необов'язково, видається таким, що не має жодного практичного значення.

Відповідно до статті 291 КПК України до обвинувального акта додається реєстр матеріалів досудового розслідування. Проте самі показання до суду не передаються. Це прямо забороняється останнім реченням статті 291 КПК України. Незважаючи на це, відповідно до статті 290 КПК України всі матеріали справи мають бути відкриті для сторони захисту. Таким чином, судді буде невідомий зміст попередніх показань і лише якщо захисник або прокурор допитають свідка щодо його попередніх показань, суддя дізнається про їхній зміст. Фактично, суди мають певну «білу пляму»; їм не завжди відома вся інформація, що потенційно стосується справи.

II. Пояснення необхідності внесення поправки

У комплексі система КПК України призводить до виникнення ситуації, коли на етапі досудового розслідування потрібно виконати значну кількість роботи, але ця робота майже не має доказової сили в суді. Це також дозволяє підозрюваним легко змінювати свої показання і не дає можливості судам ігнорувати показання, надані в суді, та використовувати попередні показання для обґрунтування своїх висновків. Якщо зміна показань не має жодних наслідків і не викликає критичних запитань, тоді важко зрозуміти, як суд може належним чином встановити факти. Суд не має можливості дослідити попередні показання, які можуть поставити під сумнів показання, зроблені обвинуваченим у суді за власною ініціативою. Як зазначалося вище, цілком можливо, що суддя навіть не знатиме, що на етапі досудового розслідування підозрюваний чи свідок надавали різні показання. Усе залежить від того, чи зможе сторона захисту або обвинувачення вказати на це судді.

Кримінально-процесуальний кодекс України в редакції 1960 р.

Система не завжди була такою. У КПК України в редакції 1960 р. статтею 257 регулювалася безпосередність судового розгляду. Суд першої інстанції при розгляді справи повинен безпосередньо дослідити докази в справі: допитати підсудних, потерпілих, свідків, заслухати висновки експертів, оглянути речові докази, оголосити протоколи та інші документи.

Відповідно до статті 301 КПК України в редакції 1960 р., оголошення судом показань підсудного, даних під час дізнання, досудового слідства або на суді, дозволяється як за

ініціативою суду, так і за клопотанням прокурора та інших учасників судового розгляду у таких випадках:

- 1) при наявності істотних суперечностей між показаннями, які підсудний надав під час судового розгляду і досудового розслідування або дізнання;
- 2) в разі відмови підсудного давати показання під час судового слідства;
- 3) коли справа розглядається у відсутності підсудного.

Відповідно до статті 306 КПК України в редакції 1960 р., суд з власної ініціативи або за клопотанням прокурора чи інших учасників судового розгляду може оголосити показання свідка, дані під час дізнання або досудового слідства, у випадках:

- 1) наявності істотних суперечностей між показаннями, які свідок дав на суді і під час досудового слідства або дізнання;
- 2) неявки в судове засідання свідка, явка якого з тих або інших причин неможлива;
- 3) коли справа розглядається у відсутності свідка (стаття 306).

Більшість співрозмовників, з якими спілкувалися представники КМЄС, зазначили, що вони віддають перевагу старій системі. Один із співрозмовників повідомив, що згідно з чинним Кодексом мета досудових показань полягає в тому, щоб просто «бути інформацією для прокурора». В академічних колах також критикується надто сувора система. Головний науковий експерт Верховної Ради України, наприклад, написав: «Незрозуміло, для чого взагалі потрібен етап досудового розслідування». Деякі співрозмовники навіть зазначали, що вони підозрюють, що стара система була змінена режимом Януковича, щоб спростити неправомірний тиск на суддів. Через ці зміни достатньо було просто вплинути на суддю, а не на поліцію чи прокуратуру, оскільки думка судді щодо доказів, отриманих в суді, була вирішальною, а докази, надані поліції та прокуратурі, не мали жодної цінності.

III. Опис основного принципу запропонованої поправки

Запропонована поправка дозволяє обмежене використання попередніх показань у судовому засіданні у випадку підозрюваного за таких умов:

- 1) при наявності істотних суперечностей між показаннями, які підсудний надав під час судового розгляду і досудового розслідування або дізнання;
- 2) в разі відмови підсудного давати показання під час судового слідства;
- 3) коли справа розглядається у відсутності підсудного.

6. Суд з власної ініціативи або за клопотанням прокурора чи інших учасників судового розгляду може оголосити показання свідка, надані під час досудового слідства, у випадках:

- 1) неявки в судове засідання свідка у зв'язку з його смертю, зникненням без вісті, недоступністю через тривале перебування за кордоном або якщо його стан здоров'я забороняє йому постійно або протягом тривалого часу давати показання в судовому засіданні;
- 2) допиту особи під час досудового розслідування в судовому засіданні;

3) наявності істотних суперечностей між показаннями, які свідок надав під час судового розгляду і досудового розслідування або дізнання, або неправомірної відмови свідка давати показання і:

- а) захисник чи обвинувачений мали можливість брати участь у допиті та ставити запитання;
- б) до свідка або потерпілого було застосовано насильство, погрози, підкуп або надана інша вигода для надання неправдивих показань;
- в) на зміст показань свідка під час судового розгляду вплинула поведінка підсудного або присутніх у залі суду.

IV. Посилання на міжнародні стандарти та практику ЄС

Дотримання прав людини

Деякі зі співрозмовників зазначили, що внесення змін до вищезгаданих положень може призвести до збільшення кількості випадків неправомірного впливу на підозрюваних та свідків. Незважаючи на те, що це питання, безумовно, потребує уваги, воно не повинно стати причиною, залишати систему без змін. Покладання лише на докази, отримані в судовому засіданні, не є гарантією проти неправомірного впливу. Крім того, надання суддям можливості фактично здійснювати належний допит підозрюваних та свідків щодо попередніх показань може допомогти виявляти випадки зловживання. КМЄС також зазначає, що проти впливу на підозрюваних або свідків передбачено декілька процедурних гарантій, які коротко підсумовуються нижче.

У законодавчій базі України передбачено декілька варіантів захисту прав підозрюваного. Однією з важливих гарантій є право мати захисника та на його участь у судовому розгляді. Відповідно до частини 1 статті 49 КПК України слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд зобов'язані забезпечити участь захисника у випадках, визначених у цій статті. Відповідно до статті 206 КПК України слідчий суддя має загальний обов'язок забезпечувати захист прав людини в рамках кримінального процесу, включаючи право на захисника.

Так, відповідно до частини 4 статті 213 КПК України, у випадку затримання особи, уповноважена службова особа, що здійснила затримання, зобов'язана негайно повідомити про це орган (установу), уповноважений законом на надання безоплатної правової допомоги. Як наслідок, орган (установа), уповноважений законом на надання безоплатної правової допомоги, направить захисника для зустрічі з підозрюваним. Захисник має зустрітися із затриманою особою протягом однієї години (в окремих випадках протягом 6 годин). Затримана особа має право відмовитися від надання вторинної правової допомоги, але як гарантія права затриманої особи, вона може відмовитись від захисника, наданого органом (установою), уповноваженим законом на надання безоплатної правової допомоги, лише в присутності такого захисника під час першої конфіденційної зустрічі. У разі неприбуття захисника, уповноважена службова особа негайно повідомляє про це відповідний орган (установу), уповноважений законом на надання безоплатної правової допомоги, який має призначити іншого захисника. Право на конфіденційне спілкування між клієнтом та захисником гарантується статтею 46 КПК України. Стаття передбачає право обвинуваченого мати конфіденційне побачення із захисником до першого допиту без дозволу слідчого, прокурора чи суду. Після першого допиту, конфіденційні побачення

можуть проводитися без обмеження їхньої кількості та тривалості. Захисник також має право брати участь у проведенні допиту та інших процесуальних діях.

Позиція свідка, звісно ж, відрізняється від позиції підозрюваного, але свідок також має право на правову допомогу під час давання показань (пункт 2 частини 1 статті 66 КПК України). Свідок може відразу після допиту ознайомлюватися з протоколом допиту та заявляти клопотання про внесення до нього змін, доповнень або зауважень.

Вимоги Європейського суду з прав людини

На закінчення, КМЄС вважає, що внесення змін до існуючої системи саме по собі не порушує вимог Європейської конвенції з прав людини (далі Конвенція). Європейським судом з прав людини (далі ЄСПЛ) чітко визначено, що стаття 6 Конвенції «не встановлює будь-яких правил щодо допустимості доказів як таких, що означає, що це питання має регулюватися національним законодавством». ЄСПЛ також не забороняє використовувати показання, надані на етапі досудового розслідування, як докази. Він підкреслює важливість змагального провадження, однак визнає, що цього можна досягти багатьма шляхами: «право на змагальний суд означає, у кримінальній справі, що як стороні обвинувачення, так і стороні захисту має бути надана можливість ознайомитись із зауваженнями, поданими іншою стороною, та прокоментувати їх. Існують різні способи, в які національне законодавство може забезпечити виконання цієї вимоги». Крім того, ЄСПЛ визнає важливість подання доказів у присутності обвинуваченого, але також постановляє, що «це, однак, не означає, що показання свідків завжди мають надаватися під час відкритого судового слухання для того, щоб їх можливо було використати як докази; використання таких показань, отриманих на стадії досудового розслідування, як доказів саме по собі не суперечить підпункту (d) пункту 3 і пункту 1 статті 6».

Право на справедливий судовий розгляд включає право підсудного або законного представника проводити допит свідків обвинувачення. Головна мета цього права полягає у наданні підсудному в кримінальному провадженні можливості перевірити достовірність показань свідка або поставити під сумнів їх правдивість. Однак це правило не вимагає, щоб усі показання свідків надавалися виключно в судовому засіданні. Важливим є те, «щоб обвинуваченому було надано адекватну та належну можливість заявити про відвід і провести допит свідка проти нього під час давання таким свідком показань або на пізнішому етапі провадження».

V. Забезпечення послідовності: пов'язаність з іншими правовими нормами України (особливо якщо потрібні зміни до інших правових норм)

Н/Д

VI. порівняльна таблиця до пропозиції (див. таблицю)

Див. нижче.

ВИКОРИСТАННЯ ПОПЕРЕДНІХ ПОКАЗАНЬ В СУДІ

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
Кримінальний процесуальний кодекс України		
Стаття 23. Безпосередність дослідження показань, речей і документів 1. Суд досліджує докази безпосередньо. Показання учасників кримінального провадження суд отримує усно. 2. Не можуть бути визнані доказами відомості, що містяться в показаннях, речах і документах, які не були предметом безпосереднього дослідження суду, крім випадків, передбачених цим Кодексом. Суд може прийняти як доказ показання осіб, які не дають їх безпосередньо в судовому засіданні, лише у випадках, передбачених цим Кодексом. 3. Сторона обвинувачення зобов'язана забезпечити присутність під час судового розгляду свідків обвинувачення з метою реалізації права сторони захисту на допит перед незалежним та неупередженим судом.	Стаття 23. Безпосередність дослідження показань, речей і документів 1. Суд досліджує докази безпосередньо. Показання учасників кримінального провадження суд отримує усно, якщо інше не передбачено цим Кодексом. 2. Не можуть бути визнані доказами відомості, що містяться в показаннях, речах і документах, які не були предметом безпосереднього дослідження суду, крім випадків, передбачених цим Кодексом. Суд може прийняти як доказ показання осіб, які не дають їх безпосередньо в судовому засіданні, лише у випадках, передбачених цим Кодексом. 3. Сторона обвинувачення зобов'язана забезпечити присутність під час судового розгляду свідків обвинувачення з метою реалізації права сторони захисту на допит перед незалежним та неупередженим судом.	Статтею 23 КПК передбачено, що суд досліджує докази безпосередньо й отримує показання усно. Не можуть бути визнані доказами відомості, які не були предметом безпосереднього дослідження суду, крім випадків, передбачених КПК України. Це загальне правило докладно описано в статтях 95 – 96, а також згадується в статті 225 КПК України. Система КПК міцно спирається на принцип, згідно з яким надання всіх доказів має здійснюватися в присутності обвинуваченого під час відкритого судового засідання з метою дотримання принципу змагальності і майже не дозволяє використовувати показання як докази в суді.
Стаття 95. Показання	Стаття 95. Показання	

1. Показання - це відомості, які надаються в усній або письмовій формі під час допиту підозрюваним, обвинуваченим, свідком, потерпілим, експертом щодо відомих їм обставин у кримінальному провадженні, що мають значення для цього кримінального провадження. 2. Підозрюваний, обвинувачений, потерпілий мають право давати показання під час досудового розслідування та судового розгляду. 3. Свідок, експерт зобов'язані давати показання слідчому, прокурору, слідчому судді та суду в установленому цим Кодексом порядку. 4. Суд може обґрунтовувати свої висновки лише на показаннях, які він безпосередньо сприймав під час судового засідання або отриманих у порядку, передбаченому статтею 225 цього Кодексу. Суд не вправі обґрунтовувати судові рішення показаннями, наданими слідчому, прокурору, або посилатися на них. 5. Особа дає показання лише щодо фактів, які вона сприймала особисто, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом.	1. Показання - це відомості, які надаються в усній або письмовій формі під час допиту підозрюваним, обвинуваченим, свідком, потерпілим, експертом щодо відомих їм обставин у кримінальному провадженні, що мають значення для цього кримінального провадження. 2. Підозрюваний, обвинувачений, потерпілий мають право давати показання під час досудового розслідування та судового розгляду. 3. Свідок, експерт зобов'язані давати показання слідчому, прокурору, слідчому судді та суду в установленому цим Кодексом порядку. 4. Суд може обґрунтовувати свої висновки лише на показаннях, які він безпосередньо сприймав під час судового засідання або отриманих у порядку, передбаченому статтею 225 цього Кодексу. Суд не вправі обґрунтовувати судові рішення показаннями, наданими слідчому, прокурору, або посилатися на них, якщо інше не передбачено цим Кодексом. 5. Суд з власної ініціативи або за клопотанням прокурора чи інших учасників судового розгляду може посилатися на показання підозрюваного, надані під час досудового слідства, у таких випадках: 1) при наявності істотних суперечностей між показаннями, які підсудний надав під час	У комплексі система КПК України призводить до виникнення ситуації, коли на етапі досудового розслідування потрібно виконати значну кількість роботи, але ця робота майже немає доказової сили в суді. Це також дозволяє підозрюваним легко змінювати свої показання і не дає можливості судам ігнорувати показання, надані під час судового розгляду, та використовувати попередні показання для обґрунтування своїх висновків. Якщо зміна показань не має жодних наслідків і не натикається на критичні запитання, тоді важко зрозуміти, як суд може належним чином встановити факти. Суд не має можливості дослідити попередні показання, які можуть поставити під сумнів показання, зроблені обвинуваченим у суді за власною ініціативою. Як зазначалося вище, цілком можливо, що суддя навіть не знатиме, що на етапі досудового розслідування підозрюваний чи свідок надавали різні показання. Усе залежить від того, чи зможе сторона захисту або обвинувачення вказати на це судді.
--	---	---

6. Висновок або думка особи, яка дає показання, можуть визнаватися судом доказом, лише якщо такий висновок або думка корисні для ясного розуміння показань (їх частини) і ґрунтуються на спеціальних знаннях в розумінні статті 101 цього Кодексу. 7. Якщо особа, яка дає показання, висловила думку або висновок, що ґрунтується на спеціальних знаннях у розумінні статті 101 цього Кодексу, а суд не визнав їх недопустимими доказами в порядку, передбаченому частиною другою статті 89 цього Кодексу, інша сторона має право допитати особу згідно з правилами допиту експерта. 8. Сторони кримінального провадження, потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, мають право отримувати від учасників кримінального провадження та інших осіб за їх згодою пояснення, які не є джерелом доказів. <i>{Частина восьма статті 95 із змінами, внесеними згідно із Законом № 314-VII від 23.05.2013}</i>	судового розгляду і досудового розслідування або дізнання; 2) в разі відмови підсудного давати показання під час судового слідства; 3) коли справа розглядається у відсутності підсудного. 6. Суд з власної ініціативи або за клопотанням прокурора чи інших учасників судового розгляду може оголосити показання свідка, дані під час досудового розслідування, у випадках: 1) неявки в судове засідання свідка у зв'язку з його смертю, зникненням без вісті, недоступністю через тривале перебування за кордоном або якщо його стан здоров'я забороняє йому постійно або протягом тривалого часу давати показання в судовому засіданні; 2) допиту особи під час досудового розслідування в судовому засіданні. 7. Суд з власної ініціативи або за клопотанням прокурора чи інших учасників судового розгляду може оголосити показання свідка або потерпілого, які були надані під час дізнання або досудового розслідування у випадках наявності істотних суперечностей між показаннями, які свідок надав під час судового розгляду і досудового розслідування або дізнання, або	
--	---	--

	неправомірної відмови свідка давати показання і: а) захисник чи обвинувачений мали можливість брати участь у допиті та ставити запитання; б) до свідка або потерпілого було застосовано насильство, погрози, підкуп або надана інша вигода для надання неправдивих показань; в) на зміст показань свідка під час судового розгляду вплинула поведінка підсудного або присутніх у залі суду. 8. Особа дає показання лише щодо фактів, які вона сприймала особисто, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом. 9. Висновок або думка особи, яка дає показання, можуть визнаватися судом доказом, лише якщо такий висновок або думка корисні для ясного розуміння показань (їх частини) і ґрунтуються на спеціальних знаннях в розумінні статті 101 цього Кодексу. 10. Якщо особа, яка дає показання, висловила думку або висновок, що ґрунтується на спеціальних знаннях у розумінні статті 101 цього Кодексу, а суд не визнав їх недопустимими доказами в порядку, передбаченому частиною другою статті 89 цього Кодексу, інша сторона має право допитати особу згідно з правилами допиту експерта.	
--	---	--

	11. Сторони кримінального провадження, потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, мають право отримувати від учасників кримінального провадження та інших осіб за їх згодою пояснення, які не є джерелом доказів. <i>{Частина восьма статті 95 із змінами, внесеними згідно із Законом № 314-VII від 23.05.2013}</i>	
Стаття 291. Обвинувальний акт і реєстр матеріалів досудового розслідування 1. Обвинувальний акт складається слідчим, після чого затверджується прокурором. Обвинувальний акт може бути складений прокурором, зокрема якщо він не погодиться з обвинувальним актом, що був складений слідчим. 2. Обвинувальний акт має містити такі відомості: 1) найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер; 2) анкетні відомості кожного обвинуваченого (прізвище, ім'я, по батькові, дата та місце народження, місце проживання, громадянство);	Стаття 291. Обвинувальний акт і реєстр матеріалів досудового розслідування 1. Обвинувальний акт складається слідчим, після чого затверджується прокурором. Обвинувальний акт може бути складений прокурором, зокрема якщо він не погодиться з обвинувальним актом, що був складений слідчим. 2. Обвинувальний акт має містити такі відомості: 1) найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер; 2) анкетні відомості кожного обвинуваченого (прізвище, ім'я, по батькові, дата та місце народження, місце проживання, громадянство); 3) анкетні відомості кожного потерпілого (прізвище, ім'я, по батькові, дата та місце народження, місце проживання, громадянство);	Відповідно до статті 291 КПК України до обвинувального акта додається реєстр матеріалів досудового розслідування. Проте самі показання до суду не передаються, що прямо забороняється останнім реченням статті 291 КПК України. Незважаючи на це, відповідно до статті 290 КПК України всі матеріали справи мають бути відкриті для сторони захисту. Таким чином, судді буде невідомий зміст попередніх показань і лише якщо захисник або прокурор допитають свідка щодо його попередніх показань, суддя дізнається про їхній зміст. Фактично, суди мають певну «білу пляму»; їм не завжди відома вся інформація, що потенційно стосується справи.

3) анкетні відомості кожного потерпілого (прізвище, ім'я, по батькові, дата та місце народження, місце проживання, громадянство); 4) прізвище, ім'я, по батькові та займана посада слідчого, прокурора; 5) виклад фактичних обставин кримінального правопорушення, які прокурор вважає встановленими, правову кваліфікацію кримінального правопорушення з посиланням на положення закону і статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність та формулювання обвинувачення; 6) обставини, які обтяжують чи пом'якшують покарання; 7) розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням; 7-1) підстави застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичної особи, які прокурор вважає встановленими; <i>{Частина другу статті 291 доповнено пунктом 7-1 згідно із Законом № 314-VII від 23.05.2013}</i> 8) розмір витрат на залучення експерта (у разі проведення експертизи під час досудового розслідування); 9) дату та місце його складення та затвердження.	4) прізвище, ім'я, по батькові та займана посада слідчого, прокурора; 5) виклад фактичних обставин кримінального правопорушення, які прокурор вважає встановленими, правову кваліфікацію кримінального правопорушення з посиланням на положення закону і статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність та формулювання обвинувачення; 6) обставини, які обтяжують чи пом'якшують покарання; 7) розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням; 7-1) підстави застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичної особи, які прокурор вважає встановленими; <i>{Частина другу статті 291 доповнено пунктом 7-1 згідно із Законом № 314-VII від 23.05.2013}</i> 8) розмір витрат на залучення експерта (у разі проведення експертизи під час досудового розслідування); 9) дату та місце його складення та затвердження.	
--	---	--

8) розмір витрат на залучення експерта (у разі проведення експертизи під час досудового розслідування); 9) дату та місце його складення та затвердження. 3. Обвинувальний акт підписується слідчим та прокурором, який його затвердив, або лише прокурором, якщо він склав його самостійно. 4. До обвинувального акта додається: 1) реєстр матеріалів досудового розслідування; 2) цивільний позов, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування; 3) розписка підозрюваного про отримання копії обвинувального акта, копії цивільного позову, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування, і реєстру матеріалів досудового розслідування (крім випадку, передбаченого частиною другою статті 297-¹ цього Кодексу); <i>{Пункт 3 частини четвертої статті 291 із змінами, внесеними згідно із Законом № 725-VII від 16.01.2014 - втратив чинність на підставі Закону № 732-VII від 28.01.2014 - втратив чинність на підставі Закону № 767-VII від 23.02.2014, № 1689-VII від 07.10.2014}</i> 4) розписка або інший документ, що підтверджує отримання цивільним відповідачем копії цивільного позову, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування не до підозрюваного; 5) довідка про юридичну особу, щодо якої здійснюється провадження, у якій зазначаються: найменування юридичної особи, її юридична	3. Обвинувальний акт підписується слідчим та прокурором, який його затвердив, або лише прокурором, якщо він склав його самостійно. 4. До обвинувального акта додається: 1) реєстр матеріалів досудового розслідування; 2) цивільний позов, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування; 3) розписка підозрюваного про отримання копії обвинувального акта, копії цивільного позову, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування, і реєстру матеріалів досудового розслідування (крім випадку, передбаченого частиною другою статті 297-¹ цього Кодексу); <i>{Пункт 3 частини четвертої статті 291 із змінами, внесеними згідно із Законом № 725-VII від 16.01.2014 - втратив чинність на підставі Закону № 732-VII від 28.01.2014; із змінами, внесеними згідно із Законами № 767-VII від 23.02.2014, № 1689-VII від 07.10.2014}</i> 4) розписка або інший документ, що підтверджує отримання цивільним відповідачем копії цивільного позову, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування не до підозрюваного; 5) довідка про юридичну особу, щодо якої здійснюється провадження, у якій зазначаються: найменування юридичної особи, її юридична	
---	--	--

28.01.2014; із змінами, внесеними згідно із Законами № 767-VII від 23.02.2014, № 1689-VII від 07.10.2014} 4) розписка або інший документ, що підтверджує отримання цивільним відповідачем копії цивільного позову, якщо він був пред'явлений під час досудового розслідування не до підозрюваного; 5) довідка про юридичну особу, щодо якої здійснюється провадження, у якій зазначаються: найменування юридичної особи, її юридична адреса, розрахунковий рахунок, ідентифікаційний код, дата і місце державної реєстрації. <i>{Частина четверту статті 291 доповнено пунктом 5 згідно із Законом № 314-VII від 23.05.2013}</i> Надання суду інших документів до початку судового розгляду забороняється.	адреса, розрахунковий рахунок, ідентифікаційний код, дата і місце державної реєстрації. <i>{Частина четверту статті 291 доповнено пунктом 5 згідно із Законом № 314-VII від 23.05.2013}</i> Надання суду інших документів до початку судового розгляду забороняється, якщо цього не вимагає суд відповідно до цього Кодексу.	
---	--	--

2. СТРОК ДІЇ УХВАЛИ ПРО ДОСТУП ДО БАНКІВСЬКИХ ДАНИХ (СТАТТЯ 164)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

I. Оцінка існуючої нормативно-правової бази України

Для успішного розслідування правопорушень, пов'язаних з корупцією, фінансових злочинів та інших кримінальних правопорушень, правоохоронним органам та органам прокуратури зазвичай потрібен доступ до банківських даних. В Україні правоохоронні органи можуть отримати доступ до банківських даних у порядку, передбаченому статтями 159-166 КПК України. Цими статтями передбачено порядок тимчасового доступу до речей та документів. Цим порядком передбачається обов'язкова наявність ухвали слідчого судді, суду. Відповідно до пункту 7 частини 1 статті 164 КПК, строк дії ухвали, який **не може перевищувати одного місяця** з дня постановлення ухвали.

Підстави для такого стислого строку незрозумілі. З точки зору прав людини, немає жодних причин, не збільшити цей строк для того, щоб правоохоронні органи могли дотриматись його без додаткового адміністративного навантаження. Тому КМЄС рекомендує внести зміни до пункту 7 частини 1 статті 164 КПК, згідно з якими суд міг би встановлювати конкретний строк за мотивованим клопотанням прокуратури, у якому враховувались би конкретні потреби в розслідуванні справи.

II. Пояснення необхідності внесення поправки

Співробітники КМЄС під час зустрічей зі слідчими поліції та прокурорами як у Києві, так і в регіонах, дізналися що на практиці цей строк може бути невиправдано коротким. Ухвалу часто неможливо виконати протягом одного місяця, особливо у випадках, коли ухвала українського судді має супроводжуватися Запитом про міжнародну правову допомогу («Судовим дорученням»), оскільки необхідні банківські дані (або інший документ/речі), що знаходяться в іншій юрисдикції. Для уникнення правових проблем працівники правоохоронних органів та прокурори мають звертатися за новим дозволом: докази, якщо вони були отримані не в порядку, встановленому КПК України, можуть бути визнані недопустимими (пункт 1 статті 86 КПК України). Очевидно, що це створює додаткову канцелярську роботу та гальмує процес розслідування.

III. Опис основного принципу запропонованої поправки

IV. Посилання на міжнародні стандарти та практику ЄС

V. Забезпечення послідовності: пов'язаність з іншими правовими нормами України (особливо якщо потрібні зміни до інших правових норм)

Н/Д

VI. порівняльна таблиця до пропозиції (див. таблицю)

СТРОК ДІЇ УХВАЛИ ПРО ДОСТУП ДО БАНКІВСЬКИХ ДАНИХ (СТАТТЯ 164)

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
Кримінальний процесуальний кодекс України		
Стаття 164. Ухвала про тимчасовий доступ до речей і документів 1. В ухвалі слідчого судді, суду про тимчасовий доступ до речей і документів має бути зазначено: 1) прізвище, ім'я та по батькові особи, якій надається право тимчасового доступу до речей і документів; 2) дата постановлення ухвали; 3) положення закону, на підставі якого постановлено ухвалу; 4) прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи або найменування юридичної особи, які мають надати тимчасовий доступ до речей і документів; 5) назва, опис, інші відомості, які дають можливість визначити речі і	Стаття 164. Ухвала про тимчасовий доступ до речей і документів 1. В ухвалі слідчого судді, суду про тимчасовий доступ до речей і документів має бути зазначено: 1) прізвище, ім'я та по батькові особи, якій надається право тимчасового доступу до речей і документів; 2) дата постановлення ухвали; 3) положення закону, на підставі якого постановлено ухвалу; 4) прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи або найменування юридичної особи, які мають надати тимчасовий доступ до речей і документів; 5) назва, опис, інші відомості, які дають можливість визначити речі і	Для успішного розслідування правопорушень, пов'язаних з корупцією, фінансових злочинів та інших кримінальних правопорушень, правоохоронним органам та органам прокуратури зазвичай потрібен доступ до банківських даних. В Україні правоохоронні органи можуть отримати доступ до банківських даних у порядку, передбаченому статтями 159-166 КПК України. Цими статтями передбачено порядок тимчасового доступу до речей та документів. Цим порядком передбачається обов'язкова наявність ухвали слідчого судді, суду. Відповідно до пункту 7 частини 1 статті 164 КПК України, строк дії ухвали, який не може перевищувати одного місяця з дня постановлення ухвали. Співробітники КМЄС під час зустрічей зі слідчими поліції та прокурорами як у Києві, так і в регіонах, дізналися що на практиці цей строк може бути невиправдано коротким. Ухвалу часто неможливо виконати протягом одного місяця, особливо у випадках, коли ухвала українського судді має супроводжуватися Запитом про міжнародну правову допомогу («Судовим дорученням»), оскільки необхідні банківські дані (або інший документ/речі), що знаходяться в іншій юрисдикції. Для уникнення правових проблем працівники правоохоронних органів та прокурори мають звертатися за новим дозволом:

документи, до яких повинен бути наданий тимчасовий доступ; 6) розпорядження надати (забезпечити) тимчасовий доступ до речей і документів зазначеній в ухвалі особі та надати їй можливість вилучити зазначені речі і документи, якщо відповідне рішення було прийнято слідчим суддею, судом; 7) строк дії ухвали, який не може перевищувати одного місяця з дня постановлення ухвали; 8) положення закону, які передбачають наслідки невиконання ухвали слідчого судді, суду.	документи, до яких повинен бути наданий тимчасовий доступ; 6) розпорядження надати (забезпечити) тимчасовий доступ до речей і документів зазначеній в ухвалі особі та надати їй можливість вилучити зазначені речі і документи, якщо відповідне рішення було прийнято слідчим суддею, судом; 7) строк дії ухвали, який не може перевищувати кінцевий строк дії, встановлений судом за мотивованим клопотанням прокурора; 8) положення закону, які передбачають наслідки невиконання ухвали слідчого судді, суду.	докази, якщо вони були отримані не в порядку, встановленому КПК України, можуть бути визнані недопустимими (пункт 1 статті 86 КПК України). Очевидно, що це створює додаткову канцелярську роботу та гальмує процес розслідування. Підстави для такого стислого строку незрозумілі. З точки зору прав людини, немає жодних причин не збільшити цей строк для того, щоб правоохоронні органи могли дотриматись його без додаткового адміністративного навантаження. Тому КМЄС рекомендує внести зміни до пункту 7 частини 1 статті 164 КПК України, згідно з якими суд міг би встановлювати конкретний строк за мотивованим клопотанням прокуратури, у якому враховувались би конкретні потреби в розслідуванні справи.
--	---	--

3. МОЖЛИВІСТЬ ВЖИТТЯ ПЕВНИХ СЛІДЧИХ ЗАХОДІВ ДО ОФІЦІЙНОГО ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ (СТАТТЯ 214 КПК УКРАЇНИ)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

I. Оцінка існуючої нормативно-правової бази України

Статтею 214 КПК України правоохоронним органам України забороняється вживати певні необхідні слідчі заходи до моменту внесення рішення про початок досудового розслідування до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР). Чинна редакція Кодексу дозволяє до внесення рішення про початок досудового розслідування лише проводити огляд місця події. Інші докази, такі як короткі опитування або допити осіб, що були присутні на місці нещодавно вчиненого злочину, можуть бути втрачені назавжди лише через цю формальність. Даний факт підриває ефективність діяльності українських правоохоронних органів. На практиці ця формальність означає, що, наприклад, відключення електроенергії у певному селі може бути достатньо, щоб призупинити розслідування на ранній стадії, оскільки це може перешкодити доступу до ЄРДР, а отже, відкласти офіційну реєстрацію початку досудового розслідування.

II. Пояснення необхідності внесення змін

У всіх Кримінальних процесуальних кодексах має бути забезпечений баланс між правовою визначеністю та ефективністю. Чинна редакція статті 214 КПК України є незбалансованою, оскільки в ній надто багато уваги приділяється правовій визначеності та надто мало – ефективності. Кожен правоохоронний орган повинен мати інструменти, які будуть достатньо ефективними для належного розслідування також «гарячих слідів», наприклад, тяжких злочинів, а стаття 214 КПК України просто не забезпечує це. Одним із прикладів наслідків незбалансованої статті, таких як стаття 214 КПК України, є справа про вбивство, коли злочинець залишає місце злочину в останній момент. У таких випадках перші години розслідування можуть мати вирішальне значення для успішного розслідування. Кожна втрачена хвилина підвищує ризик втрати доказів назавжди, наприклад, інформації від особи, які були випадково присутні на місці нещодавно вчиненого злочину. Якщо ці злочини не будуть належним чином розслідувані, потерпілі ніколи не зможуть отримати повної компенсації. Такий факт створює ризик того, що жертви тяжких злочинів замість цього візьмуть справу в свої руки. Ще одним прикладом правопорушень може бути справа про відмивання грошей або справа про незаконне збагачення. Якщо подібні злочини не будуть розслідувані належним чином через неможливість офіційно зібрати важливі докази, навіть попри те, що такі докази існують насправді, це може спричинити негативний вплив на суспільство в цілому.

III. Опис основного принципу запропонованих змін

Запропоновані зміни забезпечують правову основу для збору деяких попередніх доказів, коли співробітник поліції прибуває на місце нового злочину. Суть запропонованого положення полягає в тому, що співробітник поліції повинен мати можливість виконувати свою основну місію/призначення, а саме – розкривати злочини та запобігати вчиненню нових злочинів. Вважається неприйнятним, якщо співробітник поліції має пасивно чекати

на місці злочину офіційного рішення про початок досудового розслідування, тоді як ключ до розкриття цього злочину лежить буквально під носом співробітника поліції; і не лише це, а й те, що докази можуть просто фізично зникнути, і їх більше не можна буде зібрати для проведення досудового розслідування. Громадяни України мають право очікувати, що кожен співробітник поліції не лише виконуватиме свій обов'язок кожного разу, коли прибуває на місце нового злочину, а й також, що він матиме необхідні інструменти для виконання очевидних завдань, які мають бути виконані заздалегідь.

Запропоновані зміни також можуть допомогти у збиранні інформації про те, чи було вчинено злочин чи ні, що може бути корисним, коли потрібно прийняти офіційне рішення про початок досудового розслідування.

IV. Посилання на міжнародні стандарти та практику ЄС

Можливість проведення допиту свідків на місці злочину до офіційного початку розслідування злочину передбачено багатьма європейськими кримінальними процесуальними кодексами. Запропонована поправка базується на шведській моделі (частина 4 статті 3 глави 23 шведського Кодексу судової процедури (Rättegångsbalken). Аналогічне положення можна знайти в частині 2 статті 3 глави 3 Закону Фінляндії «Про досудове розслідування» (Förundersökningslag 22.7.2011/805). Це положення також може допомогти у збиранні інформації про те, було вчинено злочин чи ні, що може стати корисним за необхідності прийняти офіційне рішення про початок досудового розслідування.

V. Забезпечення послідовності: пов'язаність з іншими правовими нормами України (особливо якщо потрібні зміни до інших правових норм)

Н/Д.

VI. Порівняльна таблиця до пропозиції (див. таблицю)

Див. додаток.

МОЖЛИВІСТЬ ВЖИТТЯ ПЕВНИХ СЛІДЧИХ ЗАХОДІВ ДО ОФІЦІЙНОГО ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ (СТАТТЯ 214 КПК УКРАЇНИ).

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
Кримінальний процесуальний кодекс		
Стаття 3. Визначення основних термінів Кодексу 1. Терміни, що їх вжито в цьому Кодексі, якщо немає окремих вказівок, мають таке значення: 1) близькі родичі та члени сім'ї - чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі; 2) головуючий - професійний суддя, який головує при колегіальному судовому розгляді або здійснює його одноособово; 3) державне обвинувачення - процесуальна діяльність прокурора, що полягає у доведенні перед судом обвинувачення з метою забезпечення кримінальної відповідальності особи, яка вчинила кримінальне правопорушення;	Стаття 3. Визначення основних термінів Кодексу 1. Терміни, що їх вжито в цьому Кодексі, якщо немає окремих вказівок, мають таке значення: 1) близькі родичі та члени сім'ї - чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі; 2) головуючий - професійний суддя, який головує при колегіальному судовому розгляді або здійснює його одноособово; 3) державне обвинувачення - процесуальна діяльність прокурора, що полягає у доведенні перед судом обвинувачення з метою забезпечення кримінальної відповідальності особи, яка вчинила кримінальне правопорушення;	Включено визначення невідкладної слідчої дії. Невідкладна слідча дія – це дія, яку не можна відкласти до моменту, поки буде офіційно розпочато досудове розслідування шляхом внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Визначення пов'язане зі змінами до статті 214.

4) дізнання - форма досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування кримінальних проступків; 5) досудове розслідування - стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності; 6) досудове слідство - форма досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування злочинів; 7) закон України про кримінальну відповідальність - законодавчі акти України, які встановлюють кримінальну відповідальність (Кримінальний кодекс України та закон України про кримінальні проступки); 8) керівник органу досудового розслідування - начальник Головного слідчого управління, слідчого управління, відділу, відділення органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань, органу Державної кримінально-виконавчої служби України, підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного	4) дізнання - форма досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування кримінальних проступків; 5) досудове розслідування - стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності; 6) невідкладна слідча дія - дія, яка через ризик знищення або втрати доказів не може бути, з точки зору мети кримінального провадження, бути відкладена до моменту початку досудового розслідування. Підстави вважати дію невідкладною слідчою дією зазначаються у протоколі про дію; 7) досудове слідство - форма досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування злочинів; 8) закон України про кримінальну відповідальність - законодавчі акти України, які встановлюють кримінальну відповідальність (Кримінальний кодекс України та закон України про кримінальні проступки); 9) керівник органу досудового розслідування - начальник Головного слідчого	
--	--	--

антикорупційного бюро України та його заступники, які діють у межах своїх повноважень;	управління, слідчого управління, відділу, відділення органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань, органу Державної кримінально-виконавчої служби України, підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України та його заступники, які діють у межах своїх повноважень;	
{Пункт 8 частини першої статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1698-VII від 14.10.2014, № 198-VIII від 12.02.2015, № 901-VIII від 23.12.2015, № 1798-VIII від 21.12.2016}		
9) керівник органу прокуратури - Генеральний прокурор, керівник регіональної прокуратури, керівник місцевої прокуратури та їх перші заступники і заступники, які діють у межах своїх повноважень;	{Пункт 8 частини першої статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1698-VII від 14.10.2014, № 198-VIII від 12.02.2015, № 901-VIII від 23.12.2015, № 1798-VIII від 21.12.2016}	
{Пункт 9 частини першої статті 3 в редакції Закону № 1697-VII від 14.10.2014}		
10) кримінальне провадження - досудове розслідування і судове провадження, процесуальні дії у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність;	10) керівник органу прокуратури - Генеральний прокурор, керівник регіональної прокуратури, керівник місцевої прокуратури та їх перші заступники і заступники, які діють у межах своїх повноважень;	
11) малолітня особа - дитина до досягнення нею чотирнадцяти років;	{Пункт 9 частини першої статті 3 в редакції Закону № 1697-VII від 14.10.2014}	
12) неповнолітня особа - малолітня особа, а також дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років;	11) кримінальне провадження - досудове розслідування і судове провадження, процесуальні дії у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність;	
13) обвинувачення - твердження про вчинення певною особою діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, висунуте в порядку, встановленому цим Кодексом;	12) малолітня особа - дитина до досягнення нею чотирнадцяти років;	
14) притягнення до кримінальної відповідальності - стадія кримінального	13) неповнолітня особа - малолітня особа, а також дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років;	

провадження, яка починається з моменту повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення; 15) прокурор - особа, яка обіймає посаду, передбачену статтею 17 Закону України "Про прокуратуру", та діє у межах своїх повноважень; <i>{Пункт 15 частини першої статті 3 в редакції Закону № 1697-VII від 14.10.2014}</i> 16) розмір мінімальної заробітної плати - грошова сума, що дорівнює місячному розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня календарного року, в якому приймається процесуальне рішення або здійснюється процесуальна дія; 17) слідчий - службова особа органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань, органу Державної кримінально-виконавчої служби України, підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України, уповноважена в межах компетенції, передбаченої цим Кодексом, здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень; <i>{Пункт 17 частини першої статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1698-VII від 14.10.2014, № 198-VIII від 12.02.2015, № 901-VIII від 23.12.2015, № 1798-VIII від 21.12.2016}</i>	14) обвинувачення - твердження про вчинення певною особою діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, висунуте в порядку, встановленому цим Кодексом; 15) притягнення до кримінальної відповідальності - стадія кримінального провадження, яка починається з моменту повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення; 16) прокурор - особа, яка обіймає посаду, передбачену статтею 17 Закону України "Про прокуратуру", та діє у межах своїх повноважень; <i>{Пункт 15 частини першої статті 3 в редакції Закону № 1697-VII від 14.10.2014}</i> 17) розмір мінімальної заробітної плати - грошова сума, що дорівнює місячному розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня календарного року, в якому приймається процесуальне рішення або здійснюється процесуальна дія; 18) слідчий - службова особа органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань, органу Державної кримінально-виконавчої служби України, підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України, уповноважена в межах компетенції, передбаченої цим Кодексом, здійснювати	
--	--	--

18) слідчий суддя - суддя суду першої інстанції, до повноважень якого належить здійснення у порядку, передбаченому цим Кодексом, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, та у випадку, передбаченому статтею 247 цього Кодексу, - голова чи за його визначенням інший суддя Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційного суду області, міст Києва та Севастополя. Слідчий суддя (слідчі судді) у суді першої інстанції обирається зборами суддів зі складу суддів цього суду; 19) сторони кримінального провадження з боку обвинувачення: слідчий, керівник органу досудового розслідування, прокурор, а також потерпілий, його представник та законний представник у випадках, установлених цим Кодексом; з боку захисту: підозрюваний, обвинувачений (підсудний), засуджений, виправданий, особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, їхні захисники та законні представники; 20) суд апеляційної інстанції - Апеляційний суд Автономної Республіки Крим, апеляційний суд області, міст Києва та Севастополя, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться суд першої інстанції, що ухвалив оскаржуване судові рішення;	досудове розслідування кримінальних правопорушень; {Пункт 17 частини першої статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1698-VII від 14.10.2014, № 198-VIII від 12.02.2015, № 901-VIII від 23.12.2015, № 1798-VIII від 21.12.2016} 19) слідчий суддя - суддя суду першої інстанції, до повноважень якого належить здійснення у порядку, передбаченому цим Кодексом, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, та у випадку, передбаченому статтею 247 цього Кодексу, - голова чи за його визначенням інший суддя Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційного суду області, міст Києва та Севастополя. Слідчий суддя (слідчі судді) у суді першої інстанції обирається зборами суддів зі складу суддів цього суду; 20) сторони кримінального провадження з боку обвинувачення: слідчий, керівник органу досудового розслідування, прокурор, а також потерпілий, його представник та законний представник у випадках, установлених цим Кодексом; з боку захисту: підозрюваний, обвинувачений (підсудний), засуджений, виправданий, особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, їхні захисники та законні представники;	
--	--	--

21) суд касаційної інстанції - Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ; 22) суд першої інстанції - районний, районний у місті, міський та міськрайонний суд, який має право ухвалити вирок або постановити ухвалу про закриття кримінального провадження; 23) суддя - голова, заступник голови, суддя Верховного Суду України, Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ, Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційних судів областей, міст Києва та Севастополя, районних, районних у містах, міських та міськрайонних судів, які відповідно до Конституції України на професійній основі уповноважені здійснювати правосуддя, а також присяжний; 24) судове провадження - кримінальне провадження у суді першої інстанції, яке включає підготовче судове провадження, судовий розгляд і ухвалення та проголошення судового рішення, провадження з перегляду судових рішень в апеляційному, касаційному порядку, Верховним Судом України, а також за нововиявленими обставинами; 25) учасники кримінального провадження - сторони кримінального провадження, потерпілий, його представник та законний представник, цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач та його представник,	21) суд апеляційної інстанції - Апеляційний суд Автономної Республіки Крим, апеляційний суд області, міст Києва та Севастополя, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться суд першої інстанції, що ухвалив оскаржуване судово рішення; 22) суд касаційної інстанції - Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ; 23) суд першої інстанції - районний, районний у місті, міський та міськрайонний суд, який має право ухвалити вирок або постановити ухвалу про закриття кримінального провадження; 24) суддя - голова, заступник голови, суддя Верховного Суду України, Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ, Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційних судів областей, міст Києва та Севастополя, районних, районних у містах, міських та міськрайонних судів, які відповідно до Конституції України на професійній основі уповноважені здійснювати правосуддя, а також присяжний; 25) судове провадження - кримінальне провадження у суді першої інстанції, яке включає підготовче судове провадження, судовий розгляд і ухвалення та проголошення судового рішення, провадження з перегляду судових рішень в апеляційному, касаційному	
---	--	--

представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт, особа, стосовно якої розглядається питання про видачу в іноземну державу (екстрадицію), заявник, свідок та його адвокат, понятий, заставодавець, перекладач, експерт, спеціаліст, представник персоналу органу пробації, секретар судового засідання, судовий розпорядник; <i>{Пункт 25 частини першої статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законом № 314-VII від 23.05.2013; в редакції Закону № 1019-VIII від 18.02.2016; із змінами, внесеними згідно із Законом № 1492-VIII від 07.09.2016}</i> 26) учасники судового провадження - сторони кримінального провадження, потерпілий, його представник та законний представник, цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач та його представник, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, представник персоналу органу пробації, третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт, також інші особи, за клопотанням або скаргою яких у випадках, передбачених цим Кодексом, здійснюється судове провадження. <i>{Пункт 26 частини першої статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законом № 314-VII від 23.05.2013; в редакції Закону № 1019-VIII від 18.02.2016; із змінами, внесеними згідно із Законом № 1492-VIII від 07.09.2016}</i>	порядку, Верховним Судом України, а також за нововиявленими обставинами; 26) учасники кримінального провадження - сторони кримінального провадження, потерпілий, його представник та законний представник, цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач та його представник, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт, особа, стосовно якої розглядається питання про видачу в іноземну державу (екстрадицію), заявник, свідок та його адвокат, понятий, заставодавець, перекладач, експерт, спеціаліст, представник персоналу органу пробації, секретар судового засідання, судовий розпорядник; <i>{Пункт 25 частини першої статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законом № 314-VII від 23.05.2013; в редакції Закону № 1019-VIII від 18.02.2016; із змінами, внесеними згідно із Законом № 1492-VIII від 07.09.2016}</i> 27) учасники судового провадження - сторони кримінального провадження, потерпілий, його представник та законний представник, цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач та його представник, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, представник персоналу органу пробації, третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт, а	
---	--	--

2. Інші терміни, що вживаються в цьому Кодексі, визначаються спеціальними нормами у цьому Кодексі та інших законах України.	також інші особи, за клопотанням або скаргою яких у випадках, передбачених цим Кодексом, здійснюється судове провадження. <i>{Пункт 26 частини першої статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законом № 314-VII від 23.05.2013; в редакції Закону № 1019-VIII від 18.02.2016; із змінами, внесеними згідно із Законом № 1492-VIII від 07.09.2016}</i> 2. Інші терміни, що вживаються в цьому Кодексі, визначаються спеціальними нормами у цьому Кодексі та інших законах України.	
Стаття 214. Початок досудового розслідування 1. Слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування. Слідчий, який здійснюватиме досудове розслідування, визначається керівником органу досудового розслідування. 2. Досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Положення	Стаття 214. Початок досудового розслідування Слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування. Слідчий, який здійснюватиме досудове розслідування, визначається керівником органу досудового розслідування. 2. Досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань,	Дана поправка дає можливість поліцейському, який прибув на місце злочину, виконати певні початкові слідчі дії, такі як, наприклад, опитування людей, до моменту початку досудового розслідування. Формулювання поправки запозичене з шведського Кодексу судової процедури – частина 4 розділу 3, глави 23 (див. пояснювальну записку КМЕС, стаття 214 КПК України).

про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення затверджуються Генеральною прокуратурою України за погодженням з Міністерством внутрішніх справ України, Службою безпеки України, Національним антикорупційним бюро України, органом, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства.	порядок його формування та ведення затверджуються Генеральною прокуратурою України за погодженням з Міністерством внутрішніх справ України, Службою безпеки України, Національним антикорупційним бюро України, органом, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства.	
3. Здійснення досудового розслідування до внесення відомостей до реєстру або без такого внесення не допускається і тягне за собою відповідальність, встановлену законом. Огляд місця події у невідкладних випадках та інша місця події у невідкладних випадках та інша Огляд місця події у невідкладних випадках може бути проведений до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, що здійснюється негайно після завершення огляду. У разі виявлення ознак кримінального правопорушення на морському чи річковому судні, що перебуває за межами України, досудове розслідування розпочинається негайно; відомості про нього вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань при першій можливості.	3. Здійснення досудового розслідування до внесення відомостей до реєстру або без такого внесення не допускається і тягне за собою відповідальність, встановлену законом. Огляд місця події у невідкладних випадках та інша місця події у невідкладних випадках та інша Огляд місця події у невідкладних випадках може бути проведений до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, що здійснюється негайно після завершення огляду. У разі виявлення ознак кримінального правопорушення на морському чи річковому судні, що перебуває за межами України, досудове розслідування розпочинається негайно; відомості про нього вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань при першій можливості.	
4. Слідчий, прокурор, інша службова особа, уповноважена на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, зобов'язані прийняти та зареєструвати таку заяву чи повідомлення. Відмова у прийнятті та реєстрації заяви чи	4. Слідчий, прокурор, інша службова особа, уповноважена на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, зобов'язані прийняти та зареєструвати таку заяву чи повідомлення. Відмова у прийнятті та реєстрації заяви чи	

повідомлення про кримінальне правопорушення не допускається.	повідомлення про кримінальне правопорушення не допускається.	
5. До Єдиного реєстру досудових розслідувань вносяться відомості про:	5. До Єдиного реєстру досудових розслідувань вносяться відомості про:	
1) дату надходження заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення або виявлення з іншого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення;	1) дату надходження заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення або виявлення з іншого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення;	
2) прізвище, ім'я, по батькові (найменування) потерпілого або заявника;	2) прізвище, ім'я, по батькові (найменування) потерпілого або заявника;	
3) інше джерело, з якого виявлені обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення;	3) інше джерело, з якого виявлені обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення;	
4) короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, наведених потерпілим, заявником чи виявлених з іншого джерела;	4) короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, наведених потерпілим, заявником чи виявлених з іншого джерела;	
5) попередня правова кваліфікація кримінального правопорушення з зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;	5) попередня правова кваліфікація кримінального правопорушення з зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;	
6) прізвище, ім'я, по батькові та посада службової особи, яка внесла відомості до реєстру, а також слідчого, прокурора, який вніс відомості до реєстру та/або розпочав досудове розслідування;	6) прізвище, ім'я, по батькові та посада службової особи, яка внесла відомості до реєстру, а також слідчого, прокурора, який вніс відомості до реєстру та/або розпочав досудове розслідування;	

7) інші обставини, передбачені положенням про Єдиний реєстр досудових розслідувань. У Єдиному реєстрі досудових розслідувань автоматично фіксується дата внесення інформації та присвоюється номер кримінального провадження. 6. Слідчий невідкладно у письмовій формі повідомляє керівника органу прокуратури про початок досудового розслідування, підставу початку досудового розслідування та інші відомості, передбачені частиною п'ятою цієї статті. 7. Якщо відомості про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань внесені прокурором, він зобов'язаний невідкладно, але не пізніше наступного дня, з дотриманням правил підслідності передати наявні у нього матеріали до органу досудового розслідування та доручити проведення досудового розслідування. 8. Відомості про юридичну особу, щодо якої можуть застосовуватися заходи кримінально-правового характеру, вносяться слідчим або прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань негайно після вручення особі повідомлення про підозру у вчиненні від імені та в інтересах такої юридичної особи будь-	7) інші обставини, передбачені положенням про Єдиний реєстр досудових розслідувань. У Єдиному реєстрі досудових розслідувань автоматично фіксується дата внесення інформації та присвоюється номер кримінального провадження. 6. Слідчий невідкладно у письмовій формі повідомляє керівника органу прокуратури про початок досудового розслідування, підставу початку досудового розслідування та інші відомості, передбачені частиною п'ятою цієї статті. 7. Якщо відомості про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань внесені прокурором, він зобов'язаний невідкладно, але не пізніше наступного дня, з дотриманням правил підслідності передати наявні у нього матеріали до органу досудового розслідування та доручити проведення досудового розслідування. 8. Відомості про юридичну особу, щодо якої можуть застосовуватися заходи кримінально-правового характеру, вносяться слідчим або прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань негайно після вручення особі повідомлення про підозру у вчиненні від імені та в інтересах такої юридичної особи будь-	
--	--	--

якого із злочинів, передбачених статтями 109, 110, 113, 146, 147, 160, 209, 260, 262, 306, частинами першою і другою статті 368-³, частинами першою і другою статті 368-⁴, статтями 369, 369-², 436, 437, 438, 442, 444, 447 Кримінального кодексу України, або від імені такої юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених статтями 258-258-5 Кримінального кодексу України. Про внесення відомостей слідчий або прокурор не пізніше наступного робочого дня письмово повідомляє юридичну особу. Провадження щодо юридичної особи здійснюється одночасно з відповідним кримінальним провадженням, у якому особі повідомлено про підозру. <i>{Статтю 214 доповнено частиною восьмою згідно із Законом № 314-VII від 23.05.2013 з урахуванням змін, внесених Законом № 1207-VII від 15.04.2014}</i>	якого із злочинів, передбачених статтями 109, 110, 113, 146, 147, 160, 209, 260, 262, 306, частинами першою і другою статті 368-³, частинами першою і другою статті 368-⁴, статтями 369, 369-², 436, 437, 438, 442, 444, 447 Кримінального кодексу України, або від імені такої юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених статтями 258-258-5 Кримінального кодексу України. Про внесення відомостей слідчий або прокурор не пізніше наступного робочого дня письмово повідомляє юридичну особу. Провадження щодо юридичної особи здійснюється одночасно з відповідним кримінальним провадженням, у якому особі повідомлено про підозру. <i>{Статтю 214 доповнено частиною восьмою згідно із Законом № 314-VII від 23.05.2013 з урахуванням змін, внесених Законом № 1207-VII від 15.04.2014}</i>	
--	--	--

4. ПРЕЗУМПЦІЯ НЕВИНУВАТОСТІ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОВЕДЕНOSTІ ВИНИ

(СТАТТЯ 17)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

I. Оцінка існуючої нормативно-правової бази України

Сьогодні, згідно з частиною 3 статті 17 КПК України, підозра або обвинувачення не можуть ґрунтуватися на доказах, отриманих незаконним шляхом. Це широкий принцип і, як видається, не залишає судді права самостійно приймати рішення про прийнятність доказів, які є технічно незаконними.

II. Пояснення необхідності внесення змін

Передбачається, що законодавство зі змінами зможе регулювати випадки, коли докази технічно були отримані незаконним шляхом, але це не впливає на справедливість судового розгляду. Наприклад, обшук не може проводитися у період з 22:00 по 06:00, за винятком певних визначених обставин. Якщо годинник слідчого показував невірний час і він вступив до приміщення о 05:55 через помилку, тоді, ймовірно, ці докази могли б вважатися отриманими незаконним шляхом.

III. Опис основного принципу запропонованих змін

Запропоновані зміни нададуть судді право допускати докази, якщо вони вважатимуть це за доцільне.

IV. Посилання на міжнародні стандарти та практику ЄС

ЄСПЛ не обов'язково виступає проти використання доказів, які були отримані незаконним шляхом. Він заявив, що головним питанням є загальна справедливість процесу і що держави-члени повинні самостійно приймати рішення щодо допустимості доказів. (*Справа «Хан проти Сполученого Королівства» (Khan v. the United Kingdom)*, *П.Дж. і Дж.Х. проти Сполученого Королівства (P.G. and J.H. v. the United Kingdom)*, *Аллан проти Сполученого Королівства (Allan v. the United Kingdom)*).

V. Забезпечення послідовності: пов'язаність з іншими правовими нормами України (особливо якщо потрібні зміни до інших правових норм)

У частині 5 статті 9 КПК України зазначено, що: Кримінальне процесуальне законодавство України застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини. Статтею 11 КПК України гарантується повага до прав і свобод людини, забороняється катування / нелюдське / таке, що принижує гідність поводження. Таким чином, навіть із запропонованою поправкою, належний захист прав людини буде забезпечено.

VI. Порівняльна таблиця до пропозиції (див. таблицю)

Див. таблицю.

ПРЕЗУМПЦІЯ НЕВИНУВАТОСТІ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОВЕДЕНOSTІ ВИНИ (СТАТТЯ 17)

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
Кримінальний процесуальний кодекс		
Стаття 17. Презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини 1. Особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено у порядку, передбаченому цим Кодексом, і встановлено обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили. 2. Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні кримінального правопорушення і має бути виправданим, якщо сторона обвинувачення не доведе винуватість особи поза розумним сумнівом. 3. Підозра, обвинувачення не можуть ґрунтуватися на доказах, отриманих незаконним шляхом. 4. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на користь такої особи.	Стаття 17. Презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини 1. Особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено у порядку, передбаченому цим Кодексом, і встановлено обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили. 2. Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні кримінального правопорушення і має бути виправданим, якщо сторона обвинувачення не доведе винуватість особи поза розумним сумнівом. 3. Докази, отримані незаконним шляхом, можуть бути виключені суддею під час судового розгляду. Суддя на власний розсуд приймає рішення щодо прийнятності доказів, отриманих незаконним шляхом. Суддя, який на	Ця поправка не має на меті виправдання ситуацій, коли порушуються права людини, або коли слідчий має чіткий намір отримати докази незаконним шляхом. У деяких випадках може бути незначне, технічне порушення законодавства, що робить отримання доказів незаконним. Наприклад, це може бути технічна помилка в розпорядженні суду про проведення обшуку або помилка недосвідченого слідчого, який випадково порушив закон. Запропонована поправка залишатиме на розсуд судді вирішення питання про допустимість доказів з урахуванням усіх обставин. ЄСПЛ не обов'язково виступає проти використання доказів, які були отримані незаконним шляхом. Він заявив, що головним питанням є загальна справедливість процесу і що держави-члени повинні самостійно приймати рішення щодо допустимості доказів. Див. стор. 26-27 «Посібника до статті 6 Європейської конвенції з прав людини" (2014 р.), виданого Радою Європи.

5. Поводження з особою, вина якої у вчиненні кримінального правопорушення не встановлена обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, має відповідати поведженню з невинуватою особою.	власний розсуд приймає рішення, має враховувати: (і) ступінь порушення процесуальних норм при отриманні доказів незаконним шляхом; (іі) чи було відомо особі, яка отримала докази, що вона діяла незаконно; (ііі) вплив доказів на справедливість судового розгляду; (іv) інші докази проти обвинуваченого. Будь-які інші питання, які суддя вважає доречними. 4. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на користь такої особи. 5. Поводження з особою, вина якої у вчиненні кримінального правопорушення не встановлена обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, має відповідати поведженню з невинуватою особою.	
---	---	--

5. ПОКАЗАННЯ З ЧУЖИХ СЛІВ (СТАТТЯ 97)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

I. Оцінка існуючої нормативно-правової бази України

Чинна стаття 97 КПК України передбачає, що показання з чужих слів можуть бути визнані допустимими (але лише якщо допит особи є неможливим) за таких обставин:

- 1) особа відсутня під час судового засідання внаслідок смерті або через тяжку фізичну чи психічну хворобу;
- 2) особа відмовляється давати показання відповідно до статті 63 Конституції України або не підкоряється вимозі суду дати показання;
- 3) особа не прибуває на виклик до суду, а її місцезнаходження не було встановлено;
- 4) особа перебуває за кордоном та відмовляється давати показання.

II. Пояснення необхідності внесення змін

Запропоновані зміни зумовлюють наступні підстави допустимості показань з чужих слів:

- 1) особа померла або через свій фізичний чи психічний стан не може брати участь у судовому засіданні як свідок; або
- 2) особа, яка зробила заяву, перебуває за межами України, і забезпечення її присутності у суді не є практично можливим; або
- 3) було вжито всіх розумних заходів для встановлення місцезнаходження особи, яка зробила заяву, але встановити її місцезнаходження так і не вдалося; або
- 4) особа, яка зробила заяву, відмовляється давати показання через страх або тому, що їй перешкоджають зробити це.

III. Опис основного принципу запропонованих змін

Умова 1 однакова у чинній редакції та запропонованих змінах. Умова 2 відрізняється від умови, яка передбачена в КПК України. Враховуючи те, що чинна умова 4 стосується особи, яка перебуває за кордоном, і відмовляється давати показання, нова умова 2 стосується практичності доставлення особи до суду, а не її відмови давати показання.

Обидві умови 3 приблизно однакові. Важливим доповненням є умова 4 в запропонованих змінах. Вона стосується ситуації, коли особа не з'являється до суду через страх, або через те, що її десь утримують, наприклад, її викрали. Це забезпечить спосіб визнання допустимими показань особи в серйозних випадках, коли їй погрожували або навіть викрали. Знаходження доказової бази для підтвердження однієї з чотирьох умов покладається на слідчих.

У частині 8 статті 97 КПК України наводиться визначення заяви як будь-якого подання фактів чи думки.

IV. Посилання на міжнародні стандарти та практику ЄС

Відповідно до звичайної практики ЄС мають бути передбачені ситуації залякування потерпілого або свідка.

**V. Забезпечення послідовності: пов'язаність з іншими правовими нормами
України (особливо якщо потрібні зміни до інших правових норм)**

Не застосовується.

IV. Порівняльна таблиця до пропозиції (див. таблицю)

Див. таблицю.

ПОКАЗАННЯ З ЧУЖИХ СЛІВ (СТАТТЯ 97)

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
Кримінальний процесуальний кодекс		
Стаття 97. Показання з чужих слів 1. Показаннями з чужих слів є висловлювання, здійснене в усній, письмовій або іншій формі, щодо певного факту, яке ґрунтується на поясненні іншої особи. 2. Суд має право визнати допустимим доказом показання з чужих слів незалежно від можливості допитати особу, яка надала первинні пояснення, у виняткових випадках, якщо такі показання є допустимим доказом згідно з іншими правилами допустимості доказів.	Стаття 97. Показання з чужих слів 1. Показаннями з чужих слів є висловлювання, здійснене в усній, письмовій або іншій формі, щодо певного факту, яке ґрунтується на поясненні іншої особи. 2. Показання, зроблене особою в письмовій формі, є допустимим у кримінальному провадженні як свідчення про будь-який факт, про який свідчення, надане нею в усній формі, було б допустимим, якщо: 1) особа померла або через фізичну або психічну хворобу не може брати участь у судовому засіданні як свідок; або 2) особа, яка зробила заяву, перебуває за кордоном, і забезпечення її присутності у суді не є практично можливим; або 3) було вжито всіх розумних заходів для встановлення місцезнаходження особи, яка зробила заяву, але її місцезнаходження не можливо встановити; або	Відповідно до запропонованих змін додається нова частина 2 і виключається чинна частина 3. Вона покликана з'ясувати обставини, за яких показання з чужих слів можуть бути визнані допустимими, якщо свідка залякують або він перебуває за межами України. Вона також вводить нову частину 8, де наводиться визначення свідчення.

При прийнятті цього рішення суд зобов'язаний враховувати: 1) значення пояснень і показань, у випадку їх правдивості, для з'ясування певної обставини і їх важливість для розуміння інших відомостей; 2) інші докази щодо питань, передбачених пунктом 1 цієї частини, які подавалися або можуть бути подані; 3) обставини надання первинних пояснень, які викликають довіру щодо їх достовірності; 4) переконливість відомостей щодо факту надання первинних пояснень; 5) складність спростування пояснень, показань з чужих слів для сторони, проти якої вони спрямовані; 6) співвідношення показань з чужих слів з інтересами особи, яка надала ці показання; 7) можливість допиту особи, яка надала первинні пояснення, або причини неможливості такого допиту.	4) особа, яка зробила заяву, відмовляється давати показання через страх або тому, що їй перешкоджають зробити це. 3. При прийнятті цього рішення суд зобов'язаний враховувати: 1) значення пояснень і показань, у випадку їх правдивості, для з'ясування певної обставини і їх важливість для розуміння інших відомостей; 2) інші докази щодо питань, передбачених пунктом 1 цієї частини, які подавалися або можуть бути подані; 3) обставини надання первинних пояснень, які викликають довіру щодо їх достовірності; 4) переконливість відомостей щодо факту надання первинних пояснень; 5) складність спростування пояснень, показань з чужих слів для сторони, проти якої вони спрямовані; 6) співвідношення показань з чужих слів з інтересами особи, яка надала ці показання; 7) можливість допиту особи, яка надала первинні пояснення, або причини неможливості такого допиту.	
--	--	--

3. Суд має право визнати неможливим допит особи, якщо вона: 1) відсутня під час судового засідання внаслідок смерті або через тяжку фізичну чи психічну хворобу; 2) відмовляється давати показання в судовому засіданні, не підкоряючись вимозі суду дати показання; 3) не прибуває на виклик до суду, а її місцезнаходження не було встановлено шляхом проведення необхідних заходів розшуку; 4) перебуває за кордоном та відмовляється давати показання. 4. Суд може визнати доказами показання з чужих слів, якщо сторони погоджуються визнати їх доказами. 5. Суд має право визнати допустимим доказом показання з чужих слів, якщо підозрюваний, обвинувачений створив або сприяв створенню обставин, за яких особа не може бути допитана. 6. Показання з чужих слів не може бути допустимим доказом факту чи обставин, на доведення яких вони надані, якщо показання не підтверджується іншими доказами, визнаними	4. Суд може визнати доказами показання з чужих слів, якщо сторони погоджуються визнати їх доказами. 5. Суд має право визнати допустимим доказом показання з чужих слів, якщо підозрюваний, обвинувачений створив або сприяв створенню обставин, за яких особа не може бути допитана. 6. Показання з чужих слів не може бути допустимим доказом факту чи обставин, на доведення яких вони надані, якщо показання не підтверджується іншими доказами, визнаними допустимими згідно з правилами, відмінними від положень частини другої цієї статті.	
---	--	--

допустимими згідно з правилами, відмінними від положень частини другої цієї статті. 7. У будь-якому разі не можуть бути визнані допустимим доказом показання з чужих слів, якщо вони даються слідчим, прокурором, співробітником оперативного підрозділу або іншою особою стосовно пояснень осіб, наданих слідчому, прокурору або співробітнику оперативного підрозділу під час здійснення ними кримінального провадження.	7. У будь-якому разі не можуть бути визнані допустимим доказом показання з чужих слів, якщо вони даються слідчим, прокурором, співробітником оперативного підрозділу або іншою особою стосовно пояснень осіб, наданих слідчому, прокурору або співробітнику оперативного підрозділу під час здійснення ними кримінального провадження. 8. Для цілей частини 2 цієї статті, свідченням є будь-яке подання фактів чи думки, зроблене особою в будь-який спосіб; і воно включає подання, зроблене в формі ескізу, фоторобота або в іншій графічній формі.	
--	---	--

6. ВІДКРИТТЯ МАТЕРІАЛІВ ІНШІЙ СТОРОНІ (СТАТТЯ 290)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

I. Оцінка існуючої нормативно-правової бази України

Існуюча нормативно-правова база України передбачає положення про те, що стороні захисту мають бути надані невикористані матеріали (тобто матеріали, зібрані під час розслідування, які не будуть використовуватись стороною обвинувачення в суді), які можуть допомогти стороні захисту.

II. Пояснення необхідності внесення змін

Сторона обвинувачення може видалити матеріали, які не будуть використовуватися під час судового розгляду, і ці матеріали не будуть надані стороні захисту. Під час видалення матеріалів має робитися певна позначка, яка даватиме змогу стороні захисту дізнатися, що матеріали були видалені.

III. Опис основного принципу запропонованих змін

За чинним КПК України сторона захисту може подати клопотання під час кримінального провадження про отримання доступу до матеріалів. У статті зазначено, що доступ до матеріалів може бути наданий судом. Логічним було б дозволити стороні обвинувачення надавати доступ до матеріалів без необхідності звертатися до суду, якщо прокурор, якому повідомили про причину, чому сторона захисту бажає отримати доступ до матеріалів, вирішить змінити свою думку та відкрити матеріали.

IV. Посилання на міжнародні стандарти та практику ЄС

Звичайною практикою ЄС, з урахуванням питань конфіденційності, є те, щоб сторона захисту мала доступ до матеріалів, які можуть допомогти їй у судовому процесі або пом'якшити вирок. Має бути чітко визначено, наскільки це можливо, щоб сторона захисту могла дізнатися про будь-які матеріали, які були зібрані, але не були їй надані. Таким чином вона зможе звернутися до прокурора з наведенням причин, чому такі матеріали для неї важливі. Якщо прокурор відмовляється надати доступ, тоді клопотання про відкриття цих матеріалів може бути подано до суду. Це, очевидно, відповідає практиці ЄС, коли прокурору надається можливість переглянути своє рішення з огляду на викладення обставин стороною захисту.

V. Забезпечення послідовності: пов'язаність з іншими правовими нормами України (особливо якщо потрібні зміни до інших правових норм)

Не застосовується.

VI. Порівняльна таблиця до пропозиції (див. таблицю)

Див. таблицю.

ВІДКРИТТЯ МАТЕРІАЛІВ ІНШІЙ СТОРОНІ (СТАТТЯ 290)

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
Кримінальний процесуальний кодекс		
Стаття 255. Заходи щодо захисту інформації, яка не використовується у кримінальному провадженні 1. Відомості, речі та документи, отримані в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій, які прокурор не визнає необхідними для подальшого проведення досудового розслідування, повинні бути невідкладно знищені на підставі його рішення, крім випадків, передбачених частиною третьою цієї статті та статтею 256 цього Кодексу.	Стаття 255. Заходи щодо захисту інформації, яка не використовується у кримінальному провадженні 1. Відомості, речі та документи, отримані в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій, зберігаються до закінчення судового розгляду після проведення досудового розслідування. Після судового розгляду відомості, речі та документи, які прокурор не визнає необхідними для будь-якого подальшого судового розгляду, повинні бути невідкладно знищені на підставі його рішення, крім випадків, передбачених частиною третьою та четвертою цієї статті та статтею 256 цього Кодексу. 2. До початку судового розгляду прокурор та слідчий вирішують, чи слід надавати підсудному можливість ознайомитись з будь-якими відомостями, речами та документами, щоб підсудний міг належним чином підготувати свій захист. Будь-яка така можливість ознайомлення	Додано нову частину другу, в якій чітко визначено, що такі відомості, речі та документи мають зберігатися до закінчення судового розгляду, і що підсудному, якщо це доречно, має бути надано доступ до них. Стаття 256 не містить достатніх гарантій того, що стороні захисту буде надано доступ до відповідних матеріалів. Знищення будь-яких потенційних доказів до судового розгляду видається небажаним, якщо для цього не існує вагомих причин. До частини другої внесено зміни, згідно з якими матеріали мають зберігатись до закінчення судового розгляду.

2. Забороняється використання зазначених у частині першій цієї статті матеріалів для цілей, не пов'язаних з кримінальним провадженням, або ознайомлення з ними учасників кримінального провадження чи будь-яких інших осіб. 3. У разі якщо власник речей або документів, отриманих у результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій, може бути зацікавлений у їх поверненні, прокурор зобов'язаний повідомити його про наявність таких речей або документів у розпорядженні прокурора та з'ясувати, чи бажає він їх повернути. Допустимість дій, передбачених цією частиною, та час їх вчинення визначаються прокурором з урахуванням необхідності забезпечення прав та законних інтересів осіб, а також запобігання завданню шкоди для кримінального провадження. 4. Знищення відомостей, речей та документів здійснюється під контролем прокурора.	має бути надана своєчасно, щоб сторона захисту могла підготувати захист до проведення судового розгляду. Під час прийняття будь-якого рішення відповідно до цієї статті слідчий та прокурор мають дотримуватися принципів, викладених у статті 290 цього Кодексу. 3. Забороняється використання зазначених у частині першій цієї статті матеріалів для цілей, не пов'язаних з кримінальним провадженням, або ознайомлення з ними учасників кримінального провадження чи будь-яких інших осіб. 4. У разі якщо власник речей або документів, отриманих у результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій, може бути зацікавлений у їх поверненні, прокурор зобов'язаний повідомити його про наявність таких речей або документів у розпорядженні прокурора та з'ясувати, чи бажає він їх повернути. Допустимість дій, передбачених цією частиною, та час їх вчинення визначаються прокурором з урахуванням необхідності забезпечення прав та законних інтересів осіб, а також запобігання завданню шкоди для кримінального провадження.	
---	---	--

5. Знищення відомостей, речей та документів, отриманих у результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій, не звільняє прокурора від обов'язку здійснення повідомлення згідно з вимогами статті 253 цього Кодексу.	5. Знищення відомостей, речей та документів здійснюється під контролем прокурора. 6. Знищення відомостей, речей та документів, отриманих у результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій, не звільняє прокурора від обов'язку здійснення повідомлення згідно з вимогами статті 253 цього Кодексу.	
Стаття 290. Відкриття матеріалів іншій стороні ... 5. У документах, які надаються для ознайомлення, можуть бути видалені відомості, які не будуть розголошені під час судового розгляду. Видалення повинно бути чітко позначено. За клопотанням сторони кримінального провадження суд має право дозволити доступ до відомостей, які були видалені. ...	Стаття 290. Відкриття матеріалів іншій стороні ... 5. У документах, які надаються для ознайомлення, можуть бути видалені відомості, які не будуть розголошені під час судового розгляду. Видалення повинно бути чітко позначено. За клопотанням сторони кримінального провадження суд або прокурор має право дозволити доступ до відомостей, які були видалені. ...	У частині п'ятій додано слова «або прокурор», що уповноважить прокурора надати підсудному матеріали для допомоги йому в захисті, які раніше були вилучені з наданих йому матеріалів.

7. КОНТРОЛЬОВАНА ПОСТАВКА (СТАТТЯ 569)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

I. Оцінка існуючої нормативно-правової бази України

Чинна версія КПК України дозволяє здійснювати контрольовані поставки – це перехоплення контрабанди, наприклад, наркотиків, і надання можливості вантажу дістатись до кінцевого пункту призначення з метою затримання інших правопорушників у кримінальній ланці. Вантаж може залишатися недоторканим, або частина чи весь його вміст може бути замінений іншим предметом (наприклад, наркотичні засоби можуть бути замінені нешкідливим порошком).

II. Пояснення необхідності внесення змін

У статті передбачено, що держава призначення має надати свій дозвіл на перевезення вантажу на її територію. Однак, вантаж може перетинати кордони декількох країн, перш ніж досягне пункту свого призначення. Дані транзитні країни мають бути поінформовані про те, що через їхню територію проходить незаконна контрабанда, якщо буде запропоновано застосувати на її території негласні засоби розслідування або якщо співробітники українських правоохоронних органів відслідковуватимуть вантаж.

III. Опис основного принципу запропонованих змін

Будь-яка транзитна країна, а також країна призначення, мають бути поінформовані та повинні надати свою згоду.

IV. Посилання на міжнародні стандарти та практику ЄС

Будь-який інший спосіб дій може призвести до того, що співробітники українських правоохоронних органів порушать закон в державі транзиту.

V. Забезпечення послідовності: пов'язаність з іншими правовими нормами України (особливо якщо потрібні зміни до інших правових норм)

Не застосовується.

VI. Порівняльна таблиця до пропозиції (див. таблицю)

КОНТРОЛЬОВАНА ПОСТАВКА (СТАТТЯ 569)

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
Кримінальний процесуальний кодекс		
Стаття 569. Контрольована поставка 1. Слідчий органу досудового розслідування України у разі виявлення ним контрабандної поставки при проведенні процесуальних дій, у тому числі за запитом про міжнародну правову допомогу, має право не вилучати її з місця закладки або транспортування, а за домовленістю з компетентними органами держави, куди її адресовано, безперешкодно пропустити її через митний кордон України з метою виявлення, викриття та документування злочинної діяльності міжнародних злочинних організацій. 2. Про виявлення контрабандної поставки згідно з правилами цього Кодексу складається протокол, який направляється компетентному органу держави, на територію якої пропущено контрольовану поставку, а в разі одержання таких матеріалів від відповідних органів іншої	Стаття 569. Контрольована поставка 1. Слідчий органу досудового розслідування України у разі виявлення ним контрабандної поставки при проведенні процесуальних дій, у тому числі за запитом про міжнародну правову допомогу, має право не вилучати її з місця закладки або транспортування, а за домовленістю з компетентними органами держави, куди її адресовано, а також держави (держав) транзиту, безперешкодно пропустити її через митний кордон України з метою виявлення, викриття та документування злочинної діяльності міжнародних злочинних організацій. 2. Про виявлення контрабандної поставки згідно з правилами цього Кодексу складається протокол, який направляється компетентному органу держави, на територію якої пропущено контрольовану поставку, а в разі одержання таких матеріалів від відповідних органів іншої	Додано «а також держави (держав) транзиту», щоб переконатись, що їм відомо і вони погоджуються на транзит нелегальної контрабанди через свої країни. У деяких випадках контрабанда (наприклад, наркотики) замінюється на нешкідливу речовину. Крім того, може бути дозволено транспортування частини або всього нелегального вантажу. Якщо контрольована поставка включає будь-яку контрабанду, таку як наркотики, важливо сповістити про це не лише державу-адресата, а й будь-які держави транзиту. В іншому випадку можна було б стверджувати, що державні органи тут знали про серйозне порушення кримінального законодавства в державах транзиту, але не повідомили їм про це. У крайніх випадках можна було б стверджувати, що правоохоронні органи в Україні сприяли незаконній діяльності в державі транзиту.

держави вони долучаються до матеріалів досудового розслідування.	держави вони долучаються до матеріалів досудового розслідування.	
--	--	--

8. ОБ'ЄДНАННЯ ОПЕРАТИВНИХ ПРАЦІВНИКІВ ТА СЛІДЧИХ, ЗУПИНЕННЯ ТА ЗАВЕРШЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

I. Оцінка існуючої нормативно-правової бази України

Одним із головних пріоритетів Місії є сприяння реформуванню органів кримінальної поліції та досудового розслідування Національної поліції та інших правоохоронних органів України. У зв'язку з цим Місією було винесено рекомендації щодо створення нової функціональної ролі «детективів»¹, яка поєднуватиме у собі як оперативну, так і слідчу компетенцію.

Крім того, відповідно до Програми діяльності Кабінету Міністрів, схваленою постановою Верховної Ради України від 14 квітня 2016 р. № 1099-VIII «Про Програму діяльності Кабінету Міністрів України»², глави VI «Реформа системи органів правопорядку», також планується запровадити в системі органів правопорядку України «інститут детективів».

Досягнення цієї амбіційної мети вимагає запровадження «інституту детективів» в органах Національної поліції України (НПУ), для чого також потрібно внести зміни до КПК України, Закону України «Про національну поліцію» (ЗПН), Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» (ЗОРД), а також деякі інші підзаконні акти. Аналіз системи органів правопорядку в Україні та відповідних нормативно-правових актів показує, що цей процес не потребує суттєвих змін, а навпаки, поправок технічного характеру до законодавства, спрямованих конкретно на запровадження «детективів» з усіма повноваженнями, властивими оперативним працівникам та слідчим.

Відповідно до пункту 17 статті 3 КПК України слідчий – це «службова особа органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань, підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України, уповноважена в межах компетенції, передбаченої цим Кодексом, здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень».

Крім того, в деяких спеціалізованих законах України, що регулюють статус та діяльність зазначених органів, по-різному визначено перелік службових осіб, уповноважених здійснювати досудове розслідування. Таким чином, в загальному розумінні – це поліцейський НПУ, військовослужбовець Служби безпеки України та детективи Національного антикорупційного бюро України. Водночас, термін слідчий, наведений у КПК, дає визначення службових осіб, уповноважених здійснювати досудове розслідування та «органу досудового розслідування», уповноваженого здійснювати розслідування. За таких умов, КПК є основним правовим актом, який регламентує правила та порядок здійснення кримінальних розслідувань, осіб, уповноважених здійснювати розслідування, і має винятковий пріоритет порівняно з іншими законами у цій сфері.

¹ Термін «детектив», який використовується у цьому документі, є варіантним і служить, перш за все, для визначення об'єднаних функцій слідчих та оперативних працівників

² <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1099-19>

По суті, «детектив» – це службова особа з об'єднаними слідчими та оперативними повноваженнями. «Детектив» працює у кримінальній поліції та виконує функції з розшуку, виявлення та розслідування злочинів. Фактично, чинний КПК України, прийнятий у 2012 році, надав слідчим раніше не властиві їм функції, такі як проведення негласних слідчих (розшукових) дій, що буквально створило таке явище, як «детективи». Одночасно, оперативні підрозділи втратили своє право процесуальної ініціативи та діють на підставі письмового доручення слідчого. Це значно ускладнює і в багатьох випадках робить формальним ставлення оперативних працівників до своїх обов'язків. Нещодавня практика показує, що, незважаючи на широкі повноваження, надані КПК, слідчі не мають досвіду проведення негласних слідчих (розшукових) дій, тоді як оперативні працівники, які діють на підставі письмових доручень, не мають достатніх слідчих навичок.

На поточному етапі кількість відкритих та закритих оперативно-розшукових справ, ініційованих оперативними підрозділами відповідно до ЗОРД, значно менша порівняно з негласними слідчими (розшуковими) діями³ і суттєво не впливає на загальну ситуацію у сфері досудового розслідування. Це стало можливим через те, що система органів правопорядку, в якій кримінальна поліція та орган досудового розслідування функціонують окремо, залишається незмінною, навіть незважаючи на прийняття в 2012 році нового КПК України. Як наслідок, тисячі оперативних працівників мають отримувати формальне доручення від слідчого і не мають процесуальних повноважень. Слідчі перевантажені кримінальними провадженнями і в багатьох випадках мають формальний підхід до проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Зміни, запропоновані КМЄС, спрямовані на покращення ситуації з розслідуваннями кримінальних правопорушень. Оперативні працівники, які отримають повноваження слідчого, здійснюватимуть виявлення злочинів, розшук осіб, що вчинили злочин, та проводитимуть розслідування самостійно. Під час виконання своїх обов'язків вони вчитимуться виконувати завдання слідчого, щоб мати змогу здійснювати розслідування злочину від початку і до кінця. Те саме застосовуватиметься і до слідчих, які вчитимуться виконувати оперативну частину роботи. Як наслідок, правоохоронні органи в Україні отримають службову особу, яка буде універсальним «детективом», і чий досвід дозволить виявляти, розслідувати злочини та спрямовувати обвинувальні висновки до суду.

Слід підкреслити, що пропозиція КМЄС не спрямована на те, щоб замінити проактивну оперативну частину розслідування на реакційну роботу слідчих і повністю зупинити роботу оперативних працівників. І навпаки, керівники відділень поліції отримають чудовий інструмент для розподілу детективів на основі поточних потреб та ситуації на місцях. Наприклад, якщо кримінальна ситуація на місці вимагатиме більш оперативного / проактивного підходу (збільшилась кількість викрадень автомобілів у певному районі), керівник відділення поліції прийме рішення дати детективам завдання зосередити увагу на оперативній частині роботи та зменшити кількість детективів, які займаються розслідуваннями вчинених кримінальних правопорушень. Ключовим моментом є те, що детективи працюватимуть разом в одному підрозділі для досягнення однієї спільної мети, користуючись однаковими правами, на чолі з одним керівником, який нестиме відповідальність за результати підрозділу.

³ Негласні слідчі (розшукові) дії - КПК Глава 21

З огляду на вищевикладене, звертаємо вашу увагу на конкретні рекомендації, які слід впровадити для реалізації програми діяльності Кабінету Міністрів щодо створення інституту детективів та вдосконалення системи досудових розслідувань.

По-друге, під час обговорень з посадовими особами регіональних органів прокуратури, слідчими поліції у різних регіонах та оцінки законодавства України щодо негласних слідчих (розшукових) дій це було визначено трудомісткою та надто бюрократичною процедурою. Ця проблема створює перешкоди для ефективного та швидкого розслідування кримінальних справ.

Усі питання, пов'язані з негласними слідчими (розшуковими) діями, регулюються главою 21 КПК України. Крім того, детальний порядок створення запиту, схвалення, проведення тощо слідчих (розшукових) дій передбачено Спільним наказом ГПУ/МВС/СБУ/ДПСУ/Міністерства фінансів/Міністерства юстиції від 16.11.2012 р. 14/1042/516/1199/936/1687/5 «Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні» (далі – Інструкція)⁴.

Зміни до КПК України скоротять бюрократизовану процедуру щодо запитів на проведення негласних слідчих (розшукових) дій, яка становить таємний і трудомісткий процес отримання схвалення (слідчий – прокурор – слідчий суддя).

II. Пояснення необхідності внесення поправки

Об'єднання

Місія рекомендує змінити визначення «органи досудового розслідування» в КПК України таким чином:

- Пункт 1 частини 1 статті 38 КПК України, термін «слідчі підрозділи» замінити на «уповноважені підрозділи»:

Запропоновані зміни дозволять покращити гнучкість керівництва поліції в частині уповноваження відповідних підрозділів кримінальної міліції на розслідування злочинів. Крім того, поліція може надати слідчі повноваження іншим підрозділам, крім кримінальної поліції, наприклад, дільничним / патрульним поліцейським, щоб покращити уніфікацію функцій у складі поліції та оптимізувати роботу поліції.

Необхідно також забезпечити патрульних поліцейських та районних поліцейських більш широкими повноваженнями щодо розслідування злочину. Окрім дій поліції, передбачених Законом України «Про національну поліцію» (стаття 31, опитування осіб, перевірка документів особи, зупинення транспортних засобів, обмеження доступу до визначеної території тощо), працівники поліції зобов'язані діяти на місці злочину як співробітники, які прибули перші за викликом. Перед прибуттям слідчого на місце злочину працівники поліції повинні вживати заходів для його захисту та захисту доказів, які можуть бути знищені або пошкоджені. У цьому відношенні КМЄС рекомендує додати у статтю 237 КПК України (огляд) нову восьму частину, яка передбачає зобов'язання будь-якого працівника поліції вжити заходів щодо забезпечення місця злочину та захисту доказів, які можуть зникнути незворотно.

⁴ <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>

Подібна практика існує в Чехії, де в КПК визначено, що поліція відповідає за розслідування кримінальних справ; така сама ситуація і в Польщі (кримінальна міліція уповноважена проводити розслідування злочинів), Румунії та інших країнах ЄС.

- У статті 41 КПК України, термін «оперативні підрозділи» замінити терміном «оперативно-технічні підрозділи».

Співробітники оперативно-технічних підрозділів не організовують оперативно-розшукову діяльність, а лише виконують завдання за дорученням слідчих. У майбутньому такі завдання мають виконуватися за дорученням «детективів».

Зупинення розслідування

У главі 23 КПК України визначено підстави та порядок зупинення розслідування. Згідно зі статтею 280 КПК України, досудове розслідування може бути зупинене після повідомлення особі про підозру у разі, якщо:

- 1) підозрюваний захворів на тяжку хворобу, яка перешкоджає його участі у кримінальному провадженні, за умови підтвердження цього відповідним медичним висновком;
- 2) оголошено в розшук підозрюваного;

{Пункт 2 частини першої статті 280 в редакції Закону № 1950-VIII від 16.03.2017}

- 2-1) слідчий суддя відмовив у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування;
- 3) наявна необхідність виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва.

Наведені вище підстави зупинення розслідування є правильними, але вони застосовуються лише до розслідувань, в яких встановлено особу підозрюваного. Водночас, велика кількість справ, в яких були вжиті всі необхідні та можливі слідчі дії, але підозрюваних не було розшуковано, все ще залишаються відкритими і не можуть бути зупинені. Це призводить до непотрібного накопичення справ у слідчих.

Згідно з практикою європейських поліцейських організацій такі нерозкриті справи підлягають зупиненню. Відповідні положення існують в КПК Чехії (1960 р.), Польщі (1964 р.), Німеччини (1987 р.) тощо.

У зв'язку з цим, Місія пропонує внести до частини другої статті 280 КПК України такі зміни: «Досудове розслідування може бути зупинене, якщо були вжиті всі необхідні та можливі слідчі дії, але місцезнаходження особи, яка вчинила злочин, не було встановлено».

Закінчення розслідування

У випадку, якщо підозрюваному було повідомлено про підозру, досудове розслідування в Україні має три форми закінчення:

- 1) закінчення розслідування як такого (у статті 284 КПК України наведено дев'ять підстав для закриття кримінального провадження);
- 2) звернення до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності;
- 3) звернення до суду з обвинувальним актом.

Існує дев'ять підстав, на яких слідчий та/або прокурор мають право закрити кримінальне провадження. Вони перелічені в статті 284 КПК України. Відмінною особливістю закриття є те, що слідчий має досить обмежені можливості зробити це. Для нього доступні лише чотири підстави з дев'яти, щоб закрити кримінальне провадження: встановлена відсутність події кримінального правопорушення; встановлена відсутність в діянні складу кримінального правопорушення; набрав чинності закон, яким скасована кримінальна відповідальність за діяння, вчинене особою; та досягнення податкового компромісу стосовно податкових зобов'язань особи. За жодних обставин слідчий не може закрити кримінальне провадження стосовно підозрюваного.

Місією було визначено дві проблеми, пов'язані із закриттям кримінального провадження:

- 1) замість закриття «нерозкритих справ» після закінчення строку давності, коли всі можливі слідчі дії були проведені, але розшукати особу, яка вчинила злочин, так і не вдалося, слідчі все ще повинні продовжувати здійснювати формальне розслідування. У більшості випадків процес пошуку фактів не дає позитивних результатів, але все одно вимагає витрачання ресурсів. Як наслідок, збільшується навантаження на слідчого та зменшується час для інших важливих справ, що переважно впливає на якість розслідування;
- 2) КПК України не допускає закриття справи, коли строк давності закінчився, але особа, яка вчинила злочин, невідома, незважаючи на те, що це передбачено статтею 49 (строк давності) Кримінального кодексу України.

Суть строку давності полягає у тому, що через певний період часу винне діяння, залежно від його тяжкості, втрачає свою небезпеку для суспільства. Наприклад, для злочину невеликої тяжкості він становить два або три роки, для злочину середньої злочинності – п'ять років, для тяжкого злочину – десять років, а для особливого тяжкого злочину – п'ятнадцять років. Обов'язковим елементом будь-якого кримінального правопорушення є небезпека для суспільства. Відсутність небезпеки для суспільства означає відсутність злочину. З цієї точки зору, розслідування злочинів після закінчення зазначених строків давності стає тягарем для державного бюджету та марним витрачанням ресурсів.

Ця прогалина у законодавстві потребує вирішення. У зв'язку з цим Місія пропонує внести зміни до статті 284 КПК України «Закриття кримінального провадження та провадження щодо юридичної особи» шляхом додавання нового пункту 10, а саме: «закінчився строк давності, передбачений статтею 49 Кримінального кодексу України, якщо особу, яка вчинила злочин, не знайдено».

Поправка передбачає можливість закриття кримінального провадження, якщо закінчився строк давності, передбачений статтею 49 Кримінального кодексу України, а особу, яка вчинила злочин, не розшукати не вдалося.

Кримінальні проступки

Відповідно до КПК України, кримінальне переслідування – це процес, який складається з досудового розслідування і судового провадження як окремих, але послідовних етапів. Водночас, згідно з КПК України етап досудового розслідування має дві форми – досудове розслідування злочинів здійснюється у формі досудового слідства, а кримінальних проступків – у формі дізнання.

Досудове розслідування злочинів детально описано в КПК України і не буде предметом аналізу в цьому документі. Основна увага автора буде зосереджена на дізнанні як формі досудового розслідування та його правових аспектах.

Слід зазначити, що в Конституція України, як і в Кримінальному кодексі України, використовуються визначення «злочин» замість «кримінального правопорушення», коли йдеться про суспільно небезпечне винне діяння. У цьому розумінні згідно зі статтею 12 Кримінального кодексу України злочини поділяються на злочини невеликої тяжкості, середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі.

Проте в 2012 році, коли було прийнято новий КПК України, законодавці винайшли в ньому нове явище – «кримінальний проступок», яке повинно було знайти своє застосування на основі окремого закону про кримінальні проступки.

Вищезазначений закон так ніколи і не був прийнятий в Україні. Це призвело до правової колізії, коли в КПК України передбачено порядок розслідування кримінального проступку у формі дізнання, але він не може бути застосований через відсутність спеціального закону.

Розслідування у формі дізнання застосовується до злочинів невеликої тяжкості за класифікацією відповідно до Кримінального кодексу України, і залежно від характеру таких злочинів, воно має бути спрощеним. Водночас, співробітники, які не є слідчими, тобто дільничні та/або патрульні поліцейські, уповноважені проводити розслідування злочинів невеликої тяжкості.

На жаль, нинішня модель розслідування у формі дізнання в Україні є нездійсненною, і слідчі мають займатися всіма кримінальними справами без винятків. Це призвело до збільшення навантаження на слідчих та погіршення якості розслідувань.

За статистикою, в Україні щорічно реєструється 1,5 млн злочинів. Частка злочинів невеликої тяжкості складає приблизно 40% від цієї кількості. Замість проведення розслідування злочинів невеликої тяжкості у формі дізнання, слідчі мають проводити повномасштабне розслідування. У результаті навантаження на одного слідчого зростає до 170 проваджень, а в деяких регіонах ця цифра сягає 250 проваджень. Така ситуація негативно впливає на час та якість розслідування.

Відповідно до КПК України, розслідування проступків має бути завершено за 20 днів. З огляду на вищевикладене і з метою уникнення направлення кримінальних справ суддею на підготовчому судовому засіданні назад до слідчого для проведення додаткового розслідування, пропонується внести зміни до статті 314 КПК України (Підготовче судове засідання) та передбачити, що відкриття матеріалів розслідування кримінального проступку іншим сторонам має здійснюватись шляхом постановлення окремої ухвали судді під час підготовчого судового засідання.

Негласні слідчі (розшукові) дії.

Як правило, процедура схвалення проведення негласних слідчих (розшукових) дій займає цілий тиждень або навіть довше, а обмежені технічні можливості призводять до того, що запитувана інформація отримується із затримкою у декілька тижнів або навіть місяців.

Розглянута політика секретності стосовно запитів на проведення негласних слідчих (розшукових) дій та відповідні ухвали суду (апеляційного суду) засвідчили, що ці документи вже захищені як таємниця слідства і розголошення такої інформації може розглядатися як злочин і тягти за собою відповідальність відповідно до статті 387 КК.

Пропонується внести зміни до статті 247 КПК та замінити слова «Апеляційного суду» у частині 1 статті словами «районного суду». Нова процедура прискорить процес отримання ухвал про дозвіл на проведення негласних слідчих (розшукових) дій, оскільки районні суди

є набагато ближчими, ніж апеляційні суди. Подібна пропозиція щодо уповноваження суддів районних судів на санкціонування проведення негласних слідчих (розшукових) дій була зроблена громадською організацією Реанімаційний пакет реформ.

Слід зазначити, що процедури проведення негласних слідчих (розшукових) дій щодо захисту державної безпеки та спеціального ряду суб'єктів повинні залишатися такими самими, як це передбачено зараз.

III. Опис основного принципу запропонованої поправки

Основним принципом запропонованих змін є спрощення процедур, надання слідчим та прокурорам більшої гнучкості під час виконання ними своїх обов'язків.

Ці зміни допоможуть усунути існуючі прогалини в КПК України та запровадять механізм для:

- а) блокування доступу до певного (ідентифікованого) інформаційного ресурсу (інформаційної служби), метою якого є припинення кримінального правопорушення, щодо його вмісту або з метою запобігання вчиненню злочину;
- б) невідкладного збереження даних, подальшого зберігання інформації про вміст та дані про трафік, у випадку, коли є підстави для підозри, що дані можуть бути втрачені або змінені.

Внесені зміни підвищують ефективність розслідувань кримінальних правопорушень у кіберсфері.

Запропоновані зміни засновані на принципі верховенства права і дозволять забезпечити збереження електронних доказів для запобігання вчиненню та розслідування кіберзлочинів та кіберзагроз.

IV. Посилання на міжнародні стандарти та практику ЄС

Згідно з практикою європейських поліцейських організацій такі нерозкриті справи підлягають зупиненню. Відповідні положення існують в КПК Чехії (1960 р.), Польщі (1964 р.), Німеччини (1987 р.) тощо.

V. Забезпечення послідовності: пов'язаність з іншими правовими нормами України (особливо якщо потрібні зміни до інших правових норм)

Запропоновані зміни:

- узгоджуються з іншими статтями КПК та правовими нормами;
- відповідають стратегії кібербезпеки, що була схвалена Президентом України, та іншим законам України і міжнародній конвенції.

VI. Порівняльна таблиця до пропозиції (див. додаток)

ОБ'ЄДНАННЯ ОПЕРАТИВНИХ ПРАЦІВНИКІВ ТА СЛІДЧИХ, ЗУПИНЕННЯ ТА ЗАВЕРШЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
Кримінальний процесуальний кодекс		
Стаття 38. Орган досудового розслідування 1. Органами досудового розслідування (органами, що здійснюють дізнання і досудове слідство) є: 1) слідчі підрозділи: а) органів Національної поліції; б) органів безпеки; в) органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства; г) органів державного бюро розслідувань; г) органів Державної кримінально-виконавчої служби України; 2) підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України. 2. Досудове розслідування здійснюють слідчі органу досудового розслідування одноособово або слідчою групою.	Стаття 38. Орган досудового розслідування 1. Органами досудового розслідування (органами, що здійснюють дізнання і досудове слідство) є: 1) уповноважені підрозділи: а) органів Національної поліції; б) органів безпеки; в) органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства; г) органів державного бюро розслідувань; г) органів Державної кримінально-виконавчої служби України; 2) підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України.	Запропоновані зміни дозволять покращити гнучкість керівництва поліції в частині внутрішнього уповноваження відповідних підрозділів кримінальної міліції на розслідування злочинів.

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
3. При досудовому розслідуванні кримінальних проступків у встановлених законом випадках повноваження слідчого органу досудового розслідування можуть здійснюватися співробітниками інших підрозділів органів Національної поліції, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державної кримінально-виконавчої служби України. 4. Орган досудового розслідування зобов'язаний застосовувати всі передбачені законом заходи для забезпечення ефективності досудового розслідування.	2. Досудове розслідування здійснюють слідчі органу досудового розслідування одноособово або слідчою групою. 3. При досудовому розслідуванні кримінальних проступків у встановлених законом випадках повноваження слідчого органу досудового розслідування можуть здійснюватися співробітниками інших підрозділів органів Національної поліції, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державної кримінально-виконавчої служби України. 4. Орган досудового розслідування зобов'язаний застосовувати всі передбачені законом заходи для забезпечення ефективності досудового розслідування.	

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
Стаття 41. Оперативні підрозділи 1. Оперативні підрозділи органів Національної поліції, органів безпеки, Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідувань, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового і митного законодавства, органів Державної кримінально-виконавчої служби України, органів Державної прикордонної служби України здійснюють слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого, прокурора, а підрозділ детективів, оперативно-технічний підрозділ та підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України - за письмовим дорученням детектива або прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. 2. Під час виконання доручень слідчого, прокурора співробітник оперативного підрозділу користується повноваженнями слідчого. Співробітники оперативних підрозділів (крім підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України) не мають права здійснювати процесуальні дії у кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися з клопотаннями до слідчого судді чи прокурора.	Стаття 41. Оперативно-технічні підрозділи 1. Оперативно-технічні підрозділи органів Національної поліції, органів безпеки, Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідувань, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового і митного законодавства, органів Державної кримінально-виконавчої служби України, органів Державної прикордонної служби України здійснюють слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого, прокурора, а підрозділ детективів, оперативно-технічний підрозділ та підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України - за письмовим дорученням детектива або прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. 2. Під час виконання доручень слідчого, прокурора співробітник оперативно-технічного підрозділу користується повноваженнями слідчого. Співробітники оперативно-технічних підрозділів (крім підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України) не мають права здійснювати процесуальні дії у кримінальному провадженні за власною	Співробітники оперативно-технічних підрозділів не здійснюють оперативно-розшукову діяльність, а діють лише на основі доручень слідчих. У майбутньому такі завдання мають виконуватися за дорученням «детективів».

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
3. Доручення слідчого, прокурора щодо проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій є обов'язковими для виконання оперативним підрозділом.	ініціативою або звертатися з клопотаннями до слідчого судді чи прокурора. 3. Доручення слідчого, прокурора щодо проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій є обов'язковими для виконання оперативно-технічним підрозділом.	

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
Стаття 131. Види заходів забезпечення кримінального провадження 1. Заходи забезпечення кримінального провадження застосовуються з метою досягнення дієвості цього провадження. 2. Заходами забезпечення кримінального провадження є: 1) виклик слідчим, прокурором, судовий виклик і привід; 2) накладення грошового стягнення; 3) тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом; 4) відсторонення від посади; 4¹) тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя; <i>{Частина другу статті 131 доповнено пунктом 4-1 згідно із Законом № 1798-VIII від 21.12.2016}</i> 5) тимчасовий доступ до речей і документів; 6) тимчасове вилучення майна; 7) арешт майна; 8) затримання особи;	Стаття 131. Види заходів забезпечення кримінального провадження 1. Заходи забезпечення кримінального провадження застосовуються з метою досягнення дієвості цього провадження. 2. Заходами забезпечення кримінального провадження є: 1) виклик слідчим, прокурором, судовий виклик і привід; 2) накладення грошового стягнення; 3) тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом; 4) відсторонення від посади; 4¹) тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя; <i>{Частина другу статті 131 доповнено пунктом 4-1 згідно із Законом № 1798-VIII від 21.12.2016}</i> 5) тимчасовий доступ до речей і документів; 6) тимчасове вилучення майна; 7) блокування конкретного (ідентифікованого) інформаційного ресурсу (інформаційної служби), що надає доступ до даних про вміст з ознаками кримінального	

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
9) запобіжні заходи.	правопорушення, у тому числі пов'язаних із вмістом. 8) невідкладне збереження даних і подальше зберігання даних про вміст і трафік. 9) арешт майна; 10) затримання особи; 11) запобіжні заходи.	

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
Стаття 162. Речі і документи, які містять охоронювану законом таємницю 1. До охоронюваної законом таємниці, яка міститься в речах і документах, належать: 1) інформація, що знаходиться у володінні засобу масової інформації або журналіста і надана їм за умови нерозголошення авторства або джерела інформації; 2) відомості, які можуть становити лікарську таємницю; 3) відомості, які можуть становити таємницю вчинення нотаріальних дій; 4) конфіденційна інформація, в тому числі така, що містить комерційну таємницю; 5) відомості, які можуть становити банківську таємницю; 6) особисте листування особи та інші записи особистого характеру; 7) інформація, яка знаходиться в операторів та провайдерів телекомунікацій, про зв'язок, абонента, надання телекомунікаційних послуг, у тому числі отримання послуг, їх тривалості, змісту, маршрутів передавання тощо;	Стаття 162. Речі і документи, які містять охоронювану законом таємницю 1. До охоронюваної законом таємниці, яка міститься в речах і документах, належать: 1) інформація, що знаходиться у володінні засобу масової інформації або журналіста і надана їм за умови нерозголошення авторства або джерела інформації; 2) відомості, які можуть становити лікарську таємницю; 3) відомості, які можуть становити таємницю вчинення нотаріальних дій; 4) конфіденційна інформація, в тому числі така, що містить комерційну таємницю; 5) відомості, які можуть становити банківську таємницю; 6) особисте листування особи та інші записи особистого характеру; 7) інформація, що зберігається операторами, провайдерами телекомунікацій щодо комунікацій абонента, включаючи їхню тривалість та вид. 8) персональні дані особи, що знаходяться у її особистому володінні або в базі персональних	

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
8) персональні дані особи, що знаходяться у її особистому володінні або в базі персональних даних, яка знаходиться у володільця персональних даних; 9) державна таємниця.	даних, яка знаходиться у володільця персональних даних; 9) державна таємниця.	

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
Стаття 237. Огляд 1. З метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення слідчий, прокурор проводять огляд місцевості, приміщення, речей та документів. 2. Огляд житла чи іншого володіння особи здійснюється згідно з правилами цього Кодексу, передбаченими для обшуку житла чи іншого володіння особи. 3. Для участі в огляді може бути запрошений потерпілий, підозрюваний, захисник, законний представник та інші учасники кримінального провадження. З метою одержання допомоги з питань, що потребують спеціальних знань, слідчий, прокурор для участі в огляді може запросити спеціалістів. 4. Особи, у присутності яких здійснюється огляд, при проведенні цієї слідчої (розшукової) дії мають право робити заяви, що підлягають занесенню до протоколу огляду. 5. При проведенні огляду дозволяється вилучення лише речей і документів, які мають значення для кримінального провадження, та речей, вилучених з обігу. Усі вилучені речі і документи підлягають негайному огляду і опечатуванню із завіренням підписами осіб, які брали участь у проведенні огляду. У разі якщо огляд речей і документів на місці здійснити неможливо або їх огляд пов'язаний з ускладненнями, вони тимчасово опечатуються і	Стаття 237. Огляд 1. З метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення слідчий, прокурор проводять огляд місцевості, приміщення, речей та документів. 2. Огляд житла чи іншого володіння особи здійснюється згідно з правилами цього Кодексу, передбаченими для обшуку житла чи іншого володіння особи. 3. Для участі в огляді може бути запрошений потерпілий, підозрюваний, захисник, законний представник та інші учасники кримінального провадження. З метою одержання допомоги з питань, що потребують спеціальних знань, слідчий, прокурор для участі в огляді може запросити спеціалістів. 4. Особи, у присутності яких здійснюється огляд, при проведенні цієї слідчої (розшукової) дії мають право робити заяви, що підлягають занесенню до протоколу огляду. 5. При проведенні огляду дозволяється вилучення лише речей і документів, які мають значення для кримінального провадження, та речей, вилучених з обігу. Усі вилучені речі і документи підлягають негайному огляду і опечатуванню із завіренням підписами осіб, які брали участь у проведенні огляду. У разі якщо огляд речей і документів на місці здійснити неможливо або їх огляд пов'язаний з ускладненнями, вони тимчасово опечатуються і	

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
зберігаються у такому вигляді доти, доки не буде здійснено їх остаточні огляд і опечатування. 6. Слідчий, прокурор має право заборонити будь-якій особі залишити місце огляду до його закінчення та вчинювати будь-які дії, що заважають проведенню огляду. Невиконання цих вимог тягне за собою передбачену законом відповідальність. 7. При огляді слідчий, прокурор або за їх дорученням залучений спеціаліст має право проводити вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складати плани і схеми, виготовляти графічні зображення оглянутого місця чи окремих речей, виготовляти відбитки та зліпки, оглядати і вилучати речі і документи, які мають значення для кримінального провадження. Предмети, які вилучені законом з обігу, підлягають вилученню незалежно від їх відношення до кримінального провадження. Вилучені речі та документи, що не відносяться до предметів, які вилучені законом з обігу, вважаються тимчасово вилученим майном.	зберігаються у такому вигляді доти, доки не буде здійснено їх остаточні огляд і опечатування. 6. Слідчий, прокурор має право заборонити будь-якій особі залишити місце огляду до його закінчення та вчинювати будь-які дії, що заважають проведенню огляду. Невиконання цих вимог тягне за собою передбачену законом відповідальність. 7. При огляді слідчий, прокурор або за їх дорученням залучений спеціаліст має право проводити вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складати плани і схеми, виготовляти графічні зображення оглянутого місця чи окремих речей, виготовляти відбитки та зліпки, оглядати і вилучати речі і документи, які мають значення для кримінального провадження. Предмети, які вилучені законом з обігу, підлягають вилученню незалежно від їх відношення до кримінального провадження. Вилучені речі та документи, що не відносяться до предметів, які вилучені законом з обігу, вважаються тимчасово вилученим майном. 8. Будь-який працівник поліції після прибуття на місце злочину зобов'язаний негайно вжити заходів для забезпечення місця злочину та захисту і / або збирання матеріальних доказів, які можуть зникнути незворотньо до прибуття слідчого.	

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
Стаття 280. Підстави та порядок зупинення досудового розслідування 1. Досудове розслідування може бути зупинене після повідомлення особі про підозру у разі, якщо: 1) підозрюваний захворів на тяжку хворобу, яка перешкоджає його участі у кримінальному провадженні, за умови підтвердження цього відповідним медичним висновком; 2) оголошено в розшук підозрюваного; 2-1) слідчий суддя відмовив у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування; 3) наявна необхідність виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва. До зупинення досудового розслідування слідчий зобов'язаний виконати всі слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії, проведення яких необхідне та можливе, а також всі дії для здійснення розшуку підозрюваного, якщо зупинити досудове розслідування необхідно у зв'язку з обставинами, передбаченими пунктом 2 частини першої цієї статті.	Стаття 280. Підстави та порядок зупинення досудового розслідування 1. Досудове розслідування може бути зупинене після повідомлення особі про підозру у разі, якщо: 1) підозрюваний захворів на тяжку хворобу, яка перешкоджає його участі у кримінальному провадженні, за умови підтвердження цього відповідним медичним висновком; 2) оголошено в розшук підозрюваного; 2-1) слідчий суддя відмовив у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування; 3) наявна необхідність виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва. 2. Досудове розслідування може бути зупинене, якщо були вжиті всі необхідні та можливі слідчі дії, але місцезнаходження особи, яка вчинила злочин, не було встановлено. 3. До зупинення досудового розслідування слідчий зобов'язаний виконати всі слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії, проведення яких необхідне та можливе, а також всі дії для здійснення розшуку підозрюваного, якщо	Згідно з практикою європейських поліцейських організацій такі нерозкриті справи підлягають зупиненню. Відповідні положення існують в КПК Чехії (1960 р.), Польщі (1964 р.), Німеччини тощо.

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
3. Якщо у кримінальному провадженні є два або декілька підозрюваних, а підстави для зупинення стосуються не всіх, прокурор має право виділити досудове розслідування і зупинити його стосовно окремих підозрюваних. 4. Досудове розслідування зупиняється вмотивованою постановою прокурора або слідчого за погодженням з прокурором, відомості про що вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Копія постанови надсилається стороні захисту, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, які мають право її оскаржити слідчому судді. 5. Після зупинення досудового розслідування проведення слідчих (розшукових) дій не допускається, крім тих, які спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного.	зупинити досудове розслідування необхідно у зв'язку з обставинами, передбаченими пунктом 2 частини першої цієї статті. 4. Якщо у кримінальному провадженні є два або декілька підозрюваних, а підстави для зупинення стосуються не всіх, прокурор має право виділити досудове розслідування і зупинити його стосовно окремих підозрюваних. 5. Досудове розслідування зупиняється вмотивованою постановою прокурора або слідчого за погодженням з прокурором, відомості про що вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Копія постанови надсилається стороні захисту, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, які мають право її оскаржити слідчому судді. 6. Після зупинення досудового розслідування проведення слідчих (розшукових) дій не допускається, крім тих, які спрямовані на встановлення місцезнаходження підозрюваного.	
Стаття 284. Закриття кримінального провадження та провадження щодо юридичної особи 1. Кримінальне провадження закривається в разі, якщо:	Стаття 284. Закриття кримінального провадження та провадження щодо юридичної особи 1. Кримінальне провадження закривається в разі, якщо:	Суть строку давності полягає у тому, що через певний період часу винне діяння, залежно від його тяжкості, втрачає свою небезпеку для суспільства. З цієї точки зору, розслідування злочинів після закінчення зазначених строків давності

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
1) встановлена відсутність події кримінального правопорушення; 2) встановлена відсутність в діянні складу кримінального правопорушення; 3) не встановлені достатні докази для доведення винуватості особи в суді і вичерпані можливості їх отримати; 4) набрав чинності закон, яким скасована кримінальна відповідальність за діяння, вчинене особою; 5) помер підозрюваний, обвинувачений, крім випадків, якщо провадження є необхідним для реабілітації померлого; 6) існує вирок по тому самому обвинуваченню, що набрав законної сили, або постановлена ухвала суду про закриття кримінального провадження по тому самому обвинуваченню; 7) потерпілий, а у випадках, передбачених цим Кодексом, його представник відмовився від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення; 8) стосовно кримінального правопорушення, щодо якого не отримано згоди держави, яка видала особу;	1) встановлена відсутність події кримінального правопорушення; 2) встановлена відсутність в діянні складу кримінального правопорушення; 3) не встановлені достатні докази для доведення винуватості особи в суді і вичерпані можливості їх отримати; 4) набрав чинності закон, яким скасована кримінальна відповідальність за діяння, вчинене особою; 5) помер підозрюваний, обвинувачений, крім випадків, якщо провадження є необхідним для реабілітації померлого; 6) існує вирок по тому самому обвинуваченню, що набрав законної сили, або постановлена ухвала суду про закриття кримінального провадження по тому самому обвинуваченню; 7) потерпілий, а у випадках, передбачених цим Кодексом, його представник відмовився від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення; 8) стосовно кримінального правопорушення, щодо якого не отримано згоди держави, яка видала особу;	стає тягарем для державного бюджету та марним витрачанням ресурсів.

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
9) стосовно податкових зобов'язань особи, яка вчинила дії, передбачені статтею 212 Кримінального кодексу України, досягнутий податковий компроміс відповідно до підрозділу 9-2 розділу XX "Перехідні положення" Податкового кодексу України. 2. Кримінальне провадження закривається судом: 1) у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності; 2) якщо прокурор відмовився від підтримання державного обвинувачення, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом; 3) досягнуто податковий компроміс у справах про кримінальні правопорушення, передбачені статтею 212 Кримінального кодексу України, відповідно до підрозділу 9-2 розділу XX "Перехідні положення" Податкового кодексу України. 3. Провадження щодо юридичної особи підлягає закриттю у разі встановлення відсутності підстав для застосування до неї заходів кримінально-правового характеру, закриття кримінального провадження чи ухвалення виправдувального вироку щодо уповноваженої особи юридичної особи.	9) стосовно податкових зобов'язань особи, яка вчинила дії, передбачені статтею 212 Кримінального кодексу України, досягнутий податковий компроміс відповідно до підрозділу 9-2 розділу XX "Перехідні положення" Податкового кодексу України. 2. Кримінальне провадження закривається судом: 1) у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності; 2) якщо прокурор відмовився від підтримання державного обвинувачення, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом; 3) досягнуто податковий компроміс у справах про кримінальні правопорушення, передбачені статтею 212 Кримінального кодексу України, відповідно до підрозділу 9-2 розділу XX "Перехідні положення" Податкового кодексу України. 3. Провадження щодо юридичної особи підлягає закриттю у разі встановлення відсутності підстав для застосування до неї заходів кримінально-правового характеру, закриття кримінального провадження чи ухвалення виправдувального вироку щодо уповноваженої особи юридичної особи.	

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
Про закриття провадження щодо юридичної особи прокурор приймає постанову, а суд зазначає про це у виправдувальному вироку або постановляє ухвалу. Рішення про закриття провадження щодо юридичної особи може бути оскаржено в порядку, встановленому цим Кодексом. 4. Про закриття кримінального провадження слідчий, прокурор приймає постанову, яку може бути оскаржено у порядку, встановленому цим Кодексом. Слідчий приймає постанову про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених пунктами 1, 2, 4, 9 частини першої цієї статті, якщо в цьому кримінальному провадженні жодній особі не повідомлялося про підозру. Прокурор приймає постанову про закриття кримінального провадження щодо підозрюваного з підстав, передбачених частиною першою цієї статті. 5. Рішення прокурора про закриття кримінального провадження щодо підозрюваного не є перешкодою для продовження досудового розслідування щодо відповідного кримінального правопорушення.	Про закриття провадження щодо юридичної особи прокурор приймає постанову, а суд зазначає про це у виправдувальному вироку або постановляє ухвалу. Рішення про закриття провадження щодо юридичної особи може бути оскаржено в порядку, встановленому цим Кодексом. 4. Про закриття кримінального провадження слідчий, прокурор приймає постанову, яку може бути оскаржено у порядку, встановленому цим Кодексом. Слідчий приймає постанову про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених пунктами 1, 2, 4, 9 частини першої цієї статті, якщо в цьому кримінальному провадженні жодній особі не повідомлялося про підозру. Прокурор приймає постанову про закриття кримінального провадження щодо підозрюваного з підстав, передбачених частиною першою цієї статті. 5. Рішення прокурора про закриття кримінального провадження щодо підозрюваного не є перешкодою для продовження досудового розслідування щодо відповідного кримінального правопорушення.	

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
6. Копія постанови слідчого про закриття кримінального провадження надсилається заявнику, потерпілому, прокурору. Прокурор протягом двадцяти днів з моменту отримання копії постанови має право її скасувати у зв'язку з незаконністю чи необґрунтованістю. Постанова слідчого про закриття кримінального провадження також може бути скасована прокурором за скаргою заявника, потерпілого, якщо така скарга подана протягом десяти днів з моменту отримання заявником, потерпілим копії постанови. Копія постанови прокурора про закриття кримінального провадження та/або провадження щодо юридичної особи надсилається заявнику, потерпілому, його представнику, підозрюваному, захиснику, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження. 7. Якщо обставини, передбачені пунктами 1, 2 частини першої цієї статті, виявляються під час судового розгляду, суд зобов'язаний ухвалити виправдувальний вирок. Якщо обставини, передбачені пунктами 5, 6, 7, 8, 9 частини першої цієї статті, виявляються під час судового провадження, а також у випадку, передбаченому пунктами 2, 3 частини другої цієї статті, суд постановляє ухвалу про закриття кримінального провадження.	6. Копія постанови слідчого про закриття кримінального провадження надсилається заявнику, потерпілому, прокурору. Прокурор протягом двадцяти днів з моменту отримання копії постанови має право її скасувати у зв'язку з незаконністю чи необґрунтованістю. Постанова слідчого про закриття кримінального провадження також може бути скасована прокурором за скаргою заявника, потерпілого, якщо така скарга подана протягом десяти днів з моменту отримання заявником, потерпілим копії постанови. Копія постанови прокурора про закриття кримінального провадження та/або провадження щодо юридичної особи надсилається заявнику, потерпілому, його представнику, підозрюваному, захиснику, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження. 7. Якщо обставини, передбачені пунктами 1, 2 частини першої цієї статті, виявляються під час судового розгляду, суд зобов'язаний ухвалити виправдувальний вирок. Якщо обставини, передбачені пунктами 5, 6, 7, 8, 9 частини першої цієї статті, виявляються під час судового провадження, а також у випадку, передбаченому пунктами 2, 3 частини другої цієї	

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
8. Закриття кримінального провадження або ухвалення вироку з підстави, передбаченої пунктом 1 частини другої цієї статті, не допускається, якщо підозрюваний, обвинувачений проти цього заперечує. В цьому разі кримінальне провадження продовжується в загальному порядку, передбаченому цим Кодексом. 9. Ухвала суду про закриття кримінального провадження може бути оскаржена в апеляційному порядку. 	статті, суд постановляє ухвалу про закриття кримінального провадження. 8. Закриття кримінального провадження або ухвалення вироку з підстави, передбаченої пунктом 1 частини другої цієї статті, не допускається, якщо підозрюваний, обвинувачений проти цього заперечує. В цьому разі кримінальне провадження продовжується в загальному порядку, передбаченому цим Кодексом. 9. Ухвала суду про закриття кримінального провадження може бути оскаржена в апеляційному порядку. 10. Закінчився строк давності, передбачений статтею 49 Кримінального кодексу, а особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, не була встановлена.	
Глава 25. Особливості досудового розслідування кримінальних проступків	Глава 25. Особливості досудового розслідування злочинів невеликої тяжкості	Розслідування у формі дізнання застосовується до злочинів невеликої тяжкості за класифікацією відповідно до Кримінального кодексу України, і залежно від характеру таких злочинів, воно має бути спрощеним.
Стаття 298. Загальні положення досудового розслідування кримінальних проступків	Стаття 298. Загальні положення досудового розслідування злочинів невеликої тяжкості	

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
1. Досудове розслідування кримінальних проступків (дізнання) здійснюється згідно із загальними правилами досудового розслідування, передбаченими цим Кодексом, з урахуванням положень цієї глави.	1. Досудове розслідування злочинів невеликої тяжкості (дізнання) здійснюється згідно із загальними правилами досудового розслідування, передбаченими цим Кодексом, з урахуванням положень цієї глави.	
Стаття 299. Запобіжні заходи під час досудового розслідування кримінальних проступків 1. Під час досудового розслідування кримінальних—проступків не допускається застосування запобіжних заходів у вигляді домашнього арешту, застави або тримання під вартою.	Стаття 299. Запобіжні заходи під час досудового розслідування злочинів невеликої тяжкості 1. Під час досудового розслідування злочинів невеликої тяжкості не допускається застосування запобіжних заходів у вигляді домашнього арешту, застави або тримання під вартою.	
Стаття 300. Слідчі (розшукові) дії під час досудового розслідування кримінальних проступків 1. Для досудового розслідування кримінальних проступків дозволяється виконувати всі слідчі (розшукові) дії, передбачені цим Кодексом, окрім негласних слідчих (розшукових) дій.	Стаття 300. Слідчі (розшукові) дії під час досудового розслідування злочинів невеликої тяжкості 1. Для досудового розслідування злочинів невеликої тяжкості дозволяється виконувати всі слідчі (розшукові) дії, передбачені цим Кодексом, окрім негласних слідчих (розшукових) дій.	
Стаття 301. Особливості закінчення досудового розслідування кримінальних проступків 1. Закінчення досудового розслідування кримінальних проступків здійснюється згідно із загальними правилами, передбаченими цим	Стаття 301. Особливості закінчення досудового розслідування злочинів невеликої тяжкості 1. Закінчення досудового розслідування злочинів невеликої тяжкості здійснюється згідно із загальними правилами, передбаченими	

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
Кодексом, з урахуванням особливостей, передбачених цією статтею. 2. Слідчий зобов'язаний у найкоротший строк, але не пізніше двадцяти п'яти днів після повідомлення особі про підозру, подати на затвердження прокурору один із зазначених процесуальних документів: 1) проект рішення про закриття кримінального провадження; 2) проект клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності; 3) обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру; 4) клопотання про продовження строку досудового розслідування з підстав, передбачених цим Кодексом. У разі необхідності прокурор має право самостійно оформити процесуальні документи, передбачені частиною другою цієї статті. 3. Прокурор зобов'язаний до спливу тридцятиденного терміну після повідомлення особі про підозру здійснити одну із зазначених дій:	цим Кодексом, з урахуванням особливостей, передбачених цією статтею. 2. Слідчий зобов'язаний у найкоротший строк, але не пізніше двадцяти п'яти днів після повідомлення особі про підозру, подати на затвердження прокурору один із зазначених процесуальних документів: 1) проект рішення про закриття кримінального провадження; 2) проект клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності; 3) обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру; 4) клопотання про продовження строку досудового розслідування з підстав, передбачених цим Кодексом. У разі необхідності прокурор має право самостійно оформити процесуальні документи, передбачені частиною другою цієї статті. 3. Прокурор зобов'язаний до спливу тридцятиденного терміну після повідомлення особі про підозру здійснити одну із зазначених дій:	

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
1) прийняти рішення про закриття кримінального провадження; 2) звернутися до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності; 3) звернутися до суду з обвинувальним актом, клопотанням; про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру; 4) подати клопотання про продовження строку досудового розслідування з підстав, передбачених цим Кодексом. 4. Відкриття матеріалів досудового розслідування іншій стороні здійснюється слідчим у порядку, передбаченому цим Кодексом.	1) прийняти рішення про закриття кримінального провадження; 2) звернутися до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності; 3) звернутися до суду з обвинувальним актом, клопотанням; про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру; 4) подати клопотання про продовження строку досудового розслідування з підстав, передбачених цим Кодексом. 4. Відкриття матеріалів досудового розслідування іншій стороні здійснюється слідчим у порядку, передбаченому цим Кодексом.	
Стаття 314. Підготовче судове засідання ... 2. Підготовче судове засідання відбувається за участю прокурора, обвинуваченого, захисника, потерпілого, його представника та законного представника, цивільного позивача, його представника та законного представника, цивільного відповідача та його представника,	Стаття 314. Підготовче судове засідання ... 2. Підготовче судове засідання відбувається за участю прокурора, обвинуваченого, захисника, потерпілого, його представника та законного представника, цивільного позивача, його представника та законного представника, цивільного відповідача та його представника, представника юридичної особи, щодо якої	Такі зміни підвищують кількість виправдувальних вироків, оскільки суд не зможе направити кримінальну справу назад прокурору для проведення додаткового розслідування для доведення вини.

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, згідно з правилами, передбаченими цим Кодексом для судового розгляду. Після виконання вимог, передбачених статтями 342-345 цього Кодексу, головуючий з'ясовує в учасників судового провадження їх думку щодо можливості призначення судового розгляду. ...	здійснюється провадження, згідно з правилами, передбаченими цим Кодексом для судового розгляду. Після виконання вимог, передбачених статтями 342-345 цього Кодексу, головуючий з'ясовує в учасників судового провадження їх думку щодо можливості призначення судового розгляду і прийняття рішення про відкриття матеріалів іншій стороні. Таке рішення оформлюється окремою ухвалою. ...	

9. ВІДНОВЛЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ НА ОСНОВІ РІШЕННЯ

ЄСПЛ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

I. Оцінка існуючої нормативно-правової бази України

Згідно зі статтею 282 КПК України, досудове розслідування може бути відновлено за низки обставин. Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) часто рекомендуватиме відновити досудове розслідування, якщо таке розслідування буде визнано недостатнім. Хоча ЄСПЛ не має права вимагати відновлення досудового розслідування.

1. Пояснення необхідності внесення поправки

Україна є повноправним членом Ради Європи та ратифікувала Європейську конвенцію з прав людини. Як сторона Конвенції, Україна має спеціальне зобов'язання розслідувати претензії щодо порушень права на життя (стаття 2 Конвенції) та порушень статті 3 Конвенції (заборона жорстокого та такого, що принижує гідність, поводження та покарання). У разі недостатнього розслідування таких претензій, ЄСПЛ може визнати Україну такою, що порушила зобов'язання розслідувати порушення статей 2 та 3. У 2016 році ЄСПЛ виніс рішення щодо 12 таких порушень статті 2 та 14 таких порушень статті 3⁵. Такі висновки часто супроводжуються рекомендацією про те, що держава-учасниця має відновити розслідування або іншим способом виправити неефективність розслідування. У КПК не передбачено конкретного способу реагування на такі рішення. Запропонована зміна також передбачена Планом дій у сфері прав людини.

2. Опис основного принципу запропонованої поправки

Рекомендація ЄСПЛ щодо відновлення розслідування не є обов'язковою для виконання державою-членом, і має поважатися автономність прокурора. Тим не менше, важливо, щоб рішення ЄСПЛ надалось відповідальному прокуророві, щоб він міг прийняти рішення про те, чи потрібно відновлювати розслідування відповідно до статті 282 КПК України.

3. Посилання на міжнародні стандарти та практику ЄС

Самою Конвенцією передбачено, що особа, уповноважена на прийняття рішення щодо доцільності відновлення розслідування, сама дає оцінку рішення ЄСПЛ. У Великобританії (див. таблицю, що додається) до прокурора має звернутися Міністерство юстиції.

4. Забезпечення послідовності: пов'язаність з іншими правовими нормами України (особливо якщо потрібні зміни до інших правових норм)

Н/Д.

5. Порівняльна таблиця до пропозиції (див. таблицю)

⁵ http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_2016_ENG.pdf

ВІДНОВЛЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ НА ОСНОВІ РІШЕННЯ ЄСПЛ

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
Кримінальний процесуальний кодекс		
Стаття 282. Відновлення досудового розслідування 1. Зупинене досудове розслідування відновлюється постановою слідчого, прокурора, якщо підстави для його зупинення перестали існувати (підозрюваний видужав, його місцезнаходження встановлено, завершено проведення процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва), а також у разі потреби проведення слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій. Копія постанови про відновлення досудового розслідування надсилається стороні захисту, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження. <i>{Частина перша статті 282 із змінами, внесеними згідно із Законом № 314-VII від 23.05.2013}</i> 2. Зупинене досудове розслідування також відновлюється у разі скасування слідчим суддею постанови про зупинення досудового розслідування.	Стаття 282. Відновлення досудового розслідування 1. Зупинене досудове розслідування відновлюється постановою слідчого, прокурора, якщо підстави для його зупинення перестали існувати (підозрюваний видужав, його місцезнаходження встановлено, завершено проведення процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва), а також у разі потреби проведення слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій. Копія постанови про відновлення досудового розслідування надсилається стороні захисту, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження. <i>{Частина перша статті 282 із змінами, внесеними згідно із Законом № 314-VII від 23.05.2013}</i> 2. Зупинене досудове розслідування також відновлюється у разі скасування слідчим суддею постанови про зупинення досудового розслідування. 3. Зупинене досудове розслідування також відновлюється у разі визнання Європейським судом з прав людини у своєму	

3. Відомості про відновлення досудового розслідування вносяться слідчим, прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань.	рішенні порушення статті 2 або 3 Конвенції про захист прав людини та основних свобод. 4. Відомості про відновлення досудового розслідування вносяться слідчим, прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань.	
---	---	--

10. КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

I. Оцінка існуючої нормативно-правової бази України

Останніми роками в Україні спостерігається стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та збільшення кількості кіберзагроз, пов'язаних із комп'ютерним шахрайством, збором персональних даних, розробкою нового шкідливого програмного забезпечення, кібератаками на приватні та державні ресурси тощо.

Розробка та прийняття чинного КПК України здійснювалися в умовах, які відрізнялися від тих, в яких Україна знаходиться зараз. Існує нагальна потреба адаптувати чинне законодавство відповідно до сучасних загроз та викликів.

II. Пояснення необхідності внесення змін

Впровадження у 2016 році Стратегії кібербезпеки Президентом України стало важливим кроком до створення нових умов діяльності у сфері боротьби з кіберзлочинністю та кібертероризмом. Першочерговим завданням цього стратегічного документу є внесення змін до чинного законодавства України у сфері кібербезпеки.

III. Опис основного принципу запропонованих змін

Ці зміни допоможуть усунути існуючі прогалини в КПК України та запровадять механізм для:

- с) блокування доступу до певного (ідентифікованого) інформаційного ресурсу (інформаційної служби), метою якого є припинення кримінального правопорушення, щодо його вмісту або з метою запобігання вчиненню злочину;
- д) невідкладного збереження даних, подальшого зберігання інформації про вміст та дані про трафік, у випадку, коли є підстави для підозри, що дані можуть бути втрачені або змінені.

Внесені зміни підвищать ефективність розслідувань кримінальних правопорушень у кіберсфері.

Запропоновані зміни засновані на принципі верховенства права і дозволять забезпечити збереження електронних доказів для запобігання вчиненню та розслідування кіберзлочинів та кіберзагроз.

IV. Посилання на міжнародні стандарти та практику ЄС

- Будапештська конвенція про кіберзлочинність;
- Директива 2000/31/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про деякі правові аспекти інформаційних послуг, зокрема, електронної комерції, на внутрішньому ринку» (*Директива про електронну комерцію*);
- Директива 2006/24/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 15 березня 2006 р. «Про збереження даних, створених або оброблених при наданні загальнодоступних послуг електронних повідомлень або громадських мереж».

зв'язку» (Директива про збереження даних). 8 квітня 2014 року Суд Європейського Союзу визнав Директиву 2006/24/ЄС недійсною. Але її все одно можна використовувати як джерело визначень, які відсутні в законодавстві України).

V. Забезпечення послідовності: пов'язаність з іншими правовими нормами України (особливо якщо потрібні зміни до інших правових норм)

Ці зміни відповідають стратегії кібербезпеки, що була схвалена Президентом України, та іншим законам України і міжнародній конвенції.

VI. Порівняльна таблиця до пропозиції (див. таблицю)

КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
Кримінальний процесуальний кодекс України		
Стаття 169. Припинення тимчасового вилучення майна 1. Тимчасово вилучене майно повертається особі, у якої воно було вилучено: 1) за постановою прокурора, якщо він визнає таке вилучення майна безпідставним; 2) за ухвалою слідчого судді чи суду, у разі відмови у задоволенні клопотання прокурора про арешт цього майна; 3) у випадках, передбачених частиною п'ятою статті 171, частиною шостою статті 173 цього Кодексу; 4) у разі скасування арешту. Відсутні	Стаття 169. Припинення тимчасового вилучення майна 1. Тимчасово вилучене майно повертається особі, у якої воно було вилучено: 1) за постановою прокурора, якщо він визнає таке вилучення майна безпідставним; 2) за ухвалою слідчого судді чи суду, у разі відмови у задоволенні клопотання прокурора про арешт цього майна; 3) у випадках, передбачених частиною п'ятою статті 171, частиною шостою статті 173 цього Кодексу; 4) у разі скасування арешту. 2. Діяльність з підтримки кримінального провадження у сфері інформаційних технологій Стаття 169-1. Цілі та мета діяльності з підтримки кримінального провадження у сфері інформаційних технологій:	

	1) блокування доступу до певного (ідентифікованого) інформаційного ресурсу (інформаційної служби), метою якого є припинення кримінального правопорушення, щодо його вмісту або з метою запобігання вчиненню злочину. 2) невідкладне збереження даних і подальше зберігання інформації про вміст та дані про трафік, у випадку, коли є підстави для підозри, що дані можуть бути втрачені або змінені. 3) блокування доступу до певного (ідентифікованого) інформаційного ресурсу (інформаційної служби), невідкладне збереження даних і подальше зберігання інформації про вміст та дані про трафік мають здійснюватися на підставі ухвали слідчого судді під час проведення досудового розслідування протягом періоду, що не перевищує 2 місяці. Стаття 169-2. Клопотання про блокування доступу до певного (ідентифікованого) інформаційного ресурсу (інформаційної служби), невідкладне збереження даних і подальше зберігання інформації про вміст та дані про трафік. 1. Клопотання про блокування доступу до певного (ідентифікованого) інформаційного ресурсу (інформаційної служби), невідкладне збереження даних і подальше зберігання інформації про вміст та дані про трафік може подавати слідчий	
--	--	--

	за погодженням з прокурором або прокурор слідчому судді, суду. 2. Клопотання, яке подає слідчий за погодженням з прокурором або прокурор про блокування доступу до певного (ідентифікованого) інформаційного ресурсу (інформаційної служби), невідкладне збереження даних і подальше зберігання інформації про вміст та дані про трафік, має містити такі відомості: 1) стислий виклад суті кримінального провадження, за яким проводиться розслідування, і предмета, щодо якого подається таке клопотання. 2) правова кваліфікація кримінального провадження із зазначенням статті (частини статті) Кримінального кодексу України. 3) підстави для блокування доступу до певного (ідентифікованого) інформаційного ресурсу (інформаційної служби), невідкладне збереження даних і подальше зберігання інформації про вміст та дані про трафік. 4) конкретні вихідні дані, що дають змогу визначити телекомунікаційну мережу. Слідчий або прокурор також можуть додати до клопотання інші супровідні документи або їх копії для обґрунтування.	
--	---	--

	Стаття 169-3. Розгляд клопотання про блокування доступу до певного (ідентифікованого) інформаційного ресурсу (інформаційної служби), невідкладне збереження даних і подальше зберігання інформації про вміст та дані про трафік. 1. Клопотання про блокування доступу до певного (ідентифікованого) інформаційного ресурсу (інформаційної служби), невідкладне збереження даних і подальше зберігання інформації про вміст та дані про трафік розглядається слідчим суддею не пізніше, ніж через 2 дні після надходження клопотання з: 1) Стороною кримінального провадження, яка подала клопотання. 2) Підозрюваним і, за наявності, також його захисником, законним представником, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, представником провайдера або постачальника телекомунікацій. У разі неприбуття будь-якого із зазначених вище учасників у судові засідання без поважних причин або без повідомлення причин неприбуття, це не перешкоджає розгляду цього клопотання. 2. Якщо сторона, яка подала клопотання, зможе довести наявність розумних підстав вважати, що існує загроза зміни чи видалення даних, слідчий суддя може здійснювати розгляд клопотання, не повідомляючи про це учасників,	
--	---	--

	зазначених у пункті 2 частини першої цієї статті. 3. У разі встановлення, що клопотання було подано з порушенням вимог статті 175-2 цього Кодексу, слідчий суддя, суд повертає клопотанням прокуророві та встановлює сімдесятидвохгодинний строк для виправлення недоліків та постановляє відповідну ухвалу. 4. Під час розгляду клопотання слідчий суддя може за клопотання учасників розгляду або за власною ініціативою допитати будь-якого свідка або ознайомитись з будь-якими матеріалами, що пов'язані зі справою і можуть вплинути на рішення про блокування доступу до певного (ідентифікованого) інформаційного ресурсу (інформаційної служби), невідкладне збереження даних і подальше зберігання інформації про вміст та дані про трафік. Стаття 169-4. Прийняття рішення щодо блокування доступу до певного (ідентифікованого) інформаційного ресурсу (інформаційної служби), невідкладне збереження даних і подальше зберігання інформації про вміст та дані про трафік.	
--	---	--

	1. Слідчий суддя відмовляє у задоволенні клопотання про блокування доступу до певного (ідентифікованого) інформаційного ресурсу (інформаційної служби), невідкладне збереження даних і подальше зберігання інформації про вміст та дані про трафік, якщо слідчий або прокурор не доведуть, що така дія є критичною важливою для припинення злочину або запобігання вчиненню іншого злочину. 2. При прийнятті рішення щодо блокування доступу до певного (ідентифікованого) інформаційного ресурсу (інформаційної служби), невідкладне збереження даних і подальше зберігання інформації про вміст та дані про трафік слідчий суддя, суд враховують таке: 1) правові підстави для блокування доступу до певного (ідентифікованого) інформаційного ресурсу (інформаційної служби), невідкладне збереження даних і подальше зберігання інформації про вміст та дані про трафік; 2) достатність доказів, які вказують на кримінальне правопорушення. 3. Після розгляду клопотання слідчий суддя постановляє ухвалу, яка має містити: 1) мотиви задоволення або відмови у задоволенні клопотання про блокування доступу до певного (ідентифікованого) інформаційного ресурсу (інформаційної	
--	--	--

	служби), невідкладне збереження даних і подальше зберігання інформації про вміст та дані про трафік; 2) строк блокування доступу до певного (ідентифікованого) інформаційного ресурсу (інформаційної служби), невідкладне збереження даних і подальше зберігання інформації про вміст та дані про трафік, який не може перевищувати 2 місяці; 3) механізм виконання рішення; 4) копія ухвали надсилається особі, яка подала клопотання, підозрюваному та всім іншим учасникам судового провадження не пізніше наступного дня після постановлення ухвали та виконується відповідно до загального порядку виконання. Стаття 169-5. Продовження строку блокування доступу до певного (ідентифікованого) інформаційного ресурсу (інформаційної служби), невідкладне збереження даних і подальше зберігання інформації про вміст та дані про трафік. 1. Прокурор або слідчий за погодженням з прокурором може подати клопотання про продовження строку блокування доступу до певного	
--	---	--

	(ідентифікованого) інформаційного ресурсу (інформаційної служби), невідкладне збереження даних і подальше зберігання інформації про вміст та дані про трафік, не пізніше, ніж за п'ять днів до дати закінчення попереднього строку, і таке клопотання розглядається у порядку, передбаченому статтею 175-3 цього Кодексу. 2. Слідчий суддя, суд відмовляє у задоволенні клопотання про продовження строку блокування доступу до певного (ідентифікованого) інформаційного ресурсу (інформаційної служби), невідкладне збереження даних і подальше зберігання інформації про вміст та дані про трафік, якщо прокурор не доведе, що: 1) обставини, на основі яких здійснювалось блокування доступу до певного (ідентифікованого) інформаційного ресурсу (інформаційної служби), невідкладне збереження даних і подальше зберігання інформації про вміст та дані про трафік, продовжують існувати; 2) сторона обвинувачення не могла в інший спосіб забезпечити досягнення цілей, для яких було подано клопотання про блокування доступу до певного (ідентифікованого) інформаційного ресурсу (інформаційної служби), невідкладне збереження даних і подальше зберігання інформації про вміст та дані про трафік, протягом терміну дії попередньої ухвали.	
--	---	--

	Загальний строк блокування доступу до певного (ідентифікованого) інформаційного ресурсу (інформаційної служби), невідкладне збереження даних і подальше зберігання інформації про вміст та дані про трафік під час проведення досудового розслідування не може перевищувати 90 днів.	
--	--	--

11.ВИКОРИСТАННЯ ЗАСТАВИ ДЛЯ КОМПЕНСАЦІЇ ШКОДИ ЖЕРТВІ ЗЛОЧИНУ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

VII. Оцінка існуючої нормативно-правової бази України

Відповідно до частини 11 статті 182 КПК застава, що не була звернена в дохід держави, повертається особі, яка внесла заставу. Застава, внесена підозрюваним або обвинуваченим, може бути повністю або частково звернена судом на виконання вироку в частині майнових стягнень. Однак це положення не передбачає можливості використання застави для компенсації шкоди потерпілому від злочину.

VIII. Пояснення необхідності внесення поправки

У багатьох випадках потерпілим від злочину складно отримати компенсацію від правопорушника через те, що правопорушник не має достатніх майнових чи фінансових засобів для компенсації шкоди потерпілому або йому вдалося приховати майно та фінансові засоби до того, як йому було винесено вирок. Крім того, успіх у виконанні судових рішень є дуже низьким і більшість судових рішень в Україні залишаються невиконаними. Кількість потерпілих, які можуть отримати компенсацію від правопорушника, дуже мала.

IX. Опис основного принципу запропонованої поправки

Застава – це грошові кошти суб'єкта злочину або заставодавця, які вже перебувають під контролем держави, і правопорушник або заставодавець не можуть ними розпоряджатися. Повернення застави суб'єкту злочину є необґрунтованим, оскільки якщо суб'єкт злочину не компенсує шкоду потерпілому добровільно, потерпілому доведеться звертатися до суду для виконання рішення про компенсацію, що тягне за собою додаткові судові витрати з боку потерпілого та має низьку ймовірність успіху. Можливість використання застави для компенсації шкоди потерпілому від злочину може збільшити шанси потерпілого на отримання компенсації шкоди від правопорушника та зменшити судові витрати потерпілого на виконання судового рішення, а також зменшити адміністративний тягар для держави, пов'язаний із виконавчим провадженням. Всупереч зверненню застави на виконання вироку в частині майнових стягнень, застава, яка була надана заставодавцем, також має підлягати використанню для компенсації шкоди потерпілому. Така умова необхідна для того, щоб правопорушники не могли уникнути компенсацію шкоди потерпілому з застави, використовуючи інших осіб для внесення застави від їхнього імені. Заставодавцю має бути повідомлено про те, що застава може бути використана для компенсації шкоди потерпілому.

Тому до статті 182 КПК пропонується внести додаткові положення.

Особі, яка вносить заставу, також має бути повідомлено про умови, коли застава може бути використана для компенсації шкоди потерпілому від злочину.

Застава не може бути повернута підозрюваному до ухвалення рішення суду про компенсацію шкоди потерпілому від злочину, якщо компенсація шкоди потерпілому не забезпечена іншим чином.

У випадку, якщо суд у своєму остаточному рішенні зобов'язує правопорушника компенсувати потерпілому шкоду, заподіяну злочином, а потерпілий подає заяву протягом

встановленого строку після сплати суми із застави, яка була звернена на виконання вироку в частині майнових стягнень, сума, що залишилася, із застави звертається судом на компенсацію шкоди потерпілому. У випадку, якщо застави недостатньо для компенсації шкоди всім потерпілим, потерпілі отримують компенсацію пропорційно. Суд повідомляє потерпілому, коли заставу можна використати для компенсації шкоди потерпілому. Якщо потерпілий не звертається з клопотанням про використання застави для компенсації протягом трьох місяців з моменту повідомлення суду, заставу може бути повернуто правопорушнику або заставодавцю.

X. Посилання на міжнародні стандарти та практику ЄС

Можливість використання застави для компенсації шкоди потерпілому регламентована, наприклад, в Кримінальному процесуальному кодексі Чеської Республіки.

XI. Забезпечення послідовності: пов'язаність з іншими правовими нормами України (особливо якщо потрібні зміни до інших правових норм)

Н/Д

XII. Порівняльна таблиця до пропозиції (див. таблицю)

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСТАВИ ДЛЯ КОМПЕНСАЦІЇ ШКОДИ ЖЕРТВІ ЗЛОЧИНУ

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
Кримінальний процесуальний кодекс України		
Стаття 182. Застава ... 3. При застосуванні запобіжного заходу у вигляді застави підозрюваному, обвинуваченому роз'яснюються його обов'язки і наслідки їх невиконання, а заставодавцю - у вчиненні якого кримінального правопорушення підозрюється чи обвинувачується особа, передбачене законом покарання за його вчинення, обов'язки із забезпечення належної поведінки підозрюваного, обвинуваченого та його явки за викликом, а також наслідки невиконання цих обов'язків. У разі внесення застави згідно з ухвалою слідчого судді, суду щодо особи, стосовно якої раніше було обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, передбачені цією частиною роз'яснення здійснюються	Стаття 182. Застава ... 3. При застосуванні запобіжного заходу у вигляді застави підозрюваному, обвинуваченому роз'яснюються його обов'язки і наслідки їх невиконання, а заставодавцю - у вчиненні якого кримінального правопорушення підозрюється чи обвинувачується особа, передбачене законом покарання за його вчинення, обов'язки із забезпечення належної поведінки підозрюваного, обвинуваченого та його явки за викликом, а також наслідки невиконання цих обов'язків. Заставодавцю також має бути повідомлено про умови, коли застава може бути використана для компенсації шкоди потерпілому. У разі внесення застави згідно з ухвалою слідчого судді, суду щодо особи, стосовно якої раніше було обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, передбачені цією частиною роз'яснення здійснюються	Ця поправка передбачає можливість використання застави, внесеної як суб'єктом злочину, так і заставодавцем для компенсації шкоди, заподіяної потерпілому. З метою забезпечення компенсації шкоди потерпілому із застави застава не підлягає поверненню суб'єкту злочину, поки суд не прийме рішення про компенсацію шкоди потерпілому. Після остаточного рішення суду, якщо потерпілий не отримав компенсацію іншим способом, застава звертається на компенсацію шкоди потерпілому

уповноваженою службовою особою місця ув'язнення. ... 11. Застава, що не була звернена в дохід держави, повертається підозрюваному, обвинуваченому, заставодавцю після припинення дії цього запобіжного заходу. При цьому застава, внесена підозрюваним, обвинуваченим, може бути повністю або частково звернена судом на виконання вироку в частині майнових стягнень. Застава, внесена заставодавцем, може бути звернена судом на виконання вироку в частині майнових стягнень тільки за його згодою.	уповноваженою службовою особою місця ув'язнення. ... 11. Застава, що не була звернена в дохід держави, повертається підозрюваному, обвинуваченому, заставодавцю після припинення дії цього запобіжного заходу. При цьому застава, внесена підозрюваним, обвинуваченим, може бути повністю або частково звернена судом на виконання вироку в частині майнових стягнень. Застава, внесена заставодавцем, може бути звернена судом на виконання вироку в частині майнових стягнень тільки за його згодою. Застава не може бути повернута підозрюваному до ухвалення рішення суду про відшкодування шкоди потерпілому від злочину, якщо відшкодування шкоди потерпілому не було забезпечене шляхом арешту майна або іншим чином. 12. Якщо суд у своєму остаточному рішенні зобов'язує засудженого компенсувати потерпілому шкоду, то після сплати суми із застави, яка була звернена на виконання вироку в частині майнових стягнень, сума, що залишилася, звертається судом на відшкодування шкоди потерпілому.	
---	---	--

	Потерпілий вправі подати клопотання про звернення застави для відшкодування завданої йому шкоди протягом трьох місяців з дня постановлення судом остаточного рішення в справі. Суд повідомляє потерпілому про те, коли заставу можна використати для відшкодування йому шкоди. Якщо потерпілий не звертається з клопотанням про використання застави для компенсації протягом трьох місяців з моменту повідомлення суду, заставу може бути повернуто засудженому або заставодавцю. У випадку, якщо застави недостатньо для відшкодування шкоди всім потерпілим, потерпілі отримують відшкодування пропорційно. Якщо застави недостатньо для виплати всієї суми відшкодування, визначеної у судовому рішенні, потерпілий може звернутися з клопотанням про виконання судового рішення в частині решти суми, яка не була відшкодована за рахунок застави.	
--	---	--

12. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ЗАХОДИ ЗАХИСТУ ВІД ВТОРИННОЇ ВІКТИМІЗАЦІЇ – УСІ ПОТЕРПІЛІ ТА СПЕЦІАЛЬНА КАТЕГОРІЯ ВРАЗЛИВИХ ПОТЕРПІЛИХ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

I. Оцінка існуючої нормативно-правової бази України

Український КПК не надає потерпілим загальне право уникати контакту з підозрюваним. Він встановлює певні обмеження щодо контакту з суб'єктом злочину під час проведення допиту потерпілих від конкретних злочинів у кримінальних провадженнях щодо злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, а також щодо злочинів, вчинених із застосуванням насильства або погрозою його застосування, коли одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей в їхніх показаннях не може бути проведений за участю малолітнього або неповнолітнього свідка чи потерпілого разом з підозрюваним⁶.

КПК не надає потерпілому право на супровід обраною ним особою. КПК не обмежує кількість допитів потерпілого чи медичних оглядів (освідувань). Він також не вимагає, щоб допити проводились без необґрунтованих затримок.

Серед загальних принципів кримінального судочинства, перелічених у *Кримінальному процесуальному кодексі*, які можуть бути інтерпретовані як основа для захисту потерпілих від злочину під час кримінального провадження, є такі:

- Повага до людської гідності;⁷
- Невтручання у приватне життя.⁸

Проте жодне з цих положень конкретно не відноситься до потерпілого.

Кримінальний процесуальний кодекс надає потерпілим від злочину загальне право за наявності відповідних підстав, на забезпечення безпеки щодо себе, близьких родичів чи членів своєї сім'ї, майна та житла.⁹

⁶ Стаття 224 КПК

⁷ Стаття 11. Повага до людської гідності

1. Під час кримінального провадження повинна бути забезпечена повага до людської гідності, прав і свобод кожної особи.

2. Забороняється під час кримінального провадження піддавати особу катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню, вдаватися до погроз застосування такого поводження, утримувати особу у принизливих умовах, примушувати до дій, що принижують її гідність.

3. Кожен має право захищати усіма засобами, що не заборонені законом, свою людську гідність, права, свободи та інтереси, порушені під час здійснення кримінального провадження.

⁸ Стаття 15. Невтручання у приватне життя

1. Під час кримінального провадження кожному гарантується невтручання у приватне (особисте і сімейне) життя.

2. Ніхто не може збирати, зберігати, використовувати та поширювати інформацію про приватне життя особи без її згоди, крім випадків, передбачених цим Кодексом.

3. Інформація про приватне життя особи, отримана в порядку, передбаченому цим Кодексом, не може бути використана інакше як для виконання завдань кримінального провадження.

4. Кожен, кому наданий доступ до інформації про приватне життя, зобов'язаний запобігати розголошенню такої інформації.

⁹ Пункт 5 статті 56 Кримінального процесуального кодексу України

Український Кримінальний процесуальний кодекс також не гарантує жодних спеціальних заходів захисту для вразливих потерпілих під час здійснення кримінального розслідування відповідно до Директиви ЄС про потерпілих (EU Victims' Directive). Наприклад, у ньому не передбачено спеціальних приміщень, призначених для проведення допитів особливо вразливих потерпілих, спеціально підготовлених для цього фахівців, а також правил проведення допитів потерпілих від сексуального насильства, насильства за ознакою статі чи насильства в сім'ї.

Кримінальний процесуальний кодекс, якщо його тлумачити на користь потерпілого, в принципі передбачає певні заходи, передбачені Директивою ЄС під час судового провадження, включаючи:

- заходи щодо уникнення візуального контакту між потерпілими та суб'єктами злочину, у тому числі під час давання показань, за допомогою відповідних засобів, включаючи використання технічних засобів зв'язку (до речі, такий захід не сформульований як право);
- заходи, спрямовані на забезпечення того, щоб потерпілий міг бути заслуханий у залі суду без його присутності, зокрема за допомогою відповідних технічних засобів зв'язку;
- заходи, що дозволяють проводити слухання без присутності громадськості.

У *Кримінальному процесуальному кодексі* передбачені такі заходи процесуального захисту під час кримінального провадження:

- **Впізнання** може проводитися в умовах, коли особа, яку пред'являють для впізнання, не бачить і не чує особи, яка впізнає, тобто поза її візуальним та аудіоспостереженням.¹⁰
- **Допит свідка, потерпілого під час досудового розслідування в судовому засіданні** через існування небезпеки для життя свідка чи потерпілого (та інших обставин), що можуть унеможливити їх допит в суді або вплинути на повноту чи достовірність показань.¹¹
- **Допит або впізнання у режимі відеоконференції під час досудового розслідування**, що передбачає трансляцію з іншого приміщення¹², включаючи зміни зовнішності і голосу, за яких особу неможливо було б упізнати під час відеоконференції.¹³
- **Проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження**, включаючи зміни зовнішності і голосу, за яких особу неможливо було б упізнати під час відеоконференції.¹⁴
- **Допит свідка з використанням технічних засобів** з іншого приміщення або в інший спосіб, що унеможливорює його ідентифікацію, у разі якщо існує загроза ідентифікації голосу свідка, може супроводжуватися створенням акустичних перешкод.¹⁵
- **Здійснення кримінального провадження у закритому судовому засіданні** впродовж усього судового провадження у випадках розгляду справи про злочини проти неповнолітніх, злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості

¹⁰ Частина 4 статті 228 Кримінального процесуального кодексу України

¹¹ Стаття 225 Кримінального процесуального кодексу України

¹² Стаття 232 Кримінального процесуального кодексу України

¹³ Частина 10 статті 232 Кримінального процесуального кодексу України

¹⁴ Стаття 336 Кримінального процесуального кодексу України

¹⁵ Частина 9 статті 352 Кримінального процесуального кодексу України

особи, а також у випадках необхідності запобігти розголошенню відомостей про особисте та сімейне життя чи обставин, які принижують гідність особи, та необхідності забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні.¹⁶

У багатьох положеннях, що передбачають заходи забезпечення безпеки потерпілих, умови, коли такий захід забезпечення безпеки може бути використаний, сформульовані нечітко та можуть бути інтерпретовані як такі, що включають захист від вторинної віктимізації:

- Впізнання в умовах, коли особа, яку пред'являють для впізнання, не бачить і не чує особи, яка впізнає, може проводитися **«з метою забезпечення безпеки»** особи, яка впізнає.¹⁷
- Допит свідка, потерпілого під час досудового розслідування в судовому засіданні може бути проведений у виняткових випадках *«через існування небезпеки для життя і здоров'я свідка чи потерпілого, їх тяжкої хвороби, наявності інших обставин, що можуть унеможливити їх допит в суді або вплинути на повноту чи достовірність показань»*. Тут незрозуміло чи можна формулювання «здоров'я» або *«наявність інших обставин, що можуть унеможливити їх допит в суді»* тлумачити також як такі, що включають високий ризик вторинної віктимізації потерпілого, а на практиці це положення не тлумачиться у такий спосіб.
- Проведення допиту, впізнання у режимі відеоконференції під час досудового розслідування також здійснюється у випадках *«неможливості безпосередньої участі певних осіб у досудовому провадженні за станом здоров'я або з інших поважних причин;»* або *«наявності інших підстав, визначених слідчим, прокурором, слідчим суддею достатніми.»*¹⁸
- Проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження допускається у разі *«неможливості безпосередньої участі учасника кримінального провадження в судовому провадженні за станом здоров'я або з інших поважних причин»*¹⁹, а також *«наявності інших підстав, визначених судом достатніми.»*²⁰

Ці положення часто включають «здоров'я» як цінність, яка підлягає захисту. Здоров'я можна розуміти як таке, що охоплює також психічне здоров'я, наприклад, хороше психологічне самопочуття, тому згідно з *Кримінальним процесуальним кодексом* його можна тлумачити і таким чином. У такому випадку, процесуальні заходи забезпечення безпеки можуть бути застосовані для захисту потерпілого від заподіяння шкоди психічному здоров'ю. Захист від вторинної віктимізації також може бути віднесений до *«інших обставин»* або *«інших підстав»*. Незрозуміло, чи можна застосовувати такі заходи, крім забезпечення безпеки особи, також як захист від вторинної віктимізації та захист емоційного стану. Хоча «здоров'я», «інші поважні причини» або «інші підстави, визначені достатніми» можна тлумачити як такі, що включають вторинну віктимізацію, **на практиці вони не застосовуються для захисту психічного здоров'я та емоційного самопочуття**

¹⁶ Пункти 1), 3) частини 2 статті 27 Кримінального процесуального кодексу України

¹⁷ Частина 4 статті 228 Кримінального процесуального кодексу України

¹⁸ Пункти 1) і 5) частини 1 статті 232

¹⁹ Пункт 1) частини 1 статті 336

²⁰ Пункт 5) частини 1 статті 336

потерпілого. Загалом, ці заходи використовуються переважно для забезпечення фізичної безпеки потерпілого/свідка.

У *Кримінальному процесуальному кодексі України* передбачені заходи під час судового провадження, що передбачені Директивою ЄС про права потерпілих (EU Victims' Rights Directive). Наприклад, давання показань з використанням технічних засобів зв'язку або проведення судового засідання без присутності громадськості, але ці заходи спрямовані на захист потерпілого від фізичної шкоди, і в КПК немає чітких вказівок про те, чи можуть такі заходи застосовуватися також для захисту потерпілого від емоційної шкоди.

Кримінальний процесуальний кодекс також не містить заборони на проведення непотрібного допиту щодо особистого життя потерпілого), не пов'язаного з кримінальним правопорушенням, хоча головуючий за протестом сторони має право зняти питання, що не стосуються суті кримінального провадження.²¹

Кримінальний процесуальний кодекс також надає широкі можливості для повторного допиту свідка в судовому засіданні, незважаючи на те, що він був допитаний під час досудового розслідування в судовому засіданні у зв'язку з існуванням небезпеки для життя і здоров'я свідка чи потерпілого, їх тяжкої хвороби, наявності інших обставин, що можуть унеможливити їх допит в суді або вплинути на повноту чи достовірність показань. Суд під час судового розгляду має право допитати свідка, потерпілого, який допитувався відповідно до правил цієї статті, зокрема у випадках, якщо такий допит проведений за відсутності сторони захисту або якщо є необхідність уточнення показань чи отримання показань щодо обставин, які не були з'ясовані в результаті допиту під час досудового розслідування.²²

Суд може прийняти рішення про здійснення кримінального провадження у закритому судовому засіданні у випадках, якщо обвинуваченим є неповнолітній; розгляду справи про злочин проти статевої свободи та статевої недоторканості особи; необхідності запобігти розголошенню відомостей про особисте та сімейне життя чи обставин, які принижують гідність особи; або якщо здійснення провадження у відкритому судовому засіданні може призвести до розголошення таємниці, що охороняється законом.²³ Статтею передбачено можливість проведення закритого судового засідання лише стосовно потерпілих від злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи. Закриті судові засідання щодо потерпілих від інших видів злочинів можуть проводитись на підставі «необхідності запобігти розголошенню відомостей про особисте та сімейне життя чи обставин, які принижують гідність особи», але це формулювання може не охоплювати всіх потерпілих з особливими потребами щодо захисту, як того вимагає Директива ЄС. Для уникнення вторинної віктимізації, у деяких випадках може бути необхідним проведення закритого судового засідання, навіть якщо у запобіганні розкриттю конфіденційної інформації, як правило, щодо потерпілих від тяжкого насильства, немає потреби.

Процесуальні заходи забезпечення безпеки дітей (неповнолітніх)

Відповідно до частини 1 статті 232, допит або впізнання у режимі відеоконференції під час досудового розслідування може проводитись у разі проведення допиту малолітнього або неповнолітнього свідка. Процесуальна дія може бути проведена під час судового провадження в режимі відеоконференції у разі необхідності проведення допиту малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого (частина 1 стаття 336). Стаття 354

²¹ Частина 8 статті 352 КПК

²² Стаття 225 КПК

²³ Частина 1 статті 27

КПК регулює особливості допиту малолітнього або неповнолітнього свідка чи потерпілого, під час якого має бути присутнім законний представник, педагог чи психолог, а за необхідності – лікар. У ній також передбачено можливість допиту малолітнього або неповнолітнього поза залом судового засідання (з використанням відеоконференції), якщо це необхідно для захисту інтересів малолітнього або неповнолітнього. Український КПК, однак, не передбачає можливості для здійснення аудіо чи відеозапису свідчень дитини у досудовому провадженні та його подальшого використання як доказу у судовому провадженні.

Одним із загальних принципів Кримінального процесуального кодексу є заборона розголошення інформації про приватне життя будь-якою особою, якій було надано доступ до неї. Ці положення мають загальний характер і спеціально не призначені для захисту потерпілих: Інформація про приватне життя особи, отримана під час кримінального провадження, не може бути використана інакше як для виконання завдань кримінального провадження. Кожен, кому наданий доступ до інформації про приватне життя, зобов'язаний запобігати розголошенню такої інформації.²⁴ Заборона розголошення інформації про приватне життя, як це передбачено Кримінальним процесуальним кодексом, може виявлятися недостатньо конкретно сформульованою, щоб регулювати розголошення інформації на практиці.

II. Пояснення необхідності внесення поправки

Відповідно до міжнародних та/або європейських стандартів, потерпілий має право на захист від вторинної та повторної віктимізації, від залякування та помсти, наприклад, від **ризиків та подальшого завдання фізичної, психологічної та емоційної шкоди** на всіх етапах процесу, а під час допиту його **гідність** має захищатися за допомогою спеціальних заходів захисту.²⁵ Вторинна віктимізація означає, що віктимізація відбувається не як безпосередній результат злочину, а через реакцію установ та окремих осіб на потерпілого. Потерпілим має забезпечуватись максимально можливий захист від вторинної віктимізації.²⁶ Вторинна віктимізація під час кримінального провадження може призвести до заподіяння емоційної або психологічної шкоди, проти якої потерпілий має право на захист.

Вразливі потерпілі

Загальновизнано, що деякі потерпілі є особливо вразливими до вторинної та/або повторної віктимізації. Деякі типи потерпілих, наприклад, вразливі потерпілі, потребують додаткової уваги в рамках системи кримінального правосуддя з метою забезпечення захисту їхнього здоров'я та добробуту та їхньої ефективної участі у кримінальному провадженні. Держави мають забезпечувати, щоб потерпілі, які є особливо вразливими через свої індивідуальні особливості або обставини злочину, мали змогу скористатися спеціальними заходами, що найбільш відповідають їхньому становищу.²⁷

²⁴ Частини 3 і 4 статті 15

²⁵ Стаття 18 ДИРЕКТИВА 2012/29/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2012 р., що встановлює мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту потерпілих від злочинів та замінює Рамкове рішення Ради 2001/220/JHA

²⁶ Рекомендація CoE Rec(2006)8 Комітету міністрів для держав-членів Ради Європи щодо допомоги потерпілим від злочинів, статті 1.2 та 3.3

²⁷ Рекомендація Rec(2006)8 Комітету міністрів для держав-членів Ради Європи щодо допомоги потерпілим від злочинів, рес 3.4

Відповідно до Директиви ЄС про потерпілих (EU Victims' Directive) під час індивідуальної оцінки, особливу увагу слід приділяти:

- потерпілим, які зазнали значної шкоди через тяжкість злочину;
- потерпілим, які постраждали від злочину, вчиненого з упередженим ставленням або з дискримінаційним мотивом, який, зокрема, міг бути пов'язаний з їхніми індивідуальними особливостями;
- потерпілим, чії відносини і залежність від суб'єкта злочину робить їх особливо вразливими.

У зв'язку з цим належну увагу слід приділяти потерпілим від тероризму, організованої злочинності, торгівлі людьми, гендерного насильства, насильства в тісних відносинах, сексуального насильства, експлуатації чи злочинів на ґрунті ненависті, а також потерпілим з інвалідністю. Для цих потерпілих, як правило, характерний високий рівень вторинної та повторної віктимізації, залякування та помсти. Особливу увагу слід приділяти оцінці того, чи існує для таких потерпілих ризик такої віктимізації, залякування та/або помсти, і має бути тверда презумпція того, що ці потерпілі зможуть скористатися спеціальними заходами захисту.²⁸ У Посібнику ООН з питань правосуддя для потерпілих (UN Handbook on Justice for Victims) розглянуто додаткові категорії жертв, які вважаються вразливими: потерпілі від зловживання владою, меншини, біженці, військовополонені, цивільні потерпілі в ході війни та масових заворушень.²⁹

Вважається, що **всі діти** мають особливі потреби в захисті. Те, чи отримають вони вигоду від спеціальних заходів і якою мірою, визначається також під час індивідуальної оцінки.³⁰

«Захист приватного життя потерпілого може бути важливим засобом запобігання вторинній та повторній віктимізації, залякуванню та помсті, і він може бути забезпечений за допомогою ряду заходів, включаючи нерозголошення чи обмеження щодо розголошення інформації про особу та місцезнаходження потерпілого. Такий захист особливо важливий для неповнолітніх потерпілих та включає нерозголошення імені дитини. Проте можуть бути виняткові випадки, коли дитина може отримати вигоду від розголошення або навіть широкого розповсюдження інформації, наприклад, якщо дитина була викрадена».³¹ Спеціальний захист приватного життя та гідності потерпілого може бути необхідним у зв'язку з видом злочину (наприклад, злочини на сексуальному ґрунті), особливостями потерпілого (дитини), особистими обставинами та безпекою потерпілого. З метою захисту приватного життя або гідності потерпілого має бути передбачена можливість проведення закритого судового засідання та обмеження розголошення або публікації особистої інформації, зокрема щодо особи або місцезнаходження потерпілого.³² Захист приватного

²⁸ Директива 2012/92 ЄС Європейського Парламенту та Ради, що встановлює мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту потерпілих від злочинів та замінює Рамкове рішення Ради 2000/220/JHA, пункт 57 Декларативної частини

²⁹ Посібник ООН з питань правосуддя для потерпілих ODCCP (Handbook on Justice for Victims UN ODCCP), с. 1, а також діти, жінки, жертви сексуального та гендерного насильства, жертви торгівлі людьми,

³⁰ Там само, стаття 22, п. 3

³¹ Директива 2012/92 ЄС Європейського Парламенту та Ради, що встановлює мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту потерпілих від злочинів та замінює Рамкове рішення Ради 2000/220/JHA, пункт 54 Декларативної частини

³² Рекомендація № R (85) 11 Комітету міністрів для держав-членів щодо Положення потерпілого в межах кримінального та кримінально-процесуального права, Рекомендація 15F

життя потерпілого є також є важливим засобом запобігання вторинній та повторній віктимізації, залякуванню та помсті.³³

III. Опис основного принципу запропонованої поправки

Загальне право потерпілого на захист від вторинної та повторної віктимізації, від залякування та помсти, в тому числі від ризику заподіяння емоційної або психологічної шкоди та захист своєї гідності під час допиту та давання показань регламентоване в українському законі (стаття 55 КПК).

Потерпілі та члени їхніх сімей повинні мати **право уникати контакту** з суб'єктом злочину, якщо такий контакт не вимагається кримінальним провадженням. Згідно з Директивою контактів варто уникати в усіх приміщеннях, пов'язаних із кримінальним провадженням (тобто, включаючи поліцейські дільниці, приміщення органів прокуратури та приміщення суду).³⁴ Потерпілий повинен мати право подати заяву про запобігання такому контакту. Правоохоронні органи повинні задовольнити таку заяву, якщо потерпілий належить до категорії вразливих, якщо такий контакт не вимагається кримінальним провадженням. Якщо заяву не можна задовольнити, правоохоронні органи мають вжити заходів для запобігання контакту між потерпілим та суб'єктом злочину до і після етапу, коли такий контакт є необхідним. Мають бути створені необхідні умови для уникнення контактів між потерпілими та суб'єктами злочину, наприклад, окремі зони очікування або входи для потерпілих до приміщення суду. Також держави повинні, наскільки це можливо, планувати кримінальні провадження таким чином, щоб уникати контактів між потерпілими, їхніми членами сім'ї та суб'єктами злочину, наприклад, шляхом виклику потерпілих та суб'єктів злочину на слухання в різний час.³⁵

Допит потерпілих має проводитись якомога раніше, а взаємодія з органами влади має бути якомога простішою, такою, що **обмежує кількість непотрібних взаємодій між ними та потерпілими**.³⁶ Під час планування та проведення допиту мають враховуватись не лише потреби потерпілого, а й будь-яка термінова потреба в збиранні доказів. Також **освідування та експертизи потерпілого** мають бути зведені до мінімуму та проводитись лише в тих випадках, коли це необхідно для цілей кримінального провадження (пропонується стаття 241¹ КПК).

Право супроводжуватися особою за власним вибором поширюється на всіх потерпілих, а не лише вразливих потерпілих або дітей. Це додаткове право до права мати представника. Право мати довірену особи може бути обмежено у виняткових випадках, але лише щодо конкретної особи, обраної потерпілим, наприклад, коли особа, що супроводжує, має

³³ Директива 2012/29/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2012 р., що встановлює мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту потерпілих від злочинів та замінює Рамкове рішення Ради 2001/220/ЈНА

³⁴ Керівний документ Генерального директорату з питань правосуддя, який стосується транспозиції та реалізації Директиви 2012/29/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2012 р., що встановлює мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту потерпілих від злочинів та замінює Рамкове рішення Ради 20001/220/ЈНА

³⁵ Пункт 53 Декларативної частини та стаття 19 Директиви 2012/29/ЄС, що встановлює мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту потерпілих від злочинів

³⁶ Керівний документ Генерального директорату з питань правосуддя, який стосується транспозиції та реалізації Директиви 2012/29/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2012 р., що встановлює мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту потерпілих від злочинів та замінює Рамкове рішення Ради 20001/220/ЈНА, стаття 20, с. 42

конфлікт інтересів у провадженні (є суб'єктом злочину у справах про побутове насильство) або з міркувань конфіденційності.³⁷

Поправка вводить спеціальну категорію **вразливих потерпілих**, які вважаються особливо схильними до ризику вторинної та повторної віктимізації. Такими потерпілими можуть бути лише фізичні особи. Запропоновані зміни включають в категорію вразливих потерпілих такі різновиди осіб: діти (малолітні або неповнолітні), люди з інвалідністю, потерпілі від торгівлі людьми, потерпілі від злочинів на сексуальному ґрунті та потерпілі від насильства, якщо в конкретному випадку існує підвищений ризик вторинної віктимізації через вік, стать, расу, національність, сексуальну орієнтацію, релігію, здоров'я, психічну зрілість, здатність до самовираження або поточні життєві обставини або відносини та залежність від особи, яка підозрюється у вчиненні злочину, або залежність від такої особи та близького члена сім'ї, якщо злочин призвів до смерті (проект частини 2 статті 55).

Для вразливих потерпілих з особливими потребами в забезпеченні захисту може бути необхідним вжиття спеціальних заходів забезпечення захисту та впровадження таких спеціальних заходів забезпечення захисту в Кримінальний процесуальний кодекс. Такими спеціальними заходами забезпечення захисту є:

- Можливість проведення закритого судового засідання у справі з вразливим потерпілим (стаття 27)
- Можливість проведення допиту вразливого потерпілого під час досудового розслідування в судовому засіданні (частина 1 статті 225) з метою уникнення повторного допиту за винятком випадків, коли обвинувачений в судовій стадії наполягає на допиті потерпілого
- Обмеження щодо допиту дітей про травмуючі обставини, обов'язок щодо здійснення відеозапису такого допиту під час досудового розслідування та можливість використання протоколу або аудіо чи відеозапису допиту під час судового розгляду (стаття 226)
- Регулювання особливостей допиту потерпілих, включаючи таке (стаття 227):
 - Допити вразливих потерпілих проводяться у делікатний спосіб, який не вимагає повторного допиту та, як правило, тією самою особою
 - Потерпілий має право вимагати, щоб допит проводила особа тієї самої або протилежної статі (а також перекладач)
 - Вразливого потерпілому має бути надана можливість уникати безпосереднього візуального контакту з суб'єктом злочину, головним чином, шляхом використання аудіовізуальних технічних засобів
- Забезпечення можливості для потерпілого здійснювати впізнання суб'єкта злочину з використанням аудіовізуальних технічних засобів (стаття 228)
- Забезпечення можливості проведення допиту вразливого потерпілого у режимі відеоконференції (стаття 232)
- Можливість проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження, якщо це необхідно для запобігання подальшому травмуванню потерпілого (стаття 336)
- Проведення допиту з використанням аудіовізуальних технічних засобів на прохання вразливого потерпілого (стаття 353¹)

³⁷ Там само.

- Можливість зачитування протоколу допиту, відтворення аудіо чи відеозапису допиту дитини під час судового розгляду (стаття 354)

Кримінальний процесуальний кодекс має чітко забороняти розголошення персональної інформації про вразливих потерпілих від окремих видів злочинів.

Потерпілий повинен мати право вимагати, щоб певна його персональна інформація (наприклад, адреса, місце роботи, фінансові або сімейні обставини) були доступним лише для правоохоронних органів, органів прокуратури та судів і служб пробації.

На стадії досудового розслідування має бути заборонено розголошення інформації, яка могла б призвести до ідентифікації будь-якого потерпілого чи свідка, включаючи зображення.

У законі має бути сформульована загальна заборона щодо розголошення будь-якої інформації, пов'язаної зі злочином, яка може призвести до ідентифікації неповнолітнього потерпілого та потерпілого від певних злочинів проти життя, здоров'я та людської гідності (наприклад, вбивство, тяжке тілесне ушкодження, нараження на ризик зараження венеричною хворобою, торгівля людьми, злочини проти гідності в статевій сфері, жорстоке поводження з дітьми, побутове насильство, викрадення дитини або психічно хворої особи, переслідування тощо). Будь-яке подальше опублікування фотознімків, відео- чи аудіозаписів з судових засідань, що стосуються вищезазначених осіб та злочинів, які могли б уможливити ідентифікувати потерпілого, забороняється. Судове рішення, що набрало законної сили, може бути опубліковане в засобах масової інформації лише без імені, прізвища та адреси потерпілих, що в ньому згадуються. Потерпілий може дати явну згоду на публікацію інформації.

Кримінальний процесуальний кодекс повинен також включати положення, що регулюють розголошення інформації про кримінальне провадження та про його сторони у засобах масової інформації.

IV. Посилання на міжнародні стандарти та практику ЄС

«Ризик вторинної та повторної віктимізації, залякування та помсти з боку суб'єкта злочину або внаслідок участі в кримінальному провадженні має бути обмежений шляхом здійснення провадження в узгоджений та шанобливий спосіб, який дає можливість потерпілим довіряти органам влади ... Практикуючим спеціалістам має бути надано найширший спектр заходів, спрямованих на запобігання дискомфорту потерпілого під час судового провадження, зокрема, внаслідок візуального контакту з суб'єктом злочину, членами його сім'ї, співучасниками або іншими особами, присутніми в залі суду.»³⁸

Відповідно до статті 18 Директиви ЄС без шкоди для прав на захист, держави-члени зобов'язані забезпечувати наявність заходів для забезпечення захисту потерпілих та членів їхніх сімей:

- від вторинної та повторної віктимізації, в тому числі:
 - від залякування та помсти
 - від ризику заподіяння емоційної або психологічної шкоди
 - від фізичної шкоди

³⁸ Директива 2012/92 ЄС Європейського Парламенту та Ради, що встановлює мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту потерпілих від злочинів, пункт 53 Декларативної частини

а також для захисту гідності потерпілих під час допиту та давання показань

Заходи забезпечення захисту потерпілих відповідно до Директиви ЄС³⁹

Метою цих прав є запобігання вторинній віктимізації всіх потерпілих, а не лише вразливих потерпілих.

- **Право уникати контакту** між потерпілим та суб'єктом злочину, за винятком випадків, коли такий контакт вимагається кримінальним провадженням (включаючи окремі зони очікування для потерпілих у суді)⁴⁰
- **Допити проводяться без необґрунтованої затримки** після подання заяви
- **Кількість допитів зводиться до мінімуму** і вони проводяться лише у випадках, коли це є абсолютно необхідним для цілей кримінального провадження
- **Потерпілого можуть супроводжувати законні представники та особа за його вибором**
- **Кількість медичних оглядів зводиться до мінімуму**, і вони проводяться лише у випадках, коли це є абсолютно необхідним для цілей кримінального провадження.

Потерпілі з особливими потребами щодо захисту

Відповідно до Директиви ЄС (пункт 3 статті 22) особлива увага приділяється потерпілим, які постраждали від злочину, вчиненого з упередженим ставленням або з дискримінаційним мотивом, який, зокрема, міг бути пов'язаний з їхніми індивідуальними особливостями; потерпілим, чиї відносини і залежність від суб'єкта злочину робить їх особливо вразливими. У зв'язку з цим належну увагу слід приділяти потерпілим від тероризму, організованої злочинності, торгівлі людьми, гендерного насильства, насильства в тісних відносинах, сексуального насильства, експлуатації чи злочинів на ґрунті ненависті, а також потерпілим з інвалідністю.

Спеціальні заходи щодо захисту потерпілих з особливими потребами щодо захисту відповідно до Директиви ЄС

Під час індивідуальної оцінки має бути встановлено, чи є потерпілий особливо вразливим, та чи є необхідним вжиття спеціальних заходів для його захисту з урахуванням побажань потерпілого.⁴¹ Спеціальні заходи не забезпечуються, якщо операційні або практичні обмеження роблять це неможливим, або якщо існує термінова потреба провести допит потерпілого і непроведення такого допиту може завдати шкоди потерпілому чи іншій особі або може зашкодити перебігу провадження.⁴²

³⁹ Директива 2012/92 ЄС Європейського Парламенту та Ради, що встановлює мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту потерпілих від злочинів та замінює Рамкове рішення Ради 2000/220/ІНА, Статті 18-24

⁴⁰ Стаття 19 Директиви 2012/92: *Держави-члени мають створити необхідні умови для уникнення контакту між потерпілими та членами їхніх сімей, у разі такої необхідності, та суб'єктом злочину в приміщеннях, в яких здійснюється кримінальне провадження, за винятком випадків, коли такий контакт вимагається кримінальним провадженням. Держави-члени мають забезпечити, щоб у нових приміщеннях суду були окремі зони очікування для потерпілих.*

⁴¹ Пункт 1 статті 23, Керівний документ Генерального директорату з питань правосуддя, який стосується транспозиції та реалізації Директиви 2012/29/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2012 р., що встановлює мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту потерпілих від злочинів та замінює Рамкове рішення Ради 2001/220/ІНА

⁴² Директива 2012/92 ЄС Європейського Парламенту та Ради, що встановлює мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту потерпілих від злочинів та замінює Рамкове рішення Ради 2000/220/ІНА, пункт 1 статті 23

Спеціальні заходи захисту, доступні під час кримінального розслідування⁴³

- проведення допитів потерпілого в приміщеннях, призначених або адаптованих для цього;
- проведення допитів потерпілого фахівцями або за участі фахівців, які мають відповідну підготовку;
- проведення всіх допитів потерпілого одними й тими ж особами, якщо це не суперечить належному відправленню правосуддя;
- усі допити потерпілих від сексуального насильства, насильства за ознакою статі чи домашнього насильства, за винятком випадків, коли їх проводить прокурор чи суддя, проводяться особою тієї самої статі, що й потерпілий, якщо потерпілий цього бажає, за умови, що це не зашкодить перебігу кримінального провадження.

Спеціальні заходи захисту, доступні під час судового провадження⁴⁴

- заходи, спрямовані на уникнення візуального контакту між потерпілими та суб'єктами злочину, у тому числі під час давання показань, за допомогою відповідних засобів, включаючи використання технічних засобів зв'язку;
- заходи, спрямовані на забезпечення того, щоб потерпілий міг бути заслуханий у залі суду без його присутності, зокрема за допомогою відповідних технічних засобів зв'язку;
- заходи, спрямовані на уникнення непотрібного допиту стосовно приватного життя потерпілого, не пов'язаного з кримінальним правопорушенням; і
- заходи, що дозволяють проводити слухання без присутності громадськості.

Додаткові спеціальні заходи для захисту дітей⁴⁵

Діти можуть користуватися спеціальними заходами, зазначеними вище, а також такими:

- у кримінальних розслідуваннях може здійснюватись аудіо- відеозапис усіх допитів малолітнього або неповнолітнього потерпілого, і такі записані допити можуть бути використані як докази у кримінальному провадженні;
- компетентні органи призначають спеціального представника для малолітніх або неповнолітніх потерпілих, якщо відповідно до національного законодавства, особи, які несуть батьківську відповідальність, не можуть представляти малолітнього або неповнолітнього потерпілого через конфлікт інтересів між ними та малолітнім або неповнолітнім потерпілим або якщо малолітній або неповнолітній потерпілий перебуває без супроводу або був розлучений з сім'єю;
- якщо малолітній або неповнолітній потерпілий має право на адвоката, він має право на юридичну консультацію та представництво від свого імені в провадженні, коли існує або може існувати конфлікт інтересів між малолітнім або неповнолітнім потерпілим та особами, які несуть батьківську відповідальність.

⁴³ Директива 2012/92 ЄС Європейського Парламенту та Ради, що встановлює мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту потерпілих від злочинів та замінює Рамкове рішення Ради 2000/220/JHA, пункт 2 статті 23

⁴⁴ Директива 2012/92 ЄС Європейського Парламенту та Ради, що встановлює мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту потерпілих від злочинів та замінює Рамкове рішення Ради 2000/220/JHA, пункт 3 статті 23

⁴⁵ Директива 2012/92 ЄС Європейського Парламенту та Ради, що встановлює мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту потерпілих від злочинів та замінює Рамкове рішення Ради 2000/220/JHA, Стаття 24

Міжнародні стандарти вимагають, щоб слідство та суд забезпечували захист потерпілого від будь-якої публічності, яка може мати негативний вплив на його приватне життя або гідність, а також захист персональних даних потерпілих, зокрема під час розслідування та притягнення до кримінальної відповідальності за злочин.⁴⁶

V. Забезпечення послідовності: пов'язаність з іншими правовими нормами України (особливо якщо потрібні зміни до інших правових норм)

Н/Д

VI. Порівняльна таблиця до пропозиції (див. таблицю)

Див нижче.

⁴⁶ Рекомендація Res(2006)8 Комітету міністрів для держав-членів Ради Європи щодо допомоги потерпілим від злочинів, гес. 10.8-10.9, Директива 2012/92 EU, п. 1 і 2 статті 21

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ЗАХОДИ ЗАХИСТУ ВІД ВТОРИННОЇ ВІКТИМІЗАЦІЇ – УСІ ПОТЕРПІЛІ ТА СПЕЦІАЛЬНА КАТЕГОРІЯ ВРАЗЛИВИХ ПОТЕРПІЛИХ

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
Кримінальний процесуальний кодекс України		
Відсутня	Стаття 11¹. Забезпечення права потерпілого на захист від вторинної віктимізації Під час кримінального провадження повинна бути забезпечена доступність захисту потерпілих від вторинної віктимізації, залякування та помсти, у тому числі від ризику завдання емоціональної, психологічної і фізичної шкоди. У разі необхідності такі заходи повинні включати заходи забезпечення безпеки потерпілого, його представника, законного представника, членів сім'ї та близьких родичів. Загроза вторинної віктимізації, залякування та помсти, яка виходить від особи, яку потерпілий вважає особою, що вчинила кримінальне правопорушення, підозрюваного, обвинуваченого, засудженого або виникає у результаті участі у кримінальному провадженні, повинна зводитись до мінімуму шляхом здійснення процесуальних дій за участю потерпілого у скоординованій та шанобливій формі. Слідчий, керівник органу досудового розслідування, прокурор, слідчий суддя, суд повинні за можливості планувати здійснення	

	процесуальних дій таким чином, щоб виключити можливість контакту між потерпілим та членами його сім'ї та особою, яку потерпілий вважає особою, що вчинила кримінальне правопорушення, підозрюваним, обвинуваченим, засудженим.	
Стаття 27. Гласність і відкритість судового провадження та його повне фіксування технічними засобами 1. Учасники судового провадження, а також особи, які не брали участі у кримінальному провадженні, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси чи обов'язки, не можуть бути обмежені у праві на отримання в суді як усної, так і письмової інформації щодо результатів судового розгляду та у праві на ознайомлення з процесуальними рішеннями й отримання їх копій. Ніхто не може бути обмежений у праві на отримання в суді інформації про дату, час і місце судового розгляду та про ухвалені в ньому судові рішення, крім випадків, установлених законом. 2. Кримінальне провадження в судах усіх інстанцій здійснюється відкрито. Слідчий суддя, суд може прийняти рішення про здійснення кримінального провадження у закритому судовому засіданні впродовж усього	Стаття 27. Гласність і відкритість судового провадження та його повне фіксування технічними засобами 1. Учасники судового провадження, а також особи, які не брали участі у кримінальному провадженні, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси чи обов'язки, не можуть бути обмежені у праві на отримання в суді як усної, так і письмової інформації щодо результатів судового розгляду та у праві на ознайомлення з процесуальними рішеннями й отримання їх копій. Ніхто не може бути обмежений у праві на отримання в суді інформації про дату, час і місце судового розгляду та про ухвалені в ньому судові рішення, крім випадків, установлених законом. 2. Кримінальне провадження в судах усіх інстанцій здійснюється відкрито. Слідчий суддя, суд може прийняти рішення про здійснення кримінального провадження у закритому судовому засіданні впродовж усього	Відповідно до <i>Директиви 2012/29/EU</i> для потерпілих з особливими потребами в захисті мають бути доступними заходи, що дозволяють проводити слухання без присутності громадськості. Статтею передбачено можливість проведення закритого судового засідання лише стосовно потерпілих від злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи. Закриті судові засідання щодо потерпілих від інших видів злочинів можуть проводитись на підставі «необхідності запобігти розголошенню відомостей про особисте та сімейне життя чи обставин, які принижують гідність особи», але це формулювання може не охоплювати всіх потерпілих з особливими потребами щодо захисту, як того вимагає Директива ЄС. Для уникнення вторинної віктимізації, у деяких випадках може бути необхідним проведення закритого судового засідання, навіть якщо у запобіганні розкриттю конфіденційної інформації, як правило, щодо потерпілих від тяжкого насильства, немає потреби. Ця поправка

судового провадження або його окремої частини лише у випадках: 1) якщо обвинуваченим є неповнолітній; 2) розгляду справи про злочин проти статеві свободи та статеві недоторканості особи; 3) необхідності запобігти розголошенню відомостей про особисте та сімейне життя чи обставин, які принижують гідність особи; ...	судового провадження або його окремої частини лише у випадках: 1) якщо обвинуваченим є неповнолітній; 2) якщо потерпілий є вразливим і не заперечує проти цього; 3) необхідності запобігти розголошенню відомостей про особисте та сімейне життя чи обставин, які принижують гідність особи; ...	дозволяє суду проводити закриті засідання кожного разу, коли потерпілий є особливо схильним до ризику вторинної або повторної віктимізації (є вразливим потерпілим). Визначення вразливого потерпілого наведено в запропонованій поправці до статті 55.
Стаття 55. Потерпілий 1. Потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди.	Стаття 55. Потерпілий 1. Потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди. 2. Вразливим потерпілим є фізична особа, яка: - є малолітнім або неповнолітнім; - має фізичні, психічні або психологічні чи сенсорні вади, які не дозволяють їй	Деякі потерпілі особливо піддаються ризику вторинної та повторної віктимізації, залякування та/або помсти з боку суб'єкта злочину під час кримінального провадження. Такий ризик може виникати з індивідуальних особливостей потерпілого або виду, характеру чи обставин злочину. Цією поправкою вводиться визначення особливої категорії вразливих потерпілих. Для захисту вразливих жертв можуть вживатися спеціальні процесуальні заходи забезпечення захисту, як це передбачено <i>Директивою ЄС 2012/29/EU</i> .

2. Права і обов'язки потерпілого виникають в особи з моменту подання заяви про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяви про залучення її до провадження як потерпілого. Потерпілому вручається пам'ятка про процесуальні права та обов'язки особою, яка	повною мірою брати участь у житті суспільства; - є потерпілою від торгівлі людьми; - є потерпілою від злочину проти статевої свободи та статевої недоторканості особи; - є потерпілою від злочину, вчиненого із застосуванням насильства або погрозою його застосування, якщо існує підвищений ризик вторинної віктимізації через вік, стать, расу, національність, сексуальну орієнтацію, релігію, стан здоров'я, психічну незрілість, нездатність до самовираження або поточні життєві обставини або відносини та залежність від особи, яка підозрюється у вчиненні злочину; - є близьким родичем або членом сім'ї особи, смерть якої настала в результаті вчинення злочину. 3. Права і обов'язки потерпілого виникають в особи з моменту подання заяви про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяви про залучення її до провадження як потерпілого. Потерпілому вручається пам'ятка про процесуальні права та обов'язки особою, яка	
---	--	--

прийняла заяву про вчинення кримінального правопорушення. 3. Потерпілим є також особа, яка не є заявником, але якій кримінальним правопорушенням завдана шкода і у зв'язку з цим вона після початку кримінального провадження подала заяву про залучення її до провадження як потерпілого. 4. Потерпілим не може бути особа, якій моральна шкода завдана як представнику юридичної особи чи певної частини суспільства. 5. За наявності очевидних та достатніх підстав вважати, що заява, повідомлення про кримінальне правопорушення або заява про залучення до провадження як потерпілого подана особою, якій не завдано шкоди, зазначеної у частині першій цієї статті, слідчий або прокурор виносить вмотивовану постанову про відмову у визнанні потерпілим, яка може бути оскаржена слідчому судді. 6. Якщо внаслідок кримінального правопорушення настала смерть особи або особа перебуває у стані, який унеможливає подання нею відповідної заяви, положення частин першої - третьої цієї статті поширюються на близьких родичів чи членів сім'ї такої особи. Потерпілим визнається одна	прийняла заяву про вчинення кримінального правопорушення. 4. Потерпілим є також особа, яка не є заявником, але якій кримінальним правопорушенням завдана шкода і у зв'язку з цим вона після початку кримінального провадження подала заяву про залучення її до провадження як потерпілого. 5. Потерпілим не може бути особа, якій моральна шкода завдана як представнику юридичної особи чи певної частини суспільства. 6. За наявності очевидних та достатніх підстав вважати, що заява, повідомлення про кримінальне правопорушення або заява про залучення до провадження як потерпілого подана особою, якій не завдано шкоди, зазначеної у частині першій цієї статті, слідчий або прокурор виносить вмотивовану постанову про відмову у визнанні потерпілим, яка може бути оскаржена слідчому судді. 7. Якщо внаслідок кримінального правопорушення настала смерть особи або особа перебуває у стані, який унеможливає подання нею відповідної заяви, положення частин першої - третьої цієї статті поширюються на близьких родичів чи членів сім'ї такої особи. Потерпілим визнається одна	
---	---	--

особа з числа близьких родичів чи членів сім'ї, яка подала заяву про залучення її до провадження як потерпілого, а за відповідним клопотанням - потерпілими може бути визнано кілька осіб. Після того, як особа, яка перебувала у стані, що унеможлилював подання нею відповідної заяви, набуде здатності користуватися процесуальними правами, вона може подати заяву про залучення її до провадження як потерпілого. 7. Якщо особа не подала заяву про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяву про залучення її до провадження як потерпілого, то слідчий, прокурор, суд має право визнати особу потерпілою лише за її письмовою згодою. За відсутності такої згоди особа в разі необхідності може бути залучена до кримінального провадження як свідок. Положення цієї частини не поширюються на провадження, яке може бути розпочате лише на підставі заяви потерпілого (кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення).	особа з числа близьких родичів чи членів сім'ї, яка подала заяву про залучення її до провадження як потерпілого, а за відповідним клопотанням - потерпілими може бути визнано кілька осіб. Після того, як особа, яка перебувала у стані, що унеможлилював подання нею відповідної заяви, набуде здатності користуватися процесуальними правами, вона може подати заяву про залучення її до провадження як потерпілого. 8. Якщо особа не подала заяву про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяву про залучення її до провадження як потерпілого, то слідчий, прокурор, суд має право визнати особу потерпілою лише за її письмовою згодою. За відсутності такої згоди особа в разі необхідності може бути залучена до кримінального провадження як свідок. Положення цієї частини не поширюються на провадження, яке може бути розпочате лише на підставі заяви потерпілого (кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення).	
---	---	--

Стаття 56. Права потерпілого 1. Протягом кримінального провадження потерпілий має право: ...	Стаття 56. Права потерпілого 1. Протягом кримінального провадження потерпілий має право: ... 14) на будь-якому етапі кримінального провадження звертатися із проханням про вжиття необхідних заходів під час процесуальних дій, що відбуваються з участю потерпілого, для запобігання контакту між потерпілим та особою, яку, потерпілий вважає особою, яка вчинила злочин, особою, яка підозрюється у вчиненні злочину, або обвинуваченим; 15) на задоволення слідчим, прокурором чи суддею клопотання про запобігання контакту з підозрюваним, обвинуваченим, за винятком випадків, коли характер процесуальної дії виключає таку можливість. У такому випадку слідчий, прокурор чи суддя мають вжити заходів для запобігання контакту між потерпілим та особою, яку потерпілий вважає особою, яка вчинила злочин, підозрюваним, обвинуваченим до та після проведення процесуальної дії; 16) супроводжуватись вибраною ним особою, яка надає підтримку;	
--	--	--

	17) користуватися іншими правами, передбаченими цим Кодексом. ...	
Стаття 60 ¹ Відсутня.	Стаття 60¹ Особа, яка надає підтримку потерпілому 1. Особою, яка надає підтримку потерпілому, є вибрана потерпілим фізична особа, яка досягла повноліття та є дієздатною. Ця особа надає потерпілому переважно психологічну підтримку. Особа, яка надає підтримку потерпілому, може бути одночасно представником потерпілого. Особою, яка надає підтримку потерпілому, не може бути особа, яка має статус підозрюваного, обвинуваченого, законного представника підозрюваного, обвинуваченого, свідка, експерта чи перекладача. 2. Особа, яка надає підтримку потерпілому, не має права втручатися в проведення процесуальної дії.	

	3. Особа, яка надає підтримку потерпілому, може бути недопущена до процесуальної дії лише у тому випадку, коли її присутність може перешкоджати проведенню такої дії або досягненню її мети. У випадку недопущення особи, яка надає підтримку потерпілому, до процесуальної дії, потерпілому має бути надана можливість обрати іншу особу, яка надаватиме йому підтримку, якщо таку процесуальну дію неможливо відкласти.	
Стаття 221. Ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення ... 2. Під час ознайомлення з матеріалами досудового розслідування особа, що його здійснює, має право робити необхідні виписки та копії.	Стаття 221. Ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення ... 2. За клопотанням потерпілого, його представника, законного представника, особи, яка надає підтримку потерпілому, відомості про місце проживання, поштову адресу, місце роботи, професію чи підприємницьку діяльність, особисті, сімейні, фінансові чи майнові обставини потерпілого, його представника, законного представника, або особу, яка надає підтримку потерпілому, не розкриваються підозрюваному, обвинуваченому. Якщо розкриття таких відомостей підозрюваному, обвинуваченому є необхідним для досягнення мети кримінального провадження або для забезпечення прав потерпілого, такі	

...	відомості можуть бути розкриті слідчим або прокурором. Розкриття відомостей фіксується у матеріалах кримінального провадження. ...	
Стаття 222. Недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування ... 2. У необхідних випадках слідчий, прокурор попереджає осіб, яким стали відомі відомості досудового розслідування, у зв'язку з участю в ньому, про їх обов'язок не розголошувати такі відомості без його дозволу. Незаконне розголошення відомостей досудового розслідування тягне за собою кримінальну відповідальність, встановлену законом.	Стаття 222. Недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування ... 2. У необхідних випадках слідчий, прокурор попереджає осіб, яким стали відомі відомості досудового розслідування, у зв'язку з участю в ньому, про їх обов'язок не розголошувати такі відомості без його дозволу. Незаконне розголошення відомостей досудового розслідування тягне за собою кримінальну відповідальність, встановлену законом. 3. До моменту звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру слідчому, прокуророві, судді забороняється оприлюднювати відомості, які можуть призвести до ідентифікації підозрюваного, потерпілого чи свідка.	

	4. Нікому не дозволяється оприлюднювати відомості щодо злочину, вчиненого проти потерпілого, якщо це може призвести до ідентифікації потерпілого, який є малолітньою або неповнолітньою особою або який став жертвою умисного вбивства (стаття 115), умисного вбивства, вчиненого в стані сильного душевного хвилювання (стаття 116), умисного вбивства при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця (стаття 118), вбивства через необережність (стаття 119), доведення до самогубства (стаття 120), умисного тяжкого тілесного ушкодження (стаття 121), умисного тяжкого тілесного ушкодження, заподіяного у стані сильного душевного хвилювання (стаття 123), умисного заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця (стаття 124), катування (стаття 127), необережного тяжкого або середньої тяжкості тілесного ушкодження (стаття 128), зараження вірусом імунodefіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби (стаття 130), неналежного виконання професійних обов'язків, що спричинило зараження особи вірусом	
--	--	--

	імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби (стаття 131), розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби (стаття 132), зараження венеричною хворобою (стаття 133), незаконного проведення абортів (стаття 134), залишення в небезпеці (стаття 135), неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей (стаття 137), будь-якого злочину, пов'язаного з порушенням недоторканності особи у медичній сфері (статті 139-144), будь-якого злочину проти свободи, честі та гідності особи (статті 146-151), будь-якого злочину проти статевої свободи та статевої недоторканності особи (статті 152-156) 5. Фотознімки або аудіо- відеозаписи чи інші відомості, отримані під час судового засідання, можуть бути оприлюднені лише у спосіб, який унеможливорює ідентифікацію потерпілого, визначеного в частині 4 цієї статті. 6. Відомості, зазначені в частинах 3 та 4 цієї статті, можуть бути оприлюднені в обсязі, необхідному для розшуку зниклої особи або для цілей кримінального провадження.	
--	--	--

	Відомості також можуть бути оприлюднені, якщо громадський інтерес до них переважає захист приватного життя особи. 8. Відомості, зазначені в частинах 3 та 4, можуть бути оприлюднені за письмовою згодою особи. У разі смерті або визнання особи померлою згода на оприлюднення може бути надана її чоловіком/дружиною або дітьми, а якщо чоловіка/дружини або дітей немає – батьками. Якщо такою особою є малолітній або неповнолітній чи недієздатна особа, згода може бути надана її законним представником. Згода, надана підозрюваним, обвинуваченим у вчиненні злочину, вчиненого проти особи, яка померла або була визнана померлою, не може бути підставою для оприлюднення відомостей. 9. Відомості, зазначені в частинах 3 та 4, можуть також бути оприлюднені у разі смерті особи або визнання особи померлою, і відсутності особи, яка могла б надати згоду відповідно до частини 8 цієї статті.	
Стаття 225. Допит свідка, потерпілого під час досудового розслідування в судовому засіданні 1. У виняткових випадках, пов'язаних із необхідністю отримання показань свідка чи	Стаття 225. Допит свідка, потерпілого під час досудового розслідування в судовому засіданні 1. У виняткових випадках, пов'язаних із необхідністю отримання показань свідка чи	

потерпілого під час досудового розслідування, якщо через існування небезпеки для життя і здоров'я свідка чи потерпілого, їх тяжкої хвороби, наявності інших обставин, що можуть унеможливити їх допит в суді або вплинути на повноту чи достовірність показань, сторона кримінального провадження, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, мають право звернутися до слідчого судді із клопотанням провести допит такого свідка чи потерпілого в судовому засіданні, в тому числі одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб. У цьому випадку допит свідка чи потерпілого здійснюється у судовому засіданні в місці розташування суду або перебування хворого свідка, потерпілого в присутності сторін кримінального провадження з дотриманням правил проведення допиту під час судового розгляду. ...	потерпілого під час досудового розслідування, якщо через існування небезпеки для життя і здоров'я свідка чи потерпілого, їх тяжкої хвороби, вразливості потерпілого, наявності інших обставин, що можуть унеможливити їх допит в суді або призвести до вторинної віктимізації, вплинути на повноту чи достовірність показань, сторона кримінального провадження, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, мають право звернутися до слідчого судді із клопотанням провести допит такого свідка чи потерпілого в судовому засіданні, в тому числі одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб. У цьому випадку допит свідка чи потерпілого здійснюється у судовому засіданні в місці розташування суду або перебування хворого свідка, потерпілого в присутності сторін кримінального провадження з дотриманням правил проведення допиту під час судового розгляду. ...	
Стаття 226. Особливості допиту малолітньої або неповнолітньої особи ... 4. До початку допиту особам, зазначеним у частині першій цієї статті, роз'яснюється	Стаття 226. Особливості допиту малолітньої або неповнолітньої особи ... 4. До початку допиту особам, зазначеним у частині першій цієї статті, роз'яснюється	

їхній обов'язок бути присутніми при допиті, а також право заперечувати проти запитань та ставити запитання.	їхній обов'язок бути присутніми при допиті, а також право заперечувати проти запитань та ставити запитання. 5. У разі допиту малолітньої або неповнолітньої особи щодо обставин, спогади про які через вік можуть негативно вплинути на її психічний та моральний розвиток, допит має проводитись з особливою обережністю і вичерпно, щоб уникнути необхідності проведення повторного допиту. Такий допит здійснюється за правилами статті 225 цього Кодексу з обов'язковою відеофіксацією. 6. Повторний допит малолітньої або неповнолітньої особи під час досудового розслідування допускається лише тоді, коли обставини кримінального провадження неможливо встановити іншими способами. Протокол допиту малолітньої або неповнолітньої особи, а також матеріали аудіо- відеозапису такого допиту можуть бути використані як докази в суді.	
	Стаття 227¹ Особливості допиту потерпілих 1. Допит потерпілого проводиться невідкладно після подання заяви про вчинення кримінального правопорушення, якщо це не перешкоджає досягненню цілей кримінального провадження. У разі	

	існування перешкод для невідкладного допиту потерпілого слідчий, прокурор зобов'язаний допитати його при першій для цього можливості. 2. Кількість допитів потерпілого має бути зведена до мінімуму. Повторний допит потерпілого проводиться лише у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб. 3. Допит вразливого потерпілого має проводитись у шанобливій формі з урахуванням конкретних обставин, які роблять такого потерпілого вразливим. Допит вразливого потерпілого має проводитись таким чином, щоб не виникала потреба у проведенні повторного допиту. У випадку повторного допиту разі такої потреби, допит вразливого потерпілого має проводити та сама особа, за винятком випадків, коли наявні обґрунтовані причини, що забороняють чи виключають це. 4. Запитання про інтимну сферу життя допитуваного потерпілого можна ставити лише тоді, коли необхідно з'ясувати факти, що є важливими для кримінального провадження. Такі запитання мають ставитись у делікатній формі та у вичерпний спосіб з тим, щоб уникнути потреби у повторному допиті. 5. Потерпілий може звернутися з клопотанням про проведення допиту під	
--	--	--

	час досудового розслідування у кримінальному провадженні особою тієї самої або протилежної статі. Клопотання вразливого потерпілого задовольняється у разі відсутності обґрунтованих підстав для відмови у його задоволенні. Про відмову у задоволенні клопотання слідчий, прокурор складає постанову, в якій зазначає підстави для відмови. 6. У разі необхідності перекладу показань вразливий потерпілий має право звернутися з клопотанням про надання послуг перекладача тієї самої або протилежної статі. 7. Якщо вразливий потерпілий не бажає мати безпосереднього візуального контакту з особою, підозрюваною у вчиненні злочину, мають бути вжиті заходи для запобігання такому візуальному контакту, в тому числі з використанням технічних засобів.	
Стаття 228. Пред'явлення особи для впізнання ... 4. З метою забезпечення безпеки особи, яка впізнає, впізнання може проводитися в умовах, коли особа, яку пред'являють для впізнання, не бачить і не чує особи, яка впізнає, тобто поза її візуальним та аудіоспостереженням. Про умови проведення такого впізнання та його результати	Стаття 228. Пред'явлення особи для впізнання ... 4. З метою забезпечення безпеки особи, яка впізнає, або на вимогу вразливого потерпілого, впізнання може проводитися в умовах, коли особа, яку пред'являють для впізнання, не бачить і не чує особи, яка впізнає, тобто поза її візуальним та аудіоспостереженням. Про умови проведення	

зазначається в протоколі. Про результати впізнання повідомляється особа, яка пред'являлася для впізнання.	такого впізнання та його результати зазначається в протоколі. Про результати впізнання повідомляється особа, яка пред'являлася для впізнання.	
Стаття 232. Проведення допиту, впізнання у режимі відеоконференції під час досудового розслідування 1. Допит осіб, впізнання осіб чи речей під час досудового розслідування можуть бути проведені у режимі відеоконференції при трансляції з іншого приміщення (дистанційне досудове розслідування) у випадках: 1) неможливості безпосередньої участі певних осіб у досудовому провадженні за станом здоров'я або з інших поважних причин; 2) необхідності забезпечення безпеки осіб; 3) проведення допиту малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого; 4) необхідності вжиття таких заходів для забезпечення оперативності досудового розслідування;	Стаття 232. Проведення допиту, впізнання у режимі відеоконференції під час досудового розслідування 1. Допит осіб, впізнання осіб чи речей під час досудового розслідування можуть бути проведені у режимі відеоконференції при трансляції з іншого приміщення (дистанційне досудове розслідування) у випадках: 1) неможливості безпосередньої участі певних осіб у досудовому провадженні за станом здоров'я або з інших поважних причин; 2) необхідності забезпечення безпеки осіб; 3) проведення допиту малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого; 4) проведення допиту вразливого потерпілого, який не бажає мати безпосереднього візуального контакту з підозрюваним. 5) необхідності вжиття таких заходів для забезпечення оперативності досудового розслідування;	

5) наявності інших підстав, визначених слідчим, прокурором, слідчим суддею достатніми. ...	6) наявності інших підстав, визначених слідчим, прокурором, слідчим суддею достатніми. ...	
Стаття 241¹ Відсутня.	Стаття 241¹ Освідування, експертизи потерпілого, мають бути зведені до мінімуму та проводитися лише у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб.	
Стаття 290. Відкриття матеріалів іншій стороні ...	Стаття 290. Відкриття матеріалів іншій стороні ... 6. За клопотанням потерпілого, його представника, законного представника, особи, яка надає підтримку потерпілому, відомості про місце проживання, поштову адресу, місце роботи, професію чи підприємницьку діяльність, особисті, сімейні, фінансові чи майнові обставини потерпілого, його представника, законного представника, особи, яка надає підтримку потерпілому, не розкриваються підозрюваному. Якщо розкриття таких відомостей підозрюваному є необхідним для	

6. Сторона захисту за запитом прокурора зобов'язана надати доступ та можливість скопіювати або відобразити відповідним чином будь-які речові докази або їх частини, документи або копії з них, а також надати доступ до житла чи іншого володіння, якщо вони знаходяться у володінні або під контролем сторони захисту, якщо сторона захисту має намір використати відомості, що містяться в них, як докази у суді. Сторона захисту має право не надавати прокурору доступ до будь-яких матеріалів, які можуть бути використані прокурором на підтвердження винуватості обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення. Вирішення питання про віднесення конкретних матеріалів до таких, що можуть бути використані прокурором на підтвердження винуватості обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення і, як наслідок, прийняття рішення про надання чи ненадання прокурору доступу до таких матеріалів, може бути відкладено до закінчення ознайомлення	досягнення мети кримінального провадження або для здійснення права на захист, такі відомості можуть бути розкриті слідчим або прокурором. 7. Сторона захисту за запитом прокурора зобов'язана надати доступ та можливість скопіювати або відобразити відповідним чином будь-які речові докази або їх частини, документи або копії з них, а також надати доступ до житла чи іншого володіння, якщо вони знаходяться у володінні або під контролем сторони захисту, якщо сторона захисту має намір використати відомості, що містяться в них, як докази у суді. Сторона захисту має право не надавати прокурору доступ до будь-яких матеріалів, які можуть бути використані прокурором на підтвердження винуватості обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення. Вирішення питання про віднесення конкретних матеріалів до таких, що можуть бути використані прокурором на підтвердження винуватості обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення і, як наслідок, прийняття рішення про надання чи ненадання прокурору доступу до таких матеріалів, може бути відкладено до закінчення ознайомлення сторони захисту з матеріалами досудового розслідування.	
--	---	--

сторони захисту з матеріалами досудового розслідування. 7. Про відкриття сторонами кримінального провадження матеріалів прокурор або слідчий за його дорученням повідомляє потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, після чого останній має право ознайомитися з ними за правилами, викладеними в цій статті. 8. Про відкриття сторонами кримінального провадження матеріалів повідомляються цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач, його представник, після чого ці особи мають право ознайомитися з ними в тій частині, яка стосується цивільного позову, за правилами, викладеними в цій статті. 9. Сторони кримінального провадження зобов'язані письмово підтвердити протилежній стороні, а потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження - прокурору факт надання їм доступу до матеріалів із зазначенням найменування таких матеріалів. 10. Сторонам кримінального провадження, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, надається достатній час для ознайомлення з матеріалами, до яких їм надано доступ.	8. Про відкриття сторонами кримінального провадження матеріалів прокурор або слідчий за його дорученням повідомляє потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, після чого останній має право ознайомитися з ними за правилами, викладеними в цій статті. 9. Про відкриття сторонами кримінального провадження матеріалів повідомляються цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач, його представник, після чого ці особи мають право ознайомитися з ними в тій частині, яка стосується цивільного позову, за правилами, викладеними в цій статті. 10. Сторони кримінального провадження зобов'язані письмово підтвердити протилежній стороні, а потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження - прокурору факт надання їм доступу до матеріалів із зазначенням найменування таких матеріалів. 11. Сторонам кримінального провадження, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, надається достатній час для ознайомлення з матеріалами, до яких їм надано доступ. У разі зволікання при ознайомленні з матеріалами, до яких надано доступ, слідчий суддя за	
--	---	--

матеріалами, до яких їм надано доступ. У разі зволікання при ознайомленні з матеріалами, до яких надано доступ, слідчий суддя за клопотанням сторони кримінального провадження з урахуванням обсягу, складності матеріалів та умов доступу до них зобов'язаний встановити строк для ознайомлення з матеріалами, після спливу якого сторона кримінального провадження або потерпілий, представник юридичної особи, матеріалами, після спливу якого сторона кримінального провадження або потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, вважаються такими, що реалізували своє право на доступ до матеріалів. Клопотання здійснюється провадження, вважаються розглядається слідчим суддею місцевого суду, такими, що реалізували своє право на доступ до матеріалів. Клопотання розглядається слідчим суддею місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування, не пізніше п'яти днів з дня його надходження до суду з повідомленням сторін кримінального провадження. Неприбуття осіб, які були належним чином повідомлені про місце та час проведення судового засідання, не перешкоджає розглядові клопотання. 11. Сторони кримінального провадження зобов'язані здійснювати відкриття одне одній додаткових матеріалів, отриманих до або під час судового розгляду. 12. Якщо сторона кримінального провадження не здійснить відкриття матеріалів відповідно до положень цієї статті, суд не має	клопотанням сторони кримінального провадження з урахуванням обсягу, складності матеріалів та умов доступу до них зобов'язаний встановити строк для ознайомлення з матеріалами, після спливу якого сторона кримінального провадження або потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, вважаються такими, що реалізували своє право на доступ до матеріалів. Клопотання розглядається слідчим суддею місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування, не пізніше п'яти днів з дня його надходження до суду з повідомленням сторін кримінального провадження. Неприбуття осіб, які були належним чином повідомлені про місце та час проведення судового засідання, не перешкоджає розглядові клопотання. 12. Сторони кримінального провадження зобов'язані здійснювати відкриття одне одній додаткових матеріалів, отриманих до або під час судового розгляду. 13. Якщо сторона кримінального провадження не здійснить відкриття матеріалів відповідно до положень цієї статті, суд не має	
--	--	--

права допустити відомості, що містяться в них, як докази.	права допустити відомості, що містяться в них, як докази.	
Стаття 336. Проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження 1. Судове провадження може здійснюватися у режимі відеоконференції під час трансляції з іншого приміщення, у тому числі яке знаходиться поза межами приміщення суду (дистанційне судове провадження), у разі: 1) неможливості безпосередньої участі учасника кримінального провадження в судовому провадженні за станом здоров'я або з інших поважних причин; 2) необхідності забезпечення безпеки осіб; 3) проведення допиту малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого;	Стаття 336. Проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції або з використанням інших технічних засобів під час судового провадження. 1. Судове провадження може здійснюватися у режимі відеоконференції під час трансляції з іншого приміщення, у тому числі яке знаходиться поза межами приміщення суду (дистанційне судове провадження), у разі: 1) неможливості безпосередньої участі учасника кримінального провадження в судовому провадженні за станом здоров'я або з інших поважних причин; 2) необхідності забезпечення безпеки осіб; 3) проведення допиту малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого; 4) необхідності запобігання вторинній віктимізації потерпілого; 5) необхідності вжиття таких заходів для забезпечення оперативності судового провадження;	

4) необхідності вжиття таких заходів для забезпечення оперативності судового провадження; 5) наявності інших підстав, визначених судом достатніми. ... 9. Дистанційне судове провадження згідно з правилами цієї статті може здійснюватися в судах першої, апеляційної та касаційної інстанцій, Верховному Суді України під час здійснення судового провадження з будь-яких питань, розгляд яких віднесено до компетенції суду.	6) наявності інших підстав, визначених судом достатніми. ... 9. Дистанційне судове провадження згідно з правилами цієї статті може здійснюватися в судах першої, апеляційної та касаційної інстанцій, Верховному Суді України під час здійснення судового провадження з будь-яких питань, розгляд яких віднесено до компетенції суду. 10. Замість дистанційного судового провадження суд може прийняти рішення про застосування інших технічних засобів для забезпечення безпеки свідка або потерпілого, якщо застосування таких засобів є достатнім для досягнення мети дистанційного судового провадження відповідно до пунктів 2-6 частини 1 цієї статті.	
Стаття 353¹ Відсутня.	Стаття 353¹. Освідування вразливого потерпілого На вимогу вразливого потерпілого чи на підставі рішення суду, здійснюється освідування вразливого потерпілого за допомогою технічних засобів у іншому приміщенні, включаючи приміщення поза	

	межами будівлі суду або особа підлягає захисту за допомогою інших технічних засобів.	
Стаття 354. Особливості допиту малолітнього або неповнолітнього свідка чи потерпілого ... 4. У випадках, коли це необхідно для об'єктивного з'ясування обставин та/або захисту прав малолітнього чи неповнолітнього свідка, за ухвалою суду він може бути допитаний поза залом судового засідання в іншому приміщенні з використанням відеоконференції (дистанційне судове провадження). 5. Допит малолітнього або неповнолітнього потерпілого проводиться з	Стаття 354. Особливості допиту малолітнього або неповнолітнього свідка чи потерпілого ... 4. У випадках, коли це необхідно для об'єктивного з'ясування обставин та/або захисту прав малолітнього чи неповнолітнього свідка, за ухвалою суду він може бути допитаний поза залом судового засідання в іншому приміщенні з використанням відеоконференції (дистанційне судове провадження). 5. У разі допиту малолітньої або неповнолітньої особи щодо обставин, спогади про які через вік можуть негативно вплинути на її психічний та моральний розвиток, за ухвалою суду її показання, отримані в результаті допиту під час досудового розслідування можуть бути зачитані або можуть бути відтворені матеріали аудіо-, відеозапису його допиту. 6. Допит малолітнього або неповнолітнього потерпілого проводиться з	

дотриманням правил, передбачених цією статтею.	дотриманням правил, передбачених цією статтею.	
--	--	--

13.ЗАБОРОННІ СУДОВІ НАКАЗИ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

I. Оцінка існуючої нормативно-правової бази України

Деякі заходи, які могли забезпечити кращий захист потерпілих як свідків, такі як заборонний судовий наказ та використання спеціального екрана для приховування особи свідка під час досудового розслідування та під час судового розгляду, чітко не регулюються українським законодавством.

II. Пояснення необхідності внесення поправки

У КПК необхідно додати нову статтю, яка регулюватиме провадження у справах про видачу та використання заборонного судового наказу українськими органами влади (органами Національної поліції, прокуратури та судами). Такий захід, як заборонний судовий наказ, раніше ніколи не використовувався в українському законодавстві. Цей захід доповнить перелік нижчих процесуальних заходів, передбачених законодавством України. Навіть попри те, що він може виявитися не таким ефективним у справах щодо організованої злочинності та злочинних організацій, він може стати хорошим допоміжним (додатковим) інструментом для програми захисту свідків або більш суворих заходів, а також для захисту, зокрема, жертв побутового насильства.

III. Опис основного принципу запропонованої поправки

Запропоновані зміни вводять два види заборонних судових наказів:

-заборона проникати до місця спільного проживання з потерпілим або на територію, що знаходиться в безпосередній близькості, та знаходитись у місці проживання.

-заборона контактувати з потерпілими, близькими родичами або членами сім'ї потерпілого чи іншими особами, зокрема, свідками

Заборонний захід може бути застосовано слідчим суддею або судом за клопотанням прокурора, при цьому потерпілий або свідок може звернутися до прокурора з клопотанням про застосування заборонного заходу, який в свою чергу подає клопотання до суду.

IV. Посилання на міжнародні стандарти та практику ЄС

Цей інструмент широко розповсюджений у європейських країнах і його застосування також передбачено Конвенцією Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція)

Рекомендація № R (97) 13 Комітету міністрів для держав-членів щодо залякування свідків та прав на захист окремо виділяє потерпілих від злочинів в сім'ї стосовно потерпілих від організованої злочинності як потерпілих, які зазнають більшого ризику залякування.⁴⁷ Згідно з Рекомендацією, в заходах захисту «має враховуватись те, що в сімейному середовищі залякування часто є прихованим і зазвичай впливає на психологічний та/або

⁴⁷ Рекомендація № R (97) 13 Комітету міністрів для держав-членів щодо залякування свідків та прав на захист, преамбула

емоційний стан свідка. За відсутності явних актів залякування перевагу слід віддавати заходам, що не відносяться до кримінального права»⁴⁸

Директива ЄС про потерпілих (EU Victims' Directive) не регулює і не гармонізує види національного заборонного судового наказу. Для визначення того, що можна вважати необхідним охоронним заходом можна керуватись статтею 5 Директиви 2011/99/EU про Європейський охоронний наказ (Директива ЄОН) та пунктом 1 статті 3 Регламенту 606/2013/EU про взаємне визнання охоронних заходів у цивільних справах (Цивільний регламент ЄОН):

- а) Заборона проникати в певні місцевості, місця або визначені райони, де проживає або які відвідує особа, яка охороняється;
- б) Заборона або регулювання контактів у будь-якій формі з особою, яка охороняється;
- с) Заборона або регулювання наближення до особи, яка охороняється, на відстань, ближчу ніж встановлена

Заборонний судовий наказ вимагається **Конвенцією Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами** (стаття 53)

⁴⁸ Рекомендація № R (97) 13 Комітету міністрів для держав-членів щодо залякування свідків та прав на захист, пункт 18

ЗАБОРОННІ СУДОВІ НАКАЗИ

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
Кримінальний процесуальний кодекс України		
Глава 18. Запобіжні заходи, затримання особи	Глава 18. Запобіжні заходи, затримання особи	
Стаття 176. Загальні положення про запобіжні заходи 1. Запобіжними заходами є: 1) особисте зобов’язання; 2) особиста порука; 3) застава; 4) домашній арешт; 5) тримання під вартою.	Стаття 176. Загальні положення про запобіжні заходи 1. Запобіжними заходами є: 1) особисте зобов’язання; 2) особиста порука; 3) застава; 4) домашній арешт; 5) тримання під вартою; 6) заборона проникати до місця спільного проживання з потерпілим або на територію, що знаходиться в безпосередній	

...	близькості, та знаходитись у місці проживання 7) заборона контактувати з потерпілими, близькими родичами або членами сім'ї потерпілого чи іншими особами ...	
Стаття 177. Мета і підстави застосування запобіжних заходів 1. Метою застосування запобіжного заходу є забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього процесуальних обов'язків, а також запобігання спробам: ... вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити кримінальне правопорушення, у якому підозрюється, обвинувачується. ...	Стаття 177. Мета і підстави застосування запобіжних заходів 1. Метою застосування запобіжного заходу є забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього процесуальних обов'язків, а також запобігання спробам: ... 5) вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити кримінальне правопорушення, у якому підозрюється, обвинувачується. 6) зашкодити законним інтересам потерпілого, який є фізичною особою, або близьким родичем чи членом сім'ї потерпілого, а також свідків, зокрема їхньому життю, здоров'ю, свободі або людській гідності чи суспільним інтересам. ...	

Стаття 183 ¹ Відсутня.	Стаття 183¹ Заборона проникнення до житла 1. Заборона проникнення до житла – це заборона підозрюваному або обвинуваченому проникати до житла, в якому він спільно проживає з потерпілим, та на територію, що знаходиться у безпосередній від нього близькості, а також заборона знаходитися в такому житлі. 2. Підозрюваний або обвинувачений після повідомлення про рішення відповідно до частини 1 зобов'язаний негайно залишити житло і територію, що знаходиться у безпосередній від нього близькості, яка визначена у рішенні. 3. Підозрюваний, обвинувачений після отримання повідомлення про рішення відповідно до частини 1 цієї статті перш ніж залишити житло має право взяти свої особисті речі, особисті	

	цінності та документи, що посвідчують особу. 4. З обґрунтованих підстав підозрюваному, обвинувачуваному може бути надано право під час дії заборони забрати з житла речі, необхідні для його підприємницької діяльності чи роботи за професією. Підозрюваний, обвинувачений може потрапити до житла лише у присутності слідчого чи прокурора.	
	Стаття 183². Заборона контактувати з певними особами 1. Заборона контактувати з певними особами включає заборону будь-якого контакту чи пошуку місця перебування потерпілого, близьких родичів або членів сім'ї потерпілого чи інших осіб, зокрема свідків, у тому числі засобами електронного зв'язку чи іншими засобами. 2. Проведення зустрічі підозрюваного, обвинуваченого з потерпілим, близьким родичем або членом сім'ї потерпілого чи іншою особою дозволяється у виняткових випадках. Зустріч відбувається у присутності слідчого або прокурора або уповноваженого представника персоналу органу пробації. Зустріч негайно припиняється у разі виникнення	

	обставин, що перешкоджають її продовженню, зокрема, якщо дії підозрюваного, обвинуваченого викликають розумну занепокоєність потерпілого, близького родича потерпілого чи іншої особи щодо того, що він загрожує їхньому життю, здоров'ю, гідності або впливає на їхні показання.	
Стаття 184 ¹ Відсутня.	Стаття 184¹. Клопотання потерпілого про застосування запобіжного заходу 1. Потерпілий вправі подати клопотання про заборону проникнення до місця спільного проживання з потерпілим та на територію, що знаходиться у безпосередній від нього близькості, і знаходиться в житлі прокурору, в межах територіальної юрисдикції якого проводиться досудове розслідування. 2. У разі виявлення підстав для застосування запобіжного заходу згідно зі статтею 177 прокурор подає до суду клопотання про заборону проникнення до місця спільного проживання згідно зі статтею 184 протягом 24 годин з моменту отримання клопотання від потерпілого.	

Стаття 196. Ухвала про застосування запобіжних заходів ... 4. Слідчий суддя, суд зобов'язаний визначити в ухвалі про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою або домашнього арешту дату закінчення її дії у межах строку, передбаченого цим Кодексом. 5. Копія ухвали про застосування запобіжного заходу вручається підозрюваному, обвинуваченому негайно після її оголошення, а також надсилається щодо осіб, які є державними виконавцями, Міністерству юстиції України, а щодо осіб, які є приватними виконавцями, -	Стаття 196. Ухвала про застосування запобіжних заходів ... 4. Ухвала про заборону проникати до спільного житла забороняє підозрюваному, обвинуваченому потрапляти до житла та на територію, що знаходиться у безпосередній від нього близькості, і знаходитися в житлі. Рішення, на додаток до дотримання загальних вимог, має містити у собі ім'я, прізвище та по батькові підозрюваного, обвинуваченого, визначення меж житла та території, що знаходиться у безпосередній від нього близькості, а також відомості про права та обов'язки підозрюваного, обвинувачуваного, включаючи наслідки порушення рішення про заборону та зобов'язання залишити житло. 5. Слідчий суддя, суд зобов'язаний визначити в ухвалі про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою або домашнього арешту дату закінчення її дії у межах строку, передбаченого цим Кодексом. 6. Копія ухвали про застосування запобіжного заходу вручається підозрюваному, обвинуваченому негайно після її оголошення, а також надсилається щодо осіб, які є державними виконавцями,	
--	---	--

Міністерству юстиції України та Раді приватних виконавців України.	Міністерству юстиції України, а щодо осіб, які є приватними виконавцями, - Міністерству юстиції України та Раді приватних виконавців України.	
Стаття 309. Ухвали слідчого судді, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування 1. Під час досудового розслідування можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали слідчого судді про: ... 5) продовження строку домашнього арешту або відмову в його продовженні; 6) поміщення особи в приймальник-розподільник для дітей або відмову в такому поміщенні;	Стаття 309. Ухвали слідчого судді, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування 1. Під час досудового розслідування можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали слідчого судді про: ... 5) продовження строку домашнього арешту або відмову в його продовженні; 6) зміну запобіжного заходу у вигляді заборони проникнення до місця спільного проживання з потерпілим та на територію, що знаходиться у безпосередній від нього близькості, та перебування в житлі або заборони контактувати з потерпілими, близькими родичами або членами сім'ї потерпілого чи іншими особами; 7) поміщення особи в приймальник-розподільник для дітей або відмову в такому поміщенні;	

7) продовження строку тримання особи в приймальнику-розподільнику для дітей або відмову в його продовженні; 8) направлення особи до медичного закладу для проведення психіатричної експертизи або відмову у такому направленні; 9) арешт майна або відмову у ньому; 10) тимчасовий доступ до речей і документів, яким дозволено вилучення речей і документів, які посвідчують користування правом на здійснення підприємницької діяльності, або інших, за відсутності яких фізична особа - підприємець чи юридична особа позбавляються можливості здійснювати свою діяльність; 11) відсторонення від посади або відмову у ньому; 12) відмову у здійсненні спеціального досудового розслідування. ...	8) продовження строку тримання особи в приймальнику-розподільнику для дітей або відмову в його продовженні; 9) направлення особи до медичного закладу для проведення психіатричної експертизи або відмову у такому направленні; 10) арешт майна або відмову у ньому; 11) тимчасовий доступ до речей і документів, яким дозволено вилучення речей і документів, які посвідчують користування правом на здійснення підприємницької діяльності, або інших, за відсутності яких фізична особа - підприємець чи юридична особа позбавляються можливості здійснювати свою діяльність; 11) відсторонення від посади або відмову у ньому; 12) відмову у здійсненні спеціального досудового розслідування; 13) допит потерпілого або особи, як анонімного свідка. ...	
---	---	--

14. РОЗШИРЕННЯ ДОСТУПУ ДО ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ ДЛЯ ПОТЕРПІЛИХ ВІД ЗЛОЧИНУ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

I. Оцінка існуючої нормативно-правової бази України

Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини випустило в лютому 2017 року доповідь про **Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, в Україні** (14 березня 2014 р. – 31 січня 2017 р.), в якій задокументовані приклади та тенденції сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом в Україні, а також реакція на сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, включаючи відповідальність та послуги для потерпілих. Згідно з доповіддю «національне законодавство та правова практика кримінального переслідування за скоєння сексуального насильства не відповідають міжнародним стандартам та практиці». З-поміж іншого в доповіді зазначається, що доступу до правосуддя може перешкоджати такий фактор, як висока вартість юридичних послуг.⁴⁹

Незважаючи на те, що потерпілі можуть претендувати на отримання правової допомоги за рахунок державних коштів згідно частиною 1 статті 14 Закону «Про безоплатну правову допомогу», наприклад, якщо їхній середній дохід є нижчим від встановленого Законом мінімуму, багато потерпілих не можуть отримати право на безоплатну правову допомогу і досі не можуть дозволити собі бути представленими адвокатом у кримінальному провадженні.

Багато фахівців піднімали питання про те, що потерпілим дуже важко реалізовувати свої права у кримінальних провадженнях, включаючи вимагати компенсацію шкоди без юридичної допомоги. Тоді як обвинувачені в деяких випадках мають право на отримання безоплатної правової допомоги, потерпілі такого права не мають, і це створює нерівність у кримінальному судочинстві. Тому було б бажано надати певній групі потерпілих право на отримання правової допомоги за рахунок державних коштів. Доступ до правової допомоги має вирішальне значення для того, щоб потерпілі могли вимагати компенсацію шкоди, а також, у випадку особливо вразливих потерпілих, для запобігання вторинній віктимізації під час здійснення кримінального провадження.

II. Пояснення необхідності внесення поправки

Безоплатна правова допомога може значно покращити доступ до правосуддя для потерпілих від злочинів, збільшити практичну можливість відшкодування шкоди потерпілому від суб'єкта злочину, а також суттєво сприяти зменшенню вторинної віктимізації потерпілого.

III. Опис основного принципу запропонованої поправки

⁴⁹ Доступу до правосуддя може перешкоджати такий фактор, як висока вартість юридичних послуг, пункт 134

Ця поправка розширює право на безоплатну правову допомогу для конкретних груп потерпілих, які найбільше схильні до ризику вторинної віктимізації. До потерпілих, які мають право на безоплатну правову допомогу протягом всього кримінального провадження, незалежно від їхнього фінансового та майнового стану, належать вразливі потерпілі (як це визначено в пропонуваннях змінах до статті 55), потерпілі, яким було заподіяно тяжке тілесне ушкодження, а також близькі родичі або члени сім'ї потерпілого якщо злочин призвів до смерті.

IV. Посилання на міжнародні стандарти та практику ЄС

Відповідно до *Директиви ЄС 2012/29/EU, що встановлює мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту потерпілих від злочинів*, держави-члени мають забезпечувати доступ потерпілих до правової допомоги, якщо вони мають статус сторони у кримінальному провадженні (стаття 13). У національному законодавстві має бути створена належна нормативно-правова база для забезпечення того, щоб потерпілі мали право на отримання правової допомоги.

Австрія надає право на безоплатну правову допомогу потерпілим, якщо представництво в суді відповідає інтересам відправлення правосуддя та ефективного виконання вимог про компенсацію шкоди, і якщо вони не можуть самостійно оплатити послуги адвоката. Для певних груп потерпілих (потерпілі від злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, насильства чи загрози життю) Австрія надає спеціалізовану правову допомогу. Ряд європейських країн пов'язують надання безоплатної правової допомоги потерпілим із конкретними правопорушеннями, і певні групи потерпілих мають безумовний доступ до неї або до деяких її форм. До таких потерпілих відносяться потерпілі від гендерного насильства, тероризму, торгівлі людьми (Іспанія), вбивства, тяжких тілесних ушкоджень, зґвалтування, діти та утриманці померлих осіб (Румунія). До інших злочинів належать, наприклад, погроза свідкам, насильство проти державних службовців (Данія). Бельгія надає безоплатну правову допомогу всім потерпілим.

Ще одним критерієм для надання права на отримання правової допомоги є індивідуальні особливості потерпілого, наприклад, неповнолітні, психічно недієздатні особи. Наприклад, Кримінальний процесуальний кодекс Чеської Республіки та Закон «Про потерпілих від злочинів» гарантують надання безоплатної правової допомоги таким категоріям потерпілих, які не можуть самостійно сплатити витрати на представництво їхніх інтересів у суд, а саме: особливо вразливі потерпілі від злочину (наприклад, діти, особи з фізичними, психічними, психологічними або сенсорними вадами, потерпілі від торгівлі людьми, потерпілі від сексуального насильства або жорстокого злочину або погрози застосування насильства, якщо в конкретному випадку існує підвищений ризик вторинної віктимізації через їхні індивідуальні особливості, такі як вік, стать, раса, національність, сексуальна орієнтація, релігія, здоров'я, зрілість, здатність до самовираження). Потерпілий, якому було заподіяно значної шкоди здоров'ю, родич особи, яка загинула внаслідок злочину, діти та неповнолітні завжди мають право на безоплатну правову допомогу, незалежно від того, чи можуть вони самостійно сплатити витрати на представництво їхніх інтересів у суді.

V. Забезпечення послідовності: пов'язаність з іншими правовими нормами України (особливо якщо потрібні зміни до інших правових норм)

Ця поправка вимагає внесення відповідних змін Кримінального процесуального кодексу України.

VI. Порівняльна таблиця до пропозиції (див. таблицю)

РОЗШИРЕННЯ ДОСТУПУ ДО ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ ДЛЯ ПОТЕРПІЛИХ ВІД ЗЛОЧИНУ

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ

Чинна версія	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
Кримінальний процесуальний кодекс України		
Стаття 58. Представник потерпілого 1. Потерпілого у кримінальному провадженні може представляти представник - особа, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником. 2. Представником юридичної особи, яка є потерпілим, може бути її керівник, інша особа, уповноважена законом або установчими документами, працівник юридичної особи за довіреністю, а також особа, яка має право бути захисником у кримінальному провадженні. 3. Повноваження представника потерпілого на участь у кримінальному провадженні підтверджуються: 1) документами, передбаченими статтею 50 цього Кодексу, - якщо представником потерпілого є особа, яка має право бути захисником у кримінальному провадженні; 2) копією установчих документів юридичної особи - якщо представником потерпілого є керівник юридичної особи чи	Стаття 58. Представник потерпілого 1. Потерпілого у кримінальному провадженні може представляти представник - особа, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником. 2. Представником юридичної особи, яка є потерпілим, може бути її керівник, інша особа, уповноважена законом або установчими документами, працівник юридичної особи за довіреністю, а також особа, яка має право бути захисником у кримінальному провадженні. 3. Повноваження представника потерпілого на участь у кримінальному провадженні підтверджуються: 1) документами, передбаченими статтею 50 цього Кодексу, - якщо представником потерпілого є особа, яка має право бути захисником у кримінальному провадженні; 2) копією установчих документів юридичної особи - якщо представником потерпілого є керівник юридичної особи чи	Безоплатна правова допомога може значно покращити доступ до правосуддя для потерпілих від злочинів, збільшити практичну можливість компенсації шкоди потерпілому від суб'єкта злочину, а також суттєво сприяти зменшенню вторинної віктимізації потерпілого.

інша уповноважена законом або установчими документами особа; 3) довіреністю - якщо представником потерпілого є працівник юридичної особи, яка є потерпілою. 4. Представник користується процесуальними правами потерпілого, інтереси якого він представляє, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо потерпілим і не може бути доручена представнику.	інша уповноважена законом або установчими документами особа; 3) довіреністю - якщо представником потерпілого є працівник юридичної особи, яка є потерпілою. 4. Представник користується процесуальними правами потерпілого, інтереси якого він представляє, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо потерпілим і не може бути доручена представнику. 5. Потерпілий має право на представництво за рахунок державного бюджету, якщо він: а) є вразливим потерпілим відповідно до статті 55; б) йому було заподіяно тяжке тілесне ушкодження; в) він є близьким родичем або членом сім'ї потерпілого, якщо злочин призвів до смерті.	
---	---	--

15.ДОСТУП ПОТЕРПІЛИХ ВІД ЗЛОЧИНУ ДО МАТЕРІАЛІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

VII. Оцінка існуючої нормативно-правової бази України

Стаття 221 КПК «Ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення» передбачає, що слідчий, прокурор зобов'язаний за клопотанням потерпілого надати їм матеріали досудового розслідування для ознайомлення, за виключенням матеріалів про застосування заходів безпеки щодо осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, а також тих матеріалів, ознайомлення з якими на цій стадії кримінального провадження може зашкодити досудовому розслідуванню. Залишається питання щодо широкої свободи дій слідчого та прокурора на власний розсуд вирішувати, коли доступ до матеріалів може «зашкодити досудовому розслідуванню». За таких обставин, багато практикуючих спеціалістів закликали звужити цю дискрецію.

VIII. Пояснення необхідності внесення поправки

Врегулювання цього питання виявилось доволі проблематичним, оскільки воно неминуче вимагає певної дискреції. Однак така свобода дій має обмежуватися точнішим формулюванням обмеження, ніж формулювання «зашкодити досудовому розслідуванню».

IX. Посилання на міжнародні стандарти та практику ЄС

Наприклад, у Директиві 2012/13/EU Європейського Парламенту та Ради від 22 травня 2012 р. «Про право на інформацію у кримінальних провадженнях» передбачено, що відмова у наданні права на доступ до матеріалів справи може мати місце, якщо такий доступ може «призвести до серйозної загрози життю або основоположним правам іншої особи або якщо така відмова є абсолютно необхідною для захисту важливих суспільних інтересів, наприклад, у випадках, коли доступ може зашкодити розслідуванню, що триває, або завдати серйозної шкоди національній безпеці» (стаття 7.4). Ці підстави для відмови у доступі до матеріалів цілком можуть бути відображені у КПК.

Європейський суд з прав людини визнав, що стаття 6 Конвенції (право на справедливий суд) не може тлумачитися як така, що гарантує необмежений доступ до матеріалів кримінальної справи (§ 81, справа «А.Т. проти Люксембургу» (A.T. v. Luxembourg) № 30460/13, 09.04.2015).

Водночас, обмеження цього права мають бути виправданими. Судова практика вимагає не лише наявності обґрунтованих причин для такої відмови, а й справедливого балансу між такими причинами та правом особи на активну участь у провадженні. Наприклад, у справі Олексій Михайлович Захаркін проти України (Oleksiy Mykhaïlovych Zakharkin v. Ukraine, № 1727/04, 24.06.2010 р.) Суд зазначив: «Обмеження доступу до матеріалів справи на стадії порушення кримінальної справи, дізнання та досудового слідства може бути виправдано, серед іншого, необхідністю зберігати таємницю отриманої інформації та захищати права інших осіб. Однак слід додержуватися справедливого балансу цих інтересів з однієї сторони і права заявника на ефективну участь у провадженні - з іншої» (§ 72). У тому самому рішенні, яке стосувалося нормативно-правової бази, що існувала

в попередньому КПК, Суд зазначив, що відсутність «спеціальної процедури надання доступу до матеріалів справи на згаданих досудових стадіях провадження та ... підстав для відмови в наданні чи надання такого доступу, меж надання доступу, строків розгляду відповідних клопотань і надання доступу» применшує можливості брати активну участь у провадженні (§ 73). Крім того, відсутність мотивів для відмови у доступі до матеріалів справи також сприяла визнанню порушення вимог статті 3 Конвенції стосовно ефективного доступу до провадження (§ 74).

Аналогічно, у згаданому вище рішенні у справі «А.Т. проти Люксембургу» (A.T. v. Luxembourg) Суд визнав, що право на доступ до матеріалів справи може бути обмежено з причин «захисту інтересів правосуддя» (§ 79).

Суд визнає необхідність ефективного здійснення кримінальних розслідувань, що може означати, що частина інформації, яка збирається під час таких розслідувань, має зберігатись в таємниці для того, щоб підозрювані не могли сфальсифікувати докази та зашкодити відправленню правосуддя. Однак цієї законної мети не можна досягати за рахунок суттєвих обмежень права на захист (§42, справа «Гарсія Альва проти Німеччини» (Garcia Alva v. Germany), № 23541/94, 13.02.2001). Справедливий баланс між інтересами слідства і сторони має бути ретельно зважений стосовно обмеження права на доступ до матеріалів справи (§§ 42-44, справа «Доусетт проти Сполученого Королівства» (Dowsett v. the United Kingdom), № 39482/98, §§ 215-217, справа «Моїсєєв проти Росії» (Moiseyev v. Russia), № 62936/00, 09.10.2008).

Крім того, в національному законодавстві мають бути закріплені процесуальні гарантії проти відмови в доступі. Важливо, щоб були викладені мотиви такої відмови (§ 74, справа «Олексій Михайлович Захаркін проти України», там само). Відповідно до цього пункту, таке рішення приймається судовим органом або, принаймні, підлягає судовому перегляду (стаття 7.4). На наш погляд, в українському контексті, що характеризується зловживанням правом на відмову в доступі до матеріалів справи (за словами низки юристів, з якими спілкувалася Місія), більш прийнятним є те, щоб таке рішення приймалося судовим органом за клопотанням слідчого. Однак, враховуючи існуючий брак ресурсів поліції, це може стати надто великим тягарем для слідчого і може вимагати значних додаткових часових ресурсів в рамках кримінального провадження. Таким чином, на цьому етапі покладання на суд відповідальності за такі рішення вбачається недоцільним.

Хоча вищезазначені міжнародні стандарти стосуються перш за все прав підозрюваного, ми не бачимо жодних причин, чому їх не можна застосовувати однаково й до потерпілих. З огляду на ці причини, наведені нижче поправки дозволять вирішити існуючу проблему необґрунтованих обмежень права на доступ до матеріалів справи для потерпілого та підозрюваного.

Інша проблемою, пов'язаною з доступом до матеріалів справи, є право потерпілого бути поінформованим про стан провадження у кримінальній справі. Згідно зі статтею 6.2 Директиви ЄС про потерпілих (EU Victims' Directive) потерпілому невідкладно повідомляють про його право за його клопотанням отримати інформацію, яка дозволить потерпілому дізнатись про стан кримінального провадження, крім виняткових випадків, коли таке повідомлення може негативно вплинути на належний розгляд справи.

З огляду на наведене вище, пропонується внести зміни, викладені нижче

ДОСТУП ПОТЕРПІЛИХ ВІД ЗЛОЧИНУ ДО МАТЕРІАЛІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ

Кримінальний процесуальний кодекс України		
Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
Стаття 221. Ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення 1. Слідчий, прокурор зобов'язаний за клопотанням сторони захисту, потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, надати їм матеріали досудового розслідування для ознайомлення, за виключенням матеріалів про застосування заходів безпеки щодо осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, а також тих матеріалів, ознайомлення з якими на цій стадії кримінального провадження може зашкодити досудовому розслідуванню. Відмова у наданні для ознайомлення загальнодоступного документа, оригінал якого знаходиться в матеріалах досудового розслідування, не допускається.	Стаття 221. Ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення 1. Слідчий, прокурор зобов'язаний за клопотанням сторони захисту, потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, надати їм матеріали досудового розслідування для ознайомлення. Слідчий, прокурор може відмовити у задоволенні клопотання стосовно матеріалів про заходи безпеки, застосовані до осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, а також у випадку, якщо ознайомлення з матеріалами на відповідному етапі кримінального провадження може призвести до серйозної загрози для життя або основоположних прав іншої особи або якщо така відмова є необхідною для захисту важливих суспільних інтересів, у тому числі й у випадках, коли доступ до матеріалів провадження може зашкодити розслідуванню, що триває, завдати серйозної шкоди національній безпеці, суперечити інтересам правосуддя або з інших поважних причин. Між необхідністю відмови в доступі до матеріалів і правами підозрюваного та	Ці поправки покращують процесуальні гарантії проти необґрунтованого обмеження права на доступ до матеріалів справи кримінального провадження.

... Частина 3 (відсутня).	потерпілого має дотримуватись справедливий баланс. Відмова у наданні для ознайомлення загальнодоступного документа, оригінал якого знаходиться в матеріалах досудового розслідування, не допускається. У разі відмови в наданні доступу до певних документів, що містяться в матеріалах досудового розслідування слідчий, прокурор письмово повідомляє учасника провадження, який звернувся з клопотанням, і вказує, які матеріали не можуть бути надані для ознайомлення і причини для відмови. ... 3. Слідчий повідомляє потерпілому про вручення повідомлення про підозру, зміну підозри, залучення експерта до проведення експертизи, а також про будь-які інші слідчі (розшукові) дії, про які вважає за необхідне повідомити потерпілого для забезпечення можливості його активної участі у кримінальному провадженні.	
---	---	--

16.ПОВНОВАЖЕННЯ ПРОКУРОРА НА ПРЕДСТАВЛЕННЯ ІНТЕРЕСІВ

ПОТЕРПІЛОГО

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

I. Оцінка існуючої нормативно-правової бази України

Деякі фахівці з кримінального правосуддя погоджуються з тим, що потерпілому складно подати прийнятний позов про відшкодування шкоди, оскільки такий позов має відповідати багатьом складним формальним критеріям. Тому було запропоновано, щоб прокуратура мала повноваження представляти інтереси потерпілого під час кримінального провадження в цілому або, принаймні, представляти цивільний позов потерпілого.

Згідно з попередньою версією КПК, прокурор мав право подавати або підтримувати цивільний позов до суду від імені потерпілого (стаття 29 КПК 1960 р.).

II. Пояснення необхідності внесення поправки

Не можна не брати до уваги те, що нещодавні поправки до Конституції України суттєво звузили обсяг функцій прокуратури. Відповідна стаття 131¹, в якій вони визначені, може мати неоднозначне тлумачення. У будь-якому разі, ряд науковців та практиків погоджуються з тим, що нинішня редакція Конституції не виключає представлення осіб прокуратурою у певних випадках.

III. Опис основного принципу запропонованої поправки

За таких обставин може бути доцільним розглянути можливість наділення прокурора повноваженнями для подання цивільного позову чи його підтримки від імені потерпілого за його згодою. Ця пропозиція стає ще важливішою з огляду на ускладнення формальних вимог до цивільного позову у кримінальному процесуальному праві відповідно до нещодавніх змін до національного законодавства, що спричинило численні перешкоди для потерпілих від злочину під час подання вимоги про відшкодування шкоди.

IV. Посилання на міжнародні стандарти та практику ЄС

Виходячи з існуючого прецедентного права ЄСПЛ, така функція не видається такою, що суперечить Європейській конвенції, коли сторона у справі має її як альтернативний засіб для участі в провадженні, що не перешкоджає стороні звертатися до суду самостійно (справа «Костіке Молдован та інші проти Румунії» (Costică Moldovan and Others against Romania), Рішення № [8229/04](#), 15.02.2011, § 153-154).

У справі «Бацаніна проти Росії» (Batsanina v. Russia) Суд явно визнав цю функцію: «Суд не виключає, що підтримка прокуратурою однієї зі сторін може бути виправдана в певних обставинах, наприклад, для захисту інтересів вразливих людей, які, як вважається, не в змозі самостійно захищати свої інтереси, або в тих випадках, коли відповідним правопорушенням зачіпаються інтереси багатьох громадян, або в тих випадках, коли власність або інтереси держави, які можна ідентифікувати, потребують захисту». Таке представництво інтересів, за умови наявності основи в

національному законодавстві, не вважається порушенням Конвенції (§ 27, справа «Бацаніна проти Росії» (Batsanina v. Russia), № 3932/02, 14.09.2009 р.).

Аналогічним чином, у справі «Менчінська проти Росії» (Menchinskaya v. Russia) Суд зазначив, що: «Підтримка прокуратурою однієї зі сторін, безсумнівно, може бути виправданою за певних обставин, наприклад, для захисту прав вразливих груп – дітей, людей з інвалідністю тощо, – які вважаються нездатними захистити свої інтереси самотійно, або в тих випадках, коли відповідним правопорушенням зачіпаються інтереси багатьох громадян, або коли потребують захисту державні інтереси» (§35, справа «Менчінська проти Росії» (Menchinskaya v. Russia), №. 42454/02, 15.01.2009 р.). Однак необхідно дотримуватись «справедливого балансу» (як особливості принципу рівності сторін), щоб одна із сторін не постраждала в не вигідному становищі внаслідок підтримки прокурором іншої сторони.

Парламентська асамблея Ради Європи у своїй Рекомендації 1604 (2003) «Про роль прокуратури в демократичному суспільстві, заснованому на верховенстві права» вказує на застереження стосовно обов'язків прокуратури за межами сфери кримінального судочинства. Зокрема, важливо:

«а. щоб будь-яка роль прокурорів у загальному захисті прав людини не спричиняла жодного конфлікту інтересів або не могла служити стримуючим фактором для осіб, які прагнуть державного захисту своїх прав;

б. щоб між гілками влади дотримувався ефективний розподіл державної влади під час наділення прокурорів додатковим функціями, з повною незалежністю прокуратури від втручання на рівні окремих справ з боку будь-якої гілки влади; і

с. щоб повноваження та обов'язки прокурорів обмежувалися переслідуванням кримінальних правопорушень та загальною роллю у захисті суспільних інтересів через систему кримінального правосуддя з окремими, відповідним чином розташованими та ефективними органами, створеними для виконання будь-яких інших функцій» (пункт 7.5).

Відповідно, незважаючи на те, що міжнародними стандартами визнаються обов'язки прокуратури за межами сфери кримінального судочинства, для них потрібні гарантії того, що функція захисту прав не призводитиме до жодного конфлікту інтересів і що виконання цієї функції є в інтересах суспільства. Як показує вищезазначена практика ЄСПЛ, це не означає, що захист окремих сторін у провадженні суперечить інтересам суспільства

ПОВНОВАЖЕННЯ ПРОКУРОРА НА ПРЕДСТАВЛЕННЯ ІНТЕРЕСІВ ПОТЕРПІЛОГО

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ

Кримінальний процесуальний кодекс України		
Чинна версія	Редакція з урахуванням запропонованих змін	Обґрунтування
Стаття 128. Цивільний позов у кримінальному провадженні ... 3. Цивільний позов в інтересах держави пред'являється прокурором. Цивільний позов може бути поданий прокурором у випадках, встановлених законом, також в інтересах громадян, які через недосягнення повноліття, неієздатність або обмежену дієздатність неспроможні самотійно захистити свої права. Прокурор, який пред'являє цивільний позов у кримінальному провадженні, повинен обґрунтувати наявність підстав для здійснення представництва інтересів громадянина або держави в суді, передбачених частиною четвертою статті 25 Закону України "Про прокуратуру". Для представництва інтересів громадянина в суді прокурор також	Стаття 128. Цивільний позов у кримінальному провадженні ... 3. Цивільний позов в інтересах держави пред'являється прокурором. Цивільний позов може бути поданий прокурором у випадках, встановлених законом, також в інтересах громадян, які через недосягнення повноліття, неієздатність або обмежену дієздатність неспроможні самотійно захистити свої права. Прокурор, який пред'являє цивільний позов у кримінальному провадженні, повинен обґрунтувати наявність підстав для здійснення представництва інтересів громадянина або держави в суді, передбачених частиною четвертою статті 25 Закону України "Про прокуратуру". Для представництва інтересів громадянина в суді	Цими змінами вводиться функція прокурора щодо подання або підтримки цивільного позову потерпілого у кримінальному провадженні.

повинен надати документи, що підтверджують недосягнення повноліття, недієздатність або обмежену дієздатність відповідного громадянина, а також письмову згоду законного представника або органу, якому законом надано право захищати права, свободи та інтереси відповідної особи, на здійснення ним представництва. 4. Форма та зміст позовної заяви повинні відповідати вимогам, встановленим до позовів, які пред'являються у порядку цивільного судочинства. 5. Цивільний позов у кримінальному провадженні розглядається судом за правилами, встановленими цим Кодексом. Якщо процесуальні відносини, що виникли у зв'язку з цивільним позовом, цим Кодексом не врегульовані, до них застосовуються норми Цивільного процесуального кодексу України за умови, що вони не суперечать засадам кримінального судочинства. 6. Відмова у позові в порядку цивільного, господарського або адміністративного судочинства позбавляє цивільного позивача права пред'являти той же позов у кримінальному провадженні. 7. Особа, яка не пред'явила цивільного позову в кримінальному	прокурор також повинен надати документи, що підтверджують недосягнення повноліття, недієздатність або обмежену дієздатність відповідного громадянина, а також письмову згоду законного представника або органу, якому законом надано право захищати права, свободи та інтереси відповідної особи, на здійснення ним представництва. 4. Прокурор вправі пред'явити цивільний позов в інтересах вразливого потерпілого. 5. Форма та зміст позовної заяви повинні відповідати вимогам, встановленим до позовів, які пред'являються у порядку цивільного судочинства. 6. Цивільний позов у кримінальному провадженні розглядається судом за правилами, встановленими цим Кодексом. Якщо процесуальні відносини, що виникли у зв'язку з цивільним позовом, цим Кодексом не врегульовані, до них застосовуються норми Цивільного процесуального кодексу України за умови, що вони не суперечать засадам кримінального судочинства. 7. Відмова у позові в порядку цивільного, господарського або адміністративного судочинства позбавляє цивільного позивача права пред'являти той же позов у кримінальному провадженні. 8. Особа, яка не пред'явила цивільного позову в кримінальному провадженні, а	
---	---	--

провадженні, а також особа, цивільний позов якої залишено без розгляду, має право пред'явити його в порядку цивільного судочинства.	також особа, цивільний позов якої залишено без розгляду, має право пред'явити його в порядку цивільного судочинства.	
---	--	--

17.ВИЗНАННЯ СТАТУСУ ПОТЕРПІЛОГО

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

I. Оцінка існуючої нормативно-правової бази України

Відповідно до статті 55 КПК права і обов'язки потерпілого виникають в особи з моменту подання заяви про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяви про залучення її до провадження як потерпілого. Потерпілому вручається пам'ятка про процесуальні права та обов'язки особою, яка прийняла заяву.

Крім того, потерпілим є також особа, яка не є заявником, але якій кримінальним правопорушенням завдана шкода і у зв'язку з цим вона після початку кримінального провадження подала заяву про залучення її до провадження як потерпілого (частина 3 статті 55 КПК).

За наявності очевидних та достатніх підстав вважати, що заява, повідомлення про кримінальне правопорушення або заява про залучення до провадження як потерпілого подана особою, якій не завдано шкоди, слідчий або прокурор виносить вмотивовану постанову про відмову у визнанні потерпілим, яка може бути оскаржена слідчому судді (частина 5 статті 55 КПК).

Зазначені вище норми в поєднанні з іншими відповідними положеннями Кодексу, означають, що:

- офіційне рішення про визнання статусу потерпілого не може бути прийняте слідчим або прокурором;
- офіційне рішення про невизнання статусу потерпілого може бути прийняте зазначеними посадовими особами;
- особа вважається потерпілим з моменту подання заяви про вчинення злочину або заяви про визнання особи як потерпілого.

II. Пояснення необхідності внесення поправки

Це призводить до певних проблем на практиці. В українському контексті це часто означає, що потерпілий не має жодного підтвердження, що він є потерпілим (особливо на початковій стадії провадження). Такий стан справ призвів до того, що документом, що підтверджує статус потерпілого, є пам'ятка, яка вручається слідчим потерпілому. Звичайною є ситуація, коли потерпілий або його представник скаржиться до суду щодо невизнання його потерпілим та просить суд зобов'язати слідчого вручити пам'ятку для підтвердження набуття статусу потерпілого.

У цьому випадку потерпілому доведеться доводити, що кримінальним правопорушенням йому було завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, оскільки це є визначенням потерпілого відповідно до частини 1 статті 55 КПК.

III. Опис основного принципу запропонованої поправки

Основна проблема з визнанням статусу потерпілого впливає з відсутності у КПК положення про необхідність прийняття офіційного рішення про визнання статусу потерпілого. Однак це не означає, що пропонується повернутись до визнання цього статусу в кожному конкретному випадку окремо, як це було передбачено в

попередній версії КПК. На думку Місії, існуюча презумпція визнання має продовжувати діяти, але за нею завжди має слідувати офіційне підтвердження.

IV. Посилання на міжнародні стандарти та практику ЄС

Відповідно до *Директиви ЄС 2012/29/EU*⁵⁰, що встановлює мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту потерпілих від злочинів, під час подання заяви про вчинення злочину, потерпілі мають отримати письмове підтвердження своєї заяви від поліції, вказавши основні ознаки складу злочину, наприклад, вид злочину, час і місце вчинення злочину, а також будь-які збитки або шкоду, що були заподіяні злочином. Крім того, в українському контексті таке письмове підтвердження також потребує підтвердження внесення інформації про злочин до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР), а також набуття статусу потерпілого.

Справа в тім, що на практиці відбувається подвійна реєстрація заяв про кримінальні правопорушення: спочатку в черговій частині (в журналі), а потім – протягом 24 годин – в ЄРДР (якщо слідчий, прокурор дійдуть висновку, що в заяві йдеться про злочин). Виходить, що заявник отримує документ – підтвердження подання заяви і її реєстрацію в черговій частині органу, а не в ЄРДР, яку (заяву) слідчий, прокурор (а насправді – оперативні та інші співробітники) розглядають протягом 24 годин. І навіть у разі внесення відомостей до ЄРДР потерпілі повинні очікувати надання їм пам'ятки про права. У пункті 1 частини 2 статті 60 КПК йдеться про надання заявнику документа, що підтверджує прийняття від нього заяви, а в абзаці 2 частини 2 статті 55 КПК про те, що *потерпілому вручається пам'ятка про процесуальні права та обов'язки особою, яка прийняла заяву про вчинення кримінального правопорушення*.

Бездіяльність слідчого, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР після отримання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення, є підставою для оскарження на досудовому провадженні заявником, потерпілим, його представником чи законним представником. З цього слідує, що пам'ятка про права і обов'язки згідно з чинним КПК повинна вручатися заявнику, який після цього стає потерпілим, і відтак отримує право на оскарження бездіяльності слідчого, прокурора, що полягає у невнесенні відомостей до ЄРДР.

Держави повинні забезпечити потерпілим доступ до інформації, що стосується їхньої справи та є необхідною для захисту їхніх інтересів та реалізації прав. Така інформація повинна надаватися щойно потерпілий вступає в зв'язок з органами правопорядку або кримінальної юстиції чи службами соціальної опіки або медичної допомоги. Вона повинна повідомлятися усно, а також письмово⁵¹.

⁵⁰ Директива 2012/29/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2012 р., що встановлює мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту потерпілих від злочинів та замінює Рамкове рішення Ради 2001/220/JHA, пункт 2 Декларативної частини

⁵¹ Рекомендація Рес (2006) 8 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про допомогу потерпілим від злочинів (Ухвалена Комітетом Міністрів 14 червня 2006 року на 967-му засіданні заступників міністрів)

ВИЗНАННЯ СТАТУСУ ПОТЕРПІЛОГО

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ

Кримінальний процесуальний кодекс України		
Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
Стаття 55. Потерпілий, ... 2. Права і обов'язки потерпілого виникають в особи з моменту подання заяви про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяви про залучення її до провадження як потерпілого.	Стаття 55. Потерпілий, ... 2. Права і обов'язки потерпілого виникають в особи з моменту подання заяви про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяви про залучення її до провадження як потерпілого. Потерпілому вручається пам'ятка про процесуальні права та обов'язки особою, яка прийняла заяву про вчинення кримінального правопорушення. У разі невнесення відомостей, викладених потерпілим у заяві, до Єдиного реєстру досудових розслідувань співробітник оперативного підрозділу, слідчий, прокурор письмово повідомляють про це потерпілого і роз'яснюють право на оскарження, передбачене пунктом 1 частини 1 статті 303 цього Кодексу.	Автоматичне визнання особи потерпілим зберігається, однак норма вимагає видачі письмового підтвердження.

18.ДУМКА ПОТЕРПІЛИХ ПРО ЗАПОБІЖНІ ЗАХОДИ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

I. Оцінка існуючої нормативно-правової бази України

Одним із питань, яке було доведено до відома Місії практикуючими спеціалістами у галузі кримінального правосуддя, була відсутність можливості почути думку потерпілого щодо запобіжного заходу, обраного для особи, яка вчинила злочин.

Згідно зі статтею 194 КПК під час розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу слідчий суддя, суд зобов'язаний встановити, чи доводять надані сторонами кримінального провадження докази обставини, які свідчать про:

- 1) наявність обґрунтованої підозри у вчиненні підозрюваним, обвинуваченим кримінального правопорушення;
- 2) наявність достатніх підстав вважати, що існує хоча б один із ризиків, передбачених статтею 177 цього Кодексу, і на які вказує слідчий, прокурор;
- 3) недостатність застосування більш м'яких запобіжних заходів для запобігання ризику або ризикам, зазначеним у клопотанні.

Найскладнішим завданням є встановлення «наявності достатніх підстав вважати, що існує хоча б один із ризиків, передбачених статтею 177». Цією статтею передбачено такі ризики:

- 1) переховування від органів досудового розслідування та/або суду;
- 2) знищення, приховування або спотворення будь-якої із речей чи документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення;
- 3) незаконний вплив на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, обвинуваченого, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні;
- 4) перешкоджання кримінальному провадженню іншим чином;
- 5) вчинення іншого кримінального правопорушення чи продовження кримінального правопорушення, у якому підозрюється, обвинувачується.

При вирішенні питання про обрання запобіжного заходу суд зобов'язаний оцінити інші обставини:

- 1) вагомість наявних доказів про вчинення підозрюваним, обвинуваченим кримінального правопорушення;
- 2) тяжкість покарання, що загрожує відповідній особі у разі визнання підозрюваного, обвинуваченого винуватим у кримінальному правопорушенні, у вчиненні якого він підозрюється, обвинувачується;
- 3) вік та стан здоров'я підозрюваного, обвинуваченого;
- 4) міцність соціальних зв'язків підозрюваного, обвинуваченого в місці його постійного проживання, у тому числі наявність в нього родини й утриманців;
- 5) наявність у підозрюваного, обвинуваченого постійного місця роботи або навчання;
- 6) репутацію підозрюваного, обвинуваченого;
- 7) майновий стан підозрюваного, обвинуваченого;
- 8) наявність судимостей у підозрюваного, обвинуваченого;

- 9) дотримання підозрюваним, обвинуваченим умов застосованих запобіжних заходів, якщо вони застосовувалися до нього раніше;
- 10) наявність повідомлення особі про підозру у вчиненні іншого кримінального правопорушення;
- 11) розмір майнової шкоди, у завданні якої підозрюється, обвинувачується особа, або розмір доходу, в отриманні якого внаслідок вчинення кримінального правопорушення підозрюється, обвинувачується особа, а також вагомість наявних доказів, якими обґрунтовуються відповідні обставини.

II. Пояснення необхідності внесення поправки

Ці обставини не включають думку потерпілого. На думку деяких фахівців, з якими консультувалася Місія, думка потерпілого може бути корисною для виправдання наявності ризиків. Наприклад, для оцінки ризику того, що особа, яка вчинила злочин, чинитиме незаконний вплив на потерпілого (пункт 3 частини 1 статті 177 КПК). Визнаючи той факт, що потерпілий може мати суб'єктивну емоційну думку на користь вибору найсуворішого запобіжного заходу (тримання під вартою), така думка буде не більше, ніж додатковим джерелом інформації, яке допоможе судді у визначенні наявності ризику.

III. Опис основного принципу запропонованої поправки

Тому до обставин, які мають враховуватись при вирішенні питання про обрання запобіжного заходу, що містяться в статті 178, доцільно додати ще одну: думка потерпілого щодо ризику незаконного впливу на потерпілого або інших осіб.

IV. Посилання на міжнародні стандарти та практику ЄС

Ця точка зору знаходить свою підтримку в міжнародних стандартах. Наприклад, у *Посібнику Організації Об'єднаних Націй щодо правосуддя для потерпілих, щодо використання та застосування основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою* зазначено, що у випадках, передбачених законом, потерпілим має бути надана можливість брати участь та, де це доречно, робити свій внесок через прокурора або свідчити на всіх етапах судового провадження, включаючи розгляд справ про досудове звільнення з-під варті або звільнення під заставу⁵².

⁵² Глава «Роль судової системи у правосудді для потерпілих» у *Посібнику щодо правосуддя для потерпілих, щодо використання та застосування основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою* / Управління ООН з контролю над наркотиками та запобігання злочинності, Нью-Йорк, 1999 р.

ДУМКА ПОТЕРПІЛИХ ПРО ЗАПОБІЖНІ ЗАХОДИ

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ

Кримінальний процесуальний кодекс України		
Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
Стаття 178. Обставини, що враховуються при обранні запобіжного заходу ... 11) розмір майнової шкоди, у завданні якої підозрюється, обвинувачується особа, або розмір доходу, в отриманні якого внаслідок вчинення кримінального правопорушення підозрюється, обвинувачується особа, а також вагомість наявних доказів, якими обґрунтовуються відповідні обставини; 12) <i>(відсутня)</i>.	Стаття 178. Обставини, що враховуються при обранні запобіжного заходу ... 11) розмір майнової шкоди, у завданні якої підозрюється, обвинувачується особа, або розмір доходу, в отриманні якого внаслідок вчинення кримінального правопорушення підозрюється, обвинувачується особа, а також вагомість наявних доказів, якими обґрунтовуються відповідні обставини; 12) думка потерпілого щодо наявності ризиків, визначених статтею 177 цього Кодексу. Потерпілий вправі відмовитися висловлювати таку думку.	Ця поправка дозволить судді здійснювати більш об'єктивну оцінку наявності ризиків, які мають враховуватись при вирішенні питання про обрання запобіжного заходу.

19.ПРАВО ПОТЕРПІЛОГО ПОДАВАТИ КЛОПОТАННЯ ПРО ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ ТА НАДАВАТИ ДОДАТКОВІ ДОКАЗИ ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

I. Оцінка існуючої нормативно-правової бази України

Відповідно до статті 243 КПК, сторона захисту має право самостійно залучати експертів на договірних умовах для проведення експертизи, у тому числі обов'язкової під час кримінального провадження. Однак потерпілий не може вимагати проведення обов'язкової експертизи безпосередньо, а лише шляхом подання клопотання до прокуратури.

II. Пояснення необхідності внесення поправки

Це суперечить принципу рівноправності сторін, який є важливою частиною справедливого судового розгляду. Також відповідно до принципу змагальності сторін, передбаченого статтею 22 КПК, «сторони кримінального провадження мають рівні права на збирання та подання речей, документів, інших доказів». Крім того, це можна розглядати як непотрібне обмеження права потерпілого подавати докази як частина права бути вислуханим (стаття 10.1 Директиви ЄС про потерпілих (EU Victims' Directive)).

ПРАВО ПОТЕРПІЛОГО ПОДАВАТИ КЛОПОТАННЯ ПРО ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ ТА НАДАВАТИ ДОДАТКОВІ ДОКАЗИ

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ

Кримінальний процесуальний кодекс України		
Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
Стаття 243. Порядок залучення експерта ... 2. Сторона захисту має право самостійно залучати експертів на договірних умовах для проведення експертизи, у тому числі обов'язкової. ...	Стаття 243. Порядок залучення експерта ... 2. Сторона захисту та потерпілий мають право самостійно залучати експертів на договірних умовах для проведення експертизи, у тому числі обов'язкової. Потерпілий вправі самостійно залучити експерта для з'ясування виду і розміру шкоди, завданої йому кримінальним правопорушенням.	Ця поправка надає потерпілому право вимагати проведення обов'язкової експертизи.

20.ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЯК ОДНА З ПІДСТАВ ДЛЯ УМОВНО-ДОСТРОКОВОГО ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

I. Оцінка існуючої нормативно-правової бази України

Відповідно до частини 2 статті 81 Кримінального кодексу України умовно-дострокове звільнення від відбування покарання може бути застосоване, якщо засуджений сумлінною поведінкою і ставленням до праці довів своє виправлення. Праця та поведінка розглядаються як єдині відправні точки для встановлення відповідності до критерію виправлення.

II. Пояснення необхідності внесення поправки

Інші чинники, такі як компенсація шкоди потерпілому, не можуть враховуватися згідно з чинною редакцією Кримінального кодексу. Проте, на практиці, компенсація шкоди часто враховується адміністрацією в'язниць при вирішенні питання про подання до суду заяви про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання. Подібним чином, той факт, чи була компенсована шкода, часто враховується прокуратурою під час формування своєї позиції в суді, який має прийняти рішення щодо умовно-дострокового звільнення від відбування покарання.

Загальновизнаним є те, що компенсація шкоди потерпілому з боку особи, яка вчинила злочин, є ознакою, яка демонструє позицію останнього щодо суспільства. З огляду на це, логічним є те, що відшкодування шкоди вважається обставиною, яка пом'якшує покарання (відповідно до статті 66 Кримінального кодексу).

Крім того, бажання відшкодувати шкоду може стимулювати ув'язнених працювати, що є важливим фактором для досягнення цілей виправлення.

III. Посилання на міжнародні стандарти та практику ЄС

Не слід забувати про те, що для ув'язненого часто може бути нереально компенсувати заподіяну шкоду, навіть якщо він докладатиме максимальних зусиль в тюремній праці. З цієї причини важливо зазначати факт компенсації не як чинник, який слід враховувати, а скоріше як «зусилля щодо компенсації шкоди». Для порівняння, Директива ЄС про потерпілих (EU Victims' Directive) рекомендує державам-членам ЄС заохочувати правопорушників надавати потерпілим адекватну компенсацію. Один із способів досягти цього – це зробити компенсацію чинником, що впливає на прийняття рішення про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання.

У Карному кодексі Австрії інститут відшкодування завданої злочином шкоди використано як пробаційну умову у випадку умовного звільнення від покарання (§ 43), умовно-дострокового звільнення від відбування покарання у вигляді позбавлення волі (§ 46), умовного звільнення від відбування примусового заходу, пов'язаного з позбавленням волі (§ 47) у формі вказівки винуватій особі у період строку випробування відшкодувати своїми силами завдану злочином шкоду. Якщо виходити зі змісту цих правових норм, то вказівка засудженому своїми силами відшкодувати завдану злочином шкоду має превентивний характер, і спрямована на виправлення засудженого і за змістом носить добровільний характер.

КОМПЕНСАЦІЯ, ЯК ОДНА З ПІДСТАВ ДЛЯ УМОВНО-ДОСТРОКОВОГО ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ

Кримінальний процесуальний кодекс України		
Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
Стаття 81. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання ... 2. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання може бути застосоване, якщо засуджений сумлінною поведінкою і ставленням до праці довів своє виправлення.	Стаття 81. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання ... 2. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання може бути застосоване, якщо засуджений сумлінною поведінкою і ставленням до праці, а також зусиллями щодо відшкодування шкоди, заподіяної потерпілому, довів своє виправлення.	Ця поправка стимулюватиме засуджених осіб (ув'язнених) до компенсації заподіяної шкоди.

21.ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ЗВІЛЬНЕННЯ ТА ВТЕЧУ УВ'ЯЗНЕНОГО

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

I. Оцінка існуючої нормативно-правової бази України

Українське законодавство не містить норм, що вимагають повідомлення потерпілого про втечу або звільнення ув'язнених (як стандартне, так і дострокове звільнення).

II. Опис основного принципу запропонованої поправки

Потерпілі, за запитом, отримують інформацію, зазначену вище, принаймні, у тих випадках, коли існує небезпека або виявлений ризик заподіяння їм шкоди, за винятком наявності виявленого ризику заподіяння шкоди правопорушнику, яка може бути йому заподіяна в результаті повідомлення (Стаття 6 Директиви).

III. Посилання на міжнародні стандарти та практику ЄС

Міжнародними стандартами визнається право потерпілого на отримання інформації про потенційну загрозу, пов'язану із звільненням або втечею особи, яка вчинила злочин. Наприклад, відповідно до статті 6.5 Директиви ЄС про потерпілих (EU Victims' Directive) «держави-члени забезпечують, щоб жертвам було надано можливість невідкладно бути сповіщеними, коли особа, яка перебувала під вартою, переслідувалася або була засуджена за кримінальні злочини, пов'язані з ними, **була звільнена або втекла з місця тримання під вартою** (виділено автором). Крім того, держави-члени мають забезпечити сповіщення потерпілих про будь-які відповідні заходи, вжиті для їхнього захисту у разі звільнення або втечі правопорушника».

ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ЗВІЛЬНЕННЯ ТА ВТЕЧУ УВ'ЯЗНЕНОГО

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ

Кримінально-виконавчий кодекс України		
Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
Відсутня.	Стаття 155¹ Інформування потерпілого про звільнення або втечу засудженого 1. Адміністрація установи виконання покарань зобов'язана повідомляти потерпілому про звільнення засудженого не пізніше, ніж за два тижні до звільнення, але якомога швидше у разі, коли адміністрація не знала і могла знати дату звільнення. Повідомлення здійснюється лише у випадку, якщо потерпілий або його представник під час досудового провадження або судового розгляду висловили таке бажання або якщо потерпілий письмово повідомив адміністрацію про таке бажання. Суд повідомляє адміністрацію установи виконання покарань про вираження такого бажання потерпілим або його представником. 2. У випадку наявності підстав вважати, що звільнення створює загрозу для здоров'я або	Потерпілі, за запитом, отримують інформацію, зазначену вище, принаймні, у тих випадках, коли існує небезпека або виявлений ризик заподіяння їм шкоди, за винятком наявності виявленого ризику заподіяння шкоди правопорушнику, яка може бути йому заподіяна в результаті повідомлення (Стаття 6 Директиви).

	життя потерпілого, адміністрація установи виконання покарань повідомляє про це потерпілому, незважаючи на відсутність прохання від потерпілого про отримання такої інформації, за винятком випадку, коли потерпілий подав письмове клопотання не повідомляти йому про звільнення засудженого. 3. У випадку втечі засудженого адміністрація установи виконання покарань негайно повідомляє про це потерпілому будь-якими наявними засобами. Контактна інформація потерпілого надається адміністрації відповідним судом, який виніс вирок у справі.	
Примітка: відповідні зміни потрібно внести і у Закон України «Про попереднє ув'язнення»		

22. ПРИЗНАЧЕННЯ ПРЕДСТАВНИКА У РАЗІ ВЕЛИКОЇ КІЛЬКОСТІ ПОТЕРПІЛИХ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

I. Оцінка існуючої нормативно-правової бази України

Українське законодавство не передбачає практичного рішення для ситуації, коли у кримінальних справах (наприклад, великі фінансові шахрайства тощо) велика кількість потерпілих. У таких випадках кримінальне провадження може бути паралізованим участю великої кількості потерпілих у процесі, що в кінцевому підсумку має негативний вплив на ефективну та практичну реалізацію прав потерпілих.

II. Опис основної ідеї пропонованої зміни

Запропоновані зміни дають слідчому судді або судді, залежно від стадій кримінального переслідування, право вимагати від потерпілих призначити одного або обмежену кількість потерпілих-представників. Якщо потерпілі не можуть погодити спільного представника, суддя має повноваження призначати спільних представників для потерпілих. Метою цієї поправки є сприяння кримінальному провадженню.

Стаття 58. Представник потерпілого Частина 5 відсутня	Стаття 58. Представник потерпілого ... 5. Якщо кількість потерпілих є особливо великою та індивідуальне здійснення їхніх прав може значно затягнути кримінальне провадження, слідчий суддя за поданням прокурора або суддя може вирішити, що потерпілі можуть здійснювати свої права лише через спільного представника, якого вони вибирають. Прокурор повідомляє про таке рішення потерпілих, які вже отримали письмове підтвердження відповідно до частини 2 статті 55. Інші потерпілі повинні отримати письмове повідомлення про це. Якщо кількість представників потерпілих перевищує шість, а потерпілі не погоджуються вибирати представника, слідчий суддя або суддя призначає представника чи представників, враховуючи уваги інтерес потерпілих. Колективний представник представляє права потерпілих, як визначено в цій статті.	
--	--	--

23. НОНІМНІ СВІДКИ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

I. Оцінка існуючої нормативно-правової бази України

Існуюча нормативно-правова база в сфері захисту свідків та забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, та інших відповідних осіб регулюється двома законами:

- Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»; (1994 р.); та
- Закон «Про державний захист суддів, працівників апарату суду, працівників правоохоронних органів, членів їхньої сім'ї та близьких родичів» (1994 р.).

Деякі процесуальні гарантії передбачені КПК України (статті 27; 224; 225; 228; 232; 256; 336; 352), включаючи давання показань у режимі відеоконференції, зміни зовнішності та голосу; закрите судове засідання та особливі умови для впізнання підозрюваного з метою приховування особи свідка під час досудового розслідування та судового розгляду.

II. Пояснення необхідності внесення поправки

Відповідно до чинного законодавства в Україні, єдиним органом, який приймає рішення про застосування заходів забезпечення безпеки та вид заходів забезпечення безпеки, є слідчий орган відповідних правоохоронних органів; прокурори та судді, відповідальні за розслідування справи/проведення судового засідання. Усі особи, до яких було застосовано заходи забезпечення безпеки/охорони, є суб'єктами кримінального провадження. Це означає, що всі дії зазначених органів щодо процесу прийняття рішень щодо застосування заходів забезпечення безпеки/охорони є також частиною кримінального провадження, які регулюється КПК України (стаття 1 КПК).

Законом України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» (далі – Закон) передбачено низку процесуальних заходів забезпечення безпеки, які не регулюються в КПК, але які можуть суттєво обмежувати права на захист. Хоча це є прийнятним згідно з міжнародними стандартами захисту потерпілого/свідка, міжнародні стандарти вимагають досягнення балансу між заходами забезпечення безпеки та правами на захист. Оскільки передбачені законом процесуальні заходи перешкоджають реалізації права на захист, доцільнішим було б врегулювати їх у Кримінальному процесуальному кодексі (КПК). Крім того, КПК вже регулює низку заходів, що може призвести до протиріч між Законом та КПК. Деякі заходи потребують більш детального регулювання, як це рекомендовано нижче, для забезпечення дотримання права підсудного на справедливий судовий розгляд.

Процесуальні заходи, передбачені Законом (стаття 15), включають:

- Обмеження відомостей про особу в матеріалах перевірки, а також протоколах слідчих дій, включаючи використання псевдонімів (не регулюється КПК)
- Проведення впізнання особи поза візуальним та аудіоспостереженням того, кого впізнають (анонімне впізнання) (також регулюється частиною 4 статті 228 КПК)

- Неоголошення анкетних даних про осіб, які взяті під захист, у судовому засіданні (не регулюється КПК)
- Виклик до суду особи через орган, який здійснює заходи безпеки;
- Цитування особи, яка взята під захист, виключно органом, який здійснює управління заходами безпеки (не регулюється КПК)
- Закрите судове засідання, закритий судовий розгляд (регулюються також статтею 27 КПК)

Попри те, що більшість із цих заходів є прийнятними згідно з міжнародними стандартами, вони становлять значне обмеження права на захист, й тому вони мають бути відображені та детально врегульовані в КПК, щоб забезпечити дотримання принципу справедливого судового розгляду.

Закон дозволяє обмежувати інформацію про особу в документах у кримінальному провадженні, включаючи заміну імен осіб, які взяті під захист, псевдонімами. З цього положення, однак, незрозуміло, який саме вид інформації і до якого етапу кримінального провадження можна обмежувати. Міжнародними стандартами рекомендовано як один із засобів забезпечення безпеки, розкривати відомості, які дають змогу ідентифікувати свідка на найпізнішому, наскільки це можливо, етапі провадження та/або розголошувати лише окремі відомості.

Ще одним заходом, передбаченим законом, є неоголошення анкетних даних про осіб, яка взяті під захист і підлягають виклику в судове засідання; Незрозуміло, які саме дані та чим цей захід забезпечення безпеки відрізняється від обмеження відомостей про особу в матеріалах кримінального провадження, як зазначено вище, а також, чи це стосується це положення самого судового розгляду. В обох випадках, якщо обмеження інформації або неоголошення анкетних даних призводять до анонімності свідка, це вимагає більш детального регулювання умов, за яких такий захід може бути застосований. Відповідно до міжнародних стандартів дозвіл на анонімність видається компетентним судовим органом лише після заслуховування сторін. Сторони, використовуючи цю процедуру, повинні мати можливість оскаржувати потребу в анонімності свідка, достовірність його показань та походження його знань. Анонімність може забезпечуватись лише у випадках встановлення судом, що життю або свободі залученої особи загрожує серйозна небезпека, а її свідчення можуть мати важливе значення, і що ця особа, як видається, заслуговує на довіру. У випадку забезпечення анонімності, засудження не повинно ґрунтуватися виключно чи значною мірою на свідченнях таких осіб. Таким чином, лише суд може приймати рішення про анонімність свідка у конкретному провадженні, тоді як Закон надає право приймати рішення щодо таких заходів слідчим, прокурорам щодо будь-яких осіб, які мають право на забезпечення безпеки, а також оперативно-розшукових органам щодо осіб, які співпрацюють з правосуддям.

Впізнання особи поза візуальним та аудіоспостереженням того, кого впізнають, передбачено в Законі, а також у частині 4 статті 228 КПК.

Закон передбачає можливість цитування особи, яка взята під захист, виключно органом, який здійснює управління заходами безпеки. Це питання не врегульовано більш детально ні в Законі, ні в КПК. Безпосередність дослідження показань є принципом українського кримінального права, і тому може бути дуже важко використовувати такий захід у кримінальному провадженні. Суд досліджує докази безпосередньо. Показання учасників кримінального провадження суд отримує усно. В цілому, відомості, що

містяться в показаннях, які не були предметом безпосереднього дослідження суду, не можуть бути визнані доказами, за винятками, що регулюються КПК.

Стаття 97 КПК дозволяє суду у виняткових випадках визнавати допустимим доказом показання з чужих слів незалежно від можливості допитати особу, яка надала первинні пояснення, що може забезпечити можливість для цитування показань органом, який здійснює управління заходами забезпечення безпеки. Показання з чужих слів не може бути допустимим доказом факту чи обставин, на доведення яких вони надані, якщо показання не підтверджується іншими доказами, визнаними допустимими. Хоча це положення теоретично може використовуватися для того, щоб дозволити цитувати особу, яка взята під захист, виключно органом, який здійснює управління заходами забезпечення безпеки, це вимагає широкого тлумачення «показання з чужих слів», і це може призвести до можливого порушення права на справедливий судовий розгляд. Відповідно до Рекомендації Ради Європи (2005 р.) щодо захисту свідків та осіб, які співпрацюють з правосуддям, досудові показання слід вважати допустимим доказом, якщо сторони мають або мали можливість взяти участь у дослідженні та допитати та/або провести перехресний допит свідка та обговорити зміст показань під час судового процесу.

Інша проблема полягає в тому, що деякі допоміжні заходи, такі як заборонний судовий наказ та використання спеціального екрана для приховування особи свідка під час досудового розслідування та під час судового розгляду, ніколи не застосовувалися в українському законодавстві. КПК не надає чіткого визначення «особи, яка взята під захист». Чинною редакцією КПК не визначено попередні умови для застосування заходів забезпечення безпеки/охорони. Тому існує потреба впровадити/вдосконалити правове регулювання в КПК щодо таких процесуальних заходів забезпечення безпеки/охорони.

III. Опис основного принципу запропонованої поправки

До ухвалення нового КПК (2012 р.) використання псевдоніму було дуже популярним процесуальним заходом, особливо в оперативних підрозділах під час проведення спеціальних операцій щодо контрольованих закупок та контрольованих поставок наркотиків/зброї та інших речей. Порядок використання псевдоніму регулювався частиною 3 статті 52³ КПК (Нерозголошення інформації про особу, щодо якої здійснюються заходи забезпечення безпеки). Проте внаслідок практичної неможливості отримати доступ до первинних персональних даних особи, яка взята під захист, які були замінені псевдонімами, було прийнято рішення виключити це положення з КПК. Враховуючи те, що документи про заміну справжніх ідентифікаційних даних псевдонімами були засекречені та розглядалися як документи/матеріали, що містять державну таємницю, єдиною особою, яка мала право на доступ до них, був голова апеляційного суду. Оскільки порядок надання доступу до таких документів не був чітким, це також призвело до деяких випадків зловживання обов'язками та повноваженнями посадовими особами українських правоохоронних органів та фальсифікації доказів.

Цей процесуальний захід частково регулюється статтями 228 та 256 чинного КПК (пред'явлення особи для впізнання та використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у доказуванні). Проте ці положення не такі всеохоплюючі, як у статті 52-3 КПК (1960 р.). Було б доцільно додати нову статтю, яка регулюватиме анонімні показання/заміну персональних даних особи, яка взята під захист, псевдонімом. Беручи

до уваги попередню практику українських правоохоронних органів, обов'язковою умовою є те, щоб на попередніх етапах досудового розслідування слідчий суддя, а також суддя під час судового розгляду, мали доступ до справжніх персональних даних особи, яка взята під захист.

IV. Посилання на міжнародні стандарти та практику ЄС

Відповідно до міжнародних стандартів дозвіл на анонімність видається компетентним судовим органом лише після заслуховування сторін. Сторони, використовуючи цю процедуру, повинні мати можливість оскаржувати потребу в анонімності свідка, достовірність його показань та походження його знань. Анонімність може забезпечуватись лише у випадках встановлення судом, що життю або свободі залученої особи загрожує серйозна небезпека, а її свідчення можуть мати важливе значення, і що ця особа, як видається, заслуговує на довіру. У випадку забезпечення анонімності, засудження не повинно ґрунтуватися виключно чи значною мірою на свідченнях таких осіб.⁵³ Таким чином, лише суд може приймати рішення про анонімність свідка у конкретному провадженні.⁵⁴

V. Забезпечення послідовності: пов'язаність з іншими правовими нормами України (особливо якщо потрібні зміни до інших правових норм)

- Статті 228 і 256 чинної редакції КПК
- Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», стаття 15.

VI. Порівняльна таблиця до пропозиції (див. таблицю)

⁵³ Рекомендація № R (97) 13 Комітету міністрів для держав-членів щодо залякування свідків та прав на захист, пункти 11 і 12, Рекомендація Rec (2005) 9 Комітету міністрів для держав-членів щодо захисту свідків та осіб, які співпрацюють з правосуддям, пункти 18-21

⁵⁴ Рекомендація Rec (2005) 9 Комітету міністрів для держав-членів щодо захисту свідків та осіб, які співпрацюють з правосуддям, пункти 18-21

АНОНІМНІ СВІДКИ
ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ

Кримінальний процесуальний кодекс України		
Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
Стаття про анонімні показання/заміну персональних даних особи, яка взята під захист, псевдонімом у чинній редакції КПК відсутня. За основу можна взяти статтю <u>52-3 КПК (1960 р.) (Нерозголошення відомостей про особу, щодо якої здійснюються заходи безпеки)</u> .	Стаття 227 ¹ Анонімний свідок 1. За клопотанням слідчого, прокурора, підозрюваного або обвинуваченого, слідчий суддя або суд (суддя) може прийняти рішення про допит особи як потерпілого або свідка у кримінальному провадженні, в такий спосіб, щоб його персональні та контактні дані не оголошувалися (анонімний свідок), якщо встановлені обставини провадження свідчать про: наявність загрози здоров'ю або іншої серйозної загрози основоположним правам потерпілого, свідка або їхнього близького родича або члена сім'ї у зв'язку з їхніми показаннями; якщо захист особи не може бути надійно забезпечений іншими засобами; показання можуть мати важливе значення.	Цей процесуальний захід частково регулюється статтями 228 та 256 чинного КПК (пред'явлення особи для впізнання та використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у доказуванні). Проте ці положення не такі всеохоплюючі, як у частині 3 статті 52 КПК (1960 р.). Було б доцільно додати нову статтю, яка регулюватиме анонімні показання/заміну персональних даних особи, яка взята під захист, псевдонімом. Беручи до уваги попередню практику українських правоохоронних органів, обов'язковою умовою є те, щоб на попередніх етапах досудового розслідування слідчий суддя мав доступ до справжніх персональних даних особи, яка взята під захист, тоді як це не є обов'язковим для суддів, відповідальних за подальше судові засідання. Це означає, що щонайменше один судовий орган має можливість підтвердити законність таких дій. <i>(Див. пояснювальну записку КМЄС).</i>

	2. У клопотанні або додатку до нього зазначається особа, яка має виступати як анонімний свідок, обґрунтування, чому така особа має бути заслуханою як анонімний свідок, а також обставини та докази, на які посиляється особа, яка заявила клопотання. 3. Суд невідкладно приймає рішення щодо клопотання про заслуховування анонімного свідка. 4. Слідчий, прокурор, підозрюваний або обвинувачений під час розгляду клопотання про заслуховування анонімного свідка мають право заперечувати доводи, наведені на обґрунтування потреби в анонімності свідка, достовірність його показань та походження його знань. Суд також вправі отримувати пояснення інших осіб, якщо це необхідно для з'ясування відповідного питання і не ставить під загрозу досягнення цілей провадження. 5. Якщо відкладення допиту потерпілого чи свідка не становить загрози, допит має бути відкладений після прийняття рішення про їхню анонімність. Якщо відкласти допит неможливо, інформація про особу згідно з частиною 10 цієї статті зберігається окремо від процесуальних	
--	---	--

	документів, доки не буде прийнято рішення про анонімність особи. 6. Анонімність може забезпечуватись лише у випадках встановлення слідчим суддею або судом, що життю або свободі залученої особи загрожує серйозна небезпека, а її свідчення можуть мати важливе значення, і що ця особа заслуговує на довіру. 7. Слідчий суддя або суд приймає рішення про заміну імені, прізвища та по батькові особи, яка взята під захист, псевдонімом. 8. Якщо причини для приховування особи потерпілого або свідка перестають існувати, слідчий суддя або суд скасовує рішення про анонімність потерпілого або свідка і додає персональні дані потерпілого або свідка до матеріалів провадження. 9. Допит особи, яка виконує спеціальне завдання, спрямоване на викриття злочинної діяльності організованої групи або злочинної організації відповідно до статті 272, або особи, яка бере участь у конфіденційному співробітництві, відповідно до статті 275, проводиться як анонімного свідка без рішення слідчого судді або суду. 10. У виняткових випадках за умови відсутності загрози життю, здоров'ю або	
--	---	--

	подальшій службі особи, зазначеної в частині 9 цієї статті, або загрози життю чи здоров'ю близького родича або члена сім'ї такої особи, допит особи може бути проведений без збереження анонімності за клопотанням прокурора або сторони захисту після з'ясування думки керівника підрозділу. 11. Після прийняття рішення слідчим суддею або судом у процесуальних документах вказується лише псевдонім із зазначенням, що це псевдонім, а справжні ім'я, прізвище та по батькові (рік, місяць і місце народження, сімейний стан, місце роботи, рід занять або посада, місце проживання та інші анкетні дані, що містять інформацію про особу, яка перебуває під захистом) вказуються лише у постанові (ухвалі) про заміну анкетних даних. Ця постанова (ухвала) до матеріалів провадження не додається, а зберігається окремо в органі, який здійснює провадження. У разі заміни прізвища особи, взятої під захист, на псевдонім з матеріалів провадження вилучаються протоколи слідчих (розшукових) дій та інші документи, в яких зазначені достовірні відомості про цю особу, і зберігаються окремо, а до матеріалів провадження додаються копії	
--	--	--

	цих документів із заміною справжнього прізвища на псевдонім. Доступ до такої інформації може мати лише слідчий, прокурор, слідчий суддя та суддя.	
Стаття 309. Ухвали слідчого судді, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування 1. Під час досудового розслідування можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали слідчого судді про: 1) відмову у наданні дозволу на затримання; 2) застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою або відмову в його застосуванні; 3) продовження строку тримання під вартою або відмову в його продовженні; 4) застосування запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту або відмову в його застосуванні; 5) продовження строку домашнього арешту або відмову в його продовженні;	Стаття 309. Ухвали слідчого судді, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування 1. Під час досудового розслідування можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали слідчого судді про: 1) відмову у наданні дозволу на затримання; 2) застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою або відмову в його застосуванні; 3) продовження строку тримання під вартою або відмову в його продовженні; 4) застосування запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту або відмову в його застосуванні; 5) продовження строку домашнього арешту або відмову в його продовженні; 6) зміну запобіжного заходу у вигляді заборони проникнення до місця спільного	

6) поміщення особи в приймальник-розподільник для дітей або відмову в такому поміщенні; 7) продовження строку тримання особи в приймальнику-розподільнику для дітей або відмову в його продовженні; 8) направлення особи до медичного закладу для проведення психіатричної експертизи або відмову у такому направленні; 9) арешт майна або відмову у ньому; 10) тимчасовий доступ до речей і документів, яким дозволено вилучення речей і документів, які посвідчують користування правом на здійснення підприємницької діяльності, або інших, за відсутності яких фізична особа - підприємець чи юридична особа позбавляються можливості здійснювати свою діяльність; 11) відсторонення від посади або відмову у ньому; 12) відмову у здійсненні спеціального досудового розслідування. 2. Під час досудового розслідування також можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали слідчого судді про відмову у задоволенні скарги на постанову про закриття кримінального провадження, повернення скарги на рішення, дії	проживання з потерпілим та на територію, що знаходиться у безпосередній від нього близькості, та перебування в житлі або заборони контактувати з потерпілими, близькими родичами або членами сім'ї потерпілого чи іншими особами, зокрема, свідками; 7) поміщення особи в приймальник-розподільник для дітей або відмову в такому поміщенні; 8) продовження строку тримання особи в приймальнику-розподільнику для дітей або відмову в його продовженні; 9) направлення особи до медичного закладу для проведення психіатричної експертизи або відмову у такому направленні; 10) арешт майна або відмову у ньому; 11) тимчасовий доступ до речей і документів, яким дозволено вилучення речей і документів, які посвідчують користування правом на здійснення підприємницької діяльності, або інших, за відсутності яких фізична особа - підприємець чи юридична особа позбавляються можливості здійснювати свою діяльність;	
---	---	--

чи бездіяльність слідчого, прокурора або відмову у відкритті провадження по ній. 3. Скарги на інші ухвали слідчого судді оскарженню не підлягають і заперечення проти них можуть бути подані під час підготовчого провадження в суді.	11) відсторонення від посади або відмову у ньому; 12) відмову у здійсненні спеціального досудового розслідування. 13) рішення про допит потерпілого або свідка як анонімного свідка. 2. Під час досудового розслідування також можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали слідчого судді про відмову у задоволенні скарги на постанову про закриття кримінального провадження, повернення скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора або відмову у відкритті провадження по ній. 3. Скарги на інші ухвали слідчого судді оскарженню не підлягають і заперечення проти них можуть бути подані під час підготовчого провадження в суді.	
---	---	--

Стаття 135. Порядок здійснення виклику в кримінальному провадженні 1. Особа викликається до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду шляхом вручення повістки про виклик, надіслання її поштою, електронною поштою чи факсимільним зв'язком, здійснення виклику по телефону або телеграмою. 2. У разі тимчасової відсутності особи за місцем проживання повістка для передачі їй вручається під розписку дорослому члену сім'ї особи чи іншій особі, яка з нею проживає, житлово-експлуатаційній організації за місцем проживання особи або адміністрації за місцем її роботи. 3. Особа, що перебуває під вартою, викликається через адміністрацію місця ув'язнення. 4. Повістка про виклик неповнолітньої особи, як правило, вручається її батьку, матері, усиновлювачу або законному представнику. Інший порядок вручення повістки допускається лише у випадку, якщо це обумовлюється обставинами кримінального провадження. 5. Повістка про виклик обмежено дієздатної особи вручається її піклувальнику. 6. Повістка про виклик вручається особі працівником органу зв'язку, працівником правоохоронного органу, слідчим, прокурором, а також секретарем судового засідання, якщо таке вручення здійснюється в приміщенні суду. 7. Повістка про виклик особи, яка проживає за кордоном, вручається згідно з міжнародним	Стаття 135. Порядок здійснення виклику в кримінальному провадженні 1. Особа викликається до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду шляхом вручення повістки про виклик, надіслання її поштою, електронною поштою чи факсимільним зв'язком, здійснення виклику по телефону або телеграмою. 2. У разі тимчасової відсутності особи за місцем проживання повістка для передачі їй вручається під розписку дорослому члену сім'ї особи чи іншій особі, яка з нею проживає, житлово-експлуатаційній організації за місцем проживання особи або адміністрації за місцем її роботи. 3. Особа, що перебуває під вартою, викликається через адміністрацію місця ув'язнення. 4. Захищену особу викликають до суду виключно через установу, яка здійснює заходи безпеки. 5. Повістка про виклик неповнолітньої особи, як правило, вручається її батьку, матері, усиновлювачу або законному представнику. Інший порядок вручення повістки допускається лише у випадку, якщо це обумовлюється обставинами кримінального провадження. 6. Повістка про виклик обмежено дієздатної особи вручається її піклувальнику. 7. Повістка про виклик вручається особі працівником органу зв'язку, працівником правоохоронного органу, слідчим, прокурором, а	
---	---	--

договором про правову допомогу, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, а за відсутності такого - за допомогою дипломатичного (консульського) представництва. 8. Особа має отримати повістку про виклик або бути повідомленою про нього іншим шляхом не пізніше ніж за три дні до дня, коли вона зобов'язана прибути за викликом. У випадку встановлення цим Кодексом строків здійснення процесуальних дій, які не дозволяють здійснити виклик у зазначений строк, особа має отримати повістку про виклик або бути повідомленою про нього іншим шляхом якнайшвидше, але в будь-якому разі з наданням їй необхідного часу для підготовки та прибуття за викликом. <i>{Частина восьма статті 135 із змінами, внесеними згідно із Законом № 725-VII від 16.01.2014 - втратив чинність на підставі Закону № 732-VII від 28.01.2014; із змінами, внесеними згідно із Законом № 767-VII від 23.02.2014}</i>	також секретарем судового засідання, якщо таке вручення здійснюється в приміщенні суду. 8. Повістка про виклик особи, яка проживає за кордоном, вручається згідно з міжнародним договором про правову допомогу, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, а за відсутності такого - за допомогою дипломатичного (консульського) представництва. 9. Особа має отримати повістку про виклик або бути повідомленою про нього іншим шляхом не пізніше ніж за три дні до дня, коли вона зобов'язана прибути за викликом. У випадку встановлення цим Кодексом строків здійснення процесуальних дій, які не дозволяють здійснити виклик у зазначений строк, особа має отримати повістку про виклик або бути повідомленою про нього іншим шляхом якнайшвидше, але в будь-якому разі з наданням їй необхідного часу для підготовки та прибуття за викликом. <i>{Частина восьма статті 135 із змінами, внесеними згідно із Законом № 725-VII від 16.01.2014 - втратив чинність на підставі Закону № 732-VII від 28.01.2014; із змінами, внесеними згідно із Законом № 767-VII від 23.02.2014}</i>	
--	---	--

24.ВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИ, ЯКА ВЗЯТА ПІД ЗАХИСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

XIII. Оцінка існуючої нормативно-правової бази України

КПК не надає чіткого визначення «особи, яка взята під захист».

XIV. Пояснення необхідності внесення поправки

Оскільки «особа, яка взята під захист» може бути допитана в режимі відеоконференції з такими змінами зовнішності і голосу, за яких її неможливо впізнати (частина 10 статті 232), що значно обмежує права на захист, бажано, ввести визначення «особи, яка взята під захист» для цілей КПК.

I. Опис основного принципу запропонованої поправки

Хоча визначення «особи, яка взята під захист» має важливе значення, саме визначення є досить складним і більш концептуально відноситься до спеціального закону про захист свідків. Таке визначення має розмежовувати учасників програми захисту свідків та осіб, до яких було застосовано деякі нижчі заходи забезпечення безпеки. Це полегшить роботу відповідальних органів (наразі слідчих) у цій сфері. Визначення особи в межах програми захисту свідків має включати, але не обмежуючись цим, такі елементи: орган, який приймає рішення про застосування заходів забезпечення безпеки; запит від уповноваженого органу; результати оцінки загроз та ризиків; психічна та фізична придатність кандидата; добровільне рішення (згода) цієї особи тощо. Ці елементи також є передумовою для застосування, здійснення та скасування заходів забезпечення безпеки в межах програми захисту свідків.

II. Посилання на міжнародні стандарти та практику ЄС

Н/Д

III. Забезпечення послідовності: пов'язаність з іншими правовими нормами України (особливо якщо потрібні зміни до інших правових норм)

- Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»;
- Закон «Про державний захист суддів, працівників апарату суду, працівників правоохоронних органів, членів їхньої сім'ї та близьких родичів».

IV. Порівняльна таблиця до пропозиції (див. таблицю)

ВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИ, ЯКА ВЗЯТА ПІД ЗАХИСТ

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ

Кримінальний процесуальний кодекс України		
Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
Стаття 3. Визначення основних термінів Кодексу 1. Терміни, що їх вжито в цьому Кодексі, якщо немає окремих вказівок, мають таке значення: ... 13) обвинувачення - твердження про вчинення певною особою діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, висунуте в порядку, встановленому цим Кодексом;	Стаття 3. Визначення основних термінів Кодексу 1. Терміни, що їх вжито в цьому Кодексі, якщо немає окремих вказівок, мають таке значення: ... 13) особа, взята під захист, – особа, визначена такою, яка взята під захист, згідно із Законом України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві». 14) обвинувачення - твердження про вчинення певною особою діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, висунуте в порядку, встановленому цим Кодексом;	Ні чинна редакція КПК, ні спеціальні закони не містять статті, в якій було б наведено визначення особи, яка взята під захист, та зроблено розмежування між учасником програми захисту свідків та особами, до яких було застосовано деякі нижчі заходи забезпечення безпеки, а також передумови для застосування, здійснення та скасування заходів забезпечення безпеки. - Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»; (1994 р.); та - Закон «Про державний захист суддів, працівників апарату суду, працівників правоохоронних органів, членів їхньої сім'ї та близьких родичів» (1994 р.).

25.ІНФОРМУВАННЯ ПОТЕРПІЛОГО ЩОДО ПРОЦЕДУРИ МЕДІАЦІЇ ТА ЇЇ НАСЛІДКІВ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

I. Оцінка існуючої нормативно-правової бази України

Відповідно до частини 4 статті 56 КПК на всіх стадіях кримінального провадження потерпілий має право примиритися з підозрюваним, обвинуваченим і укласти угоду про примирення. У передбачених законом України про кримінальну відповідальність та КПК випадках примирення є підставою для закриття кримінального провадження. Однак КПК не передбачає обов'язку посадових осіб, наділених владними повноваженнями, надавати потерпілому повну інформацію щодо процедури примирення у формі медіації.

II. Пояснення необхідності внесення поправки

В Україні примирення між потерпілим і правопорушником здійснюється через процедуру медіації. Слідчі, прокурори, судді інформують потерпілого лише про наявність у нього загального права примиритися з правопорушником, не розкриваючи які саме права є у потерпілого в перебігу медіації і які наслідки вона може мати.

Згідно з Керівними принципами № 13 для уможливлення участі потерпілих і правопорушників у медіації державам належить вжити всіх необхідних заходів із забезпечення захисту їхніх прав та повної поінформованості щодо таких прав. Медіація вимагає вільної та свідомої згоди як потерпілих, так і правопорушників, і ніколи не має застосовуватися в разі існування ризику того, що медіація поставить одну зі сторін у не вигідне становище. Треба належним чином враховувати не лише потенційні переваги, а й потенційні ризики медіації для обох сторін, зокрема для потерпілого. Відтак, слід докладати особливих зусиль для забезпечення чіткості, повноти та своєчасності інформації про медіацію між потерпілим і кривдником. Така інформація має включати: відомості про процес медіації як такий, про права і обов'язки учасників медіації та про її правові наслідки. У випадках, коли потерпілі опиняються в особливо уразливому становищі, їх також належить інформувати про можливість проведення медіації за відсутності безпосереднього контакту жертви з кривдником⁵⁵.

Послуги відновного правосуддя застосовуються лише за умови, що це відповідає інтересам потерпілого та міркуванням безпеки, а також у разі наявності добровільної інформованої згоди потерпілого, яка може бути у будь-який час відкликана⁵⁶.

III. Опис основного принципу запропонованої поправки

Поправка має на меті конкретизацію у КПК України положення про інформування потерпілого щодо його права на примирення з правопорушником. Зокрема про те, що потерпілому мають бути надані відомості щодо: процесу медіації як такого; прав і обов'язків учасників медіації; її правових наслідків; можливості проведення медіації за відсутності безпосереднього контакту потерпілого з правопорушником; відкликання потерпілим у будь-який час згоди на проведення процедури медіації.

⁵⁵ Керівні принципи № 13 для кращого виконання наявної Рекомендації щодо медіації в кримінальних правах / Ухвалено Європейською комісією з ефективності правосуддя 7 грудня 2007 р., статті 31-33.

⁵⁶ Директива 2012/29/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2012 р., що встановлює мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту потерпілих від злочинів та замінює Рамкове рішення Ради 2001/220/JHA, пункт «а» частини 1 статті 12.

IV. Посилання на міжнародні стандарти та практику ЄС

Ця точка зору знаходить підтримку у міжнародних стандартах. Зокрема про потребу інформування потерпілого щодо процедури медіації з його участю і наслідків медіації йдеться у Керівних принципах № 13 для кращого виконання наявної Рекомендації щодо медіації в кримінальних справах / Ухвалено Європейською комісією з ефективності правосуддя 7 грудня 2007 р. та в Директиві 2012/29/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2012 р., що встановлює мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту потерпілих від злочинів та замінює Рамкове рішення Ради 2001/220/JHA.

V. Забезпечення послідовності: пов'язаність з іншими правовими нормами України (особливо якщо потрібні зміни до інших правових норм) Н/Д

VI. Порівняльна таблиця до пропозиції (див. таблицю)

ІНФОРМУВАННЯ ПОТЕРПІЛОГО ЩОДО ПРОЦЕДУРИ МЕДІАЦІЇ ТА ЇЇ НАСЛІДКІВ

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
Кримінальний процесуальний кодекс України		
Стаття 56. Права потерпілого... ... 4. На всіх стадіях кримінального провадження потерпілий має право примиритися з підозрюваним, обвинуваченим і укласти угоду про примирення. У передбачених законом України про кримінальну відповідальність та цим Кодексом випадках примирення є підставою для закриття кримінального провадження. ...	Стаття 56. Права потерпілого... ... 4. На всіх стадіях кримінального провадження потерпілий має право примиритися з підозрюваним, обвинуваченим і укласти угоду про примирення. У передбачених законом України про кримінальну відповідальність та цим Кодексом випадках примирення є підставою для закриття кримінального провадження. У разі передавання матеріалів кримінального провадження для здійснення процедури примирення посередником (медіатором) потерпілому мають бути надані відомості щодо: змісту процедури медіації; прав і обов'язків учасників медіації; її правових наслідків; можливості проведення медіації за відсутності безпосереднього контакту потерпілого з підозрюваним, обвинуваченим;	

	відкликання потерпілим у будь-який час згоди на проведення процедури медіації.	
--	---	--

26. ВРАХУВАННЯ СУДОМ ПРИ ПРИЗНАЧЕННІ ВИДУ І РОЗМІРУ ПОКАРАННЯ ФАКТУ ВІДШКОДУВАННЯ ОБВИНУВАЧЕНИМ ШКОДИ ПОТЕРПІЛОМУ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

I. Оцінка існуючої нормативно-правової бази України

Обставиною, що пом'якшує покарання обвинуваченого, є добровільне відшкодування завданого збитку або усунення заподіяної шкоди (пункт 2 частини 1 статті 66 КК). Згідно з пунктом 5 частини 1 статті 368 КПК «Питання, що вирішуються судом при ухваленні вироку» суд, ухвалюючи вирок, повинен врахувати цю обставину як пом'якшуючу при призначенні покарання. Про наявність обставин, що пом'якшують покарання, суду стає відомо з матеріалів кримінальної справи, однак ніде – ні у КПК, ні в іншому українському законі – не вказано, що суд при ухваленні вироку зобов'язаний з'ясувати чи потребує потерпілий відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням. Усі питання, які з'ясовує суд при ухваленні вироку, викладені в частині 1 статті 368 КПК і статтях 65, 66 КК у парадигмі відносин держава – злочинець. Для потерпілого у цих положеннях закону не знайшлося місця. Факт того, що обвинувачений не відшкодував шкоди потерпілому, ніяким чином не враховується судом при постановленні вироку із-за відсутності такого обов'язку в законі.

II. Пояснення необхідності внесення поправки

Розгляд судом при постановленні вироку добровільного відшкодування завданого збитку або усунення заподіяної шкоди як обставини, що пом'якшує відповідальність обвинуваченого, є не достатнім для забезпечення права потерпілого на відшкодування.

Врахування судом потреб потерпілого у відшкодуванні при постановленні вироку і визначенні обвинуваченому виду та розміру покарання стимулюватиме обвинуваченого до відшкодування шкоди ще до ухвалення вироку. Під час судового розгляду можуть бути розглянуті причини, з яких не відбулося відшкодування шкоди потерпілому, якою може бути, наприклад, відмова останнього від відшкодування. Однак, в будь-якому разі, обов'язкове звернення в суді уваги на питання відшкодування шкоди потерпілому здатне повніше захистити його право.

III. Опис основного принципу запропонованої поправки

Обов'язок брати до уваги потреби потерпілого у відшкодуванні зможе бути виконаний судом за умови надання йому всієї доступної інформації щодо шкоди здоров'ю та іншої шкоди. Суд братиме до уваги зазначену обставину у сукупності з іншими обставинами, про які йдеться у статті 368 КПК. Це дозволить: *державі (суду)* призначити обвинуваченому покарання, що буде адекватним його кримінальній і посткримінальній поведінці, *обвинуваченому* – вжити заходів, які свідчитимуть про його покаяння і виправлення негативної ситуації, створеної ним самим, *потерпілому* – швидше отримати відшкодування шкоди, завданої злочином.

IV. Посилання на міжнародні стандарти та практику ЄС

У Рекомендації № R (85) 11 Комітету Міністрів Ради Європи йдеться про те, що суд, окрім відшкодування чи реституції від злочинця або будь-яких добровільних дій з цією метою,

при вирішенні питання про вид та розмір покарання повинен брати до уваги ще й потреби потерпілого у відшкодуванні⁵⁷.

V. Забезпечення послідовності: пов'язаність з іншими правовими нормами України (особливо якщо потрібні зміни до інших правових норм)

Внесення змін до статті 368 КПК потребуватиме також внесення відповідних змін до статті 65 КК «Загальні засади призначення покарання». Зокрема пункт 3 цієї норми потребує доповнення про те, що суд повинен призначати покарання з урахуванням не лише ступеню тяжкості вчиненого злочину, особи винного та обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання, а й потреби потерпілого у відшкодуванні шкоди, завданої злочином.

VI. Порівняльна таблиця до пропозиції (див. таблицю)

⁵⁷ Рекомендація № R (85) 11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про становище потерпілого в межах кримінального права і провадження (Ухв. Комітетом Міністрів 28 червня 1985 року на 387-му засіданні заступників міністрів), пункт 12.

**ВРАХУВАННЯ СУДОМ ПРИ ПРИЗНАЧЕННІ ВИДУ І РОЗМІРУ ПОКАРАННЯ
ФАКТУ ВІДШКОДУВАННЯ ОБВИНУВАЧЕНИМ ШКОДИ ПОТЕРПІЛОМУ**

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
Кримінальний процесуальний кодекс України		
Стаття 368. Питання, що вирішуються судом при ухваленні вироку 1. Ухвалюючи вирок, суд повинен вирішити такі питання: ... 14) як вчинити із заходами забезпечення кримінального провадження.	Стаття 368. Питання, що вирішуються судом при ухваленні вироку 1. Ухвалюючи вирок, суд повинен вирішити такі питання: ... 14) як вчинити із заходами забезпечення кримінального провадження; 15) чи потребує потерпілий відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням.	
Стаття 65. Загальні засади призначення покарання 1. Суд призначає покарання: ... 3) враховуючи ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання.	Стаття 65. Загальні засади призначення покарання 1. Суд призначає покарання: ... 3) враховуючи ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання, а також потребу потерпілого у відшкодуванні шкоди, завданої злочином.	

--	--	--

27.ВКЛЮЧЕННЯ СУДОМ УМОВ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ПОТЕРПІЛОМУ У РІШЕННЯ ПРО ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ З ВИПРОБУВАННЯМ ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

I. Оцінка існуючої нормативно-правової бази України

Згідно з частиною 2 статті 75 КК суд приймає рішення про звільнення від відбування покарання з випробуванням у випадку затвердження угоди про примирення, якщо сторонами угоди узгоджено покарання певного виду, а також узгоджено звільнення від відбування покарання з випробуванням. Але у законодавстві України відсутні норми про можливість покладення судом на підсудного обов'язку про відшкодування шкоди у разі звільнення його від відбування покарання з випробуванням, в тому числі, якщо не затверджувалася угода про примирення або предметом такої угоди не було відшкодування шкоди потерпілому.

II. Пояснення необхідності внесення поправки

Якщо обвинувачений не відшкодував добровільно шкоду потерпілому до постановлення судом вироку, то в потерпілого залишається єдиний законний спосіб домогтися відшкодування шкоди – заявлення позову в порядку цивільного судочинства. Цю не зовсім вигідну для потерпілого ситуацію можна виправити шляхом покладання на засудженого, щодо якого суд ухвалює рішення про звільнення від відбування покарання з випробуванням, обов'язку відшкодувати шкоду.

III. Опис основного принципу запропонованої поправки

Якщо на суд буде покладено обов'язок брати до уваги потребу потерпілого у відшкодуванні шкоди, то на момент ухвалення рішення про звільнення від відбування покарання з випробуванням у суду будуть відомості про те, чи вона відшкодована. Якщо шкода не відшкодована, то суд матиме право включити відповідні «фінансові» умови у рішення про «відстрочку» виконання покарання.

IV. Посилання на міжнародні стандарти та практику ЄС

У Рекомендації № R (85) 11 Комітету Міністрів Ради Європи йдеться про те, що у випадках, коли для суду відкривається можливість включити відповідні фінансові умови у рішення про відстрочку виконання покарання, велику увагу необхідно приділяти, окрім інших умов, здійсненню відшкодування злочинцем потерпілому⁵⁸.

Згідно з Директивою 2012/29/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2012 р. держави повинні вживати заходів для стимулювання злочинців здійснювати потерпілим належне відшкодування⁵⁹.

У британській системі кримінального судочинства одним з головних способів захисту і поновлення прав потерпілих від злочину є накази суду про компенсацію, реституцію, репарацію. Всі вони іменуються як допоміжні накази (англ. ancillary orders). Одним з

⁵⁸ Рекомендація № R (85) 11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про становище потерпілого в межах кримінального права і провадження (Ухв. Комітетом Міністрів 28 червня 1985 року на 387-му засіданні заступників міністрів), пункт 13.

⁵⁹ Директива 2012/29/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2012 р., що встановлює мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту потерпілих від злочинів та замінює Рамкове рішення Ради 2001/220/JHA, частина 2 статті 16.

найпоширеніших наказів, що використовується зараз у британській системі, є наказ про компенсацію. Його ввів у дію Закон «Про кримінальне судочинство» на початку 70-х років минулого сторіччя, але в остаточній формі він знайшов своє закріплення у Законі «Про повноваження кримінальних судів» від 2000 р., секції⁶⁰ 130⁶¹. Судовий наказ про компенсацію передбачає одноразову або поетапну, тобто шляхом часткових платежів, виплату жертві грошової компенсації за спричинену їй злочином шкоду, хоч і з врахуванням матеріальних можливостей підсудного до сплати компенсації. Вивівши призначення компенсації в суді в ранг обов'язків через необхідність суду в кожній кримінальній справі наводити мотивовані пояснення відмови у призначенні компенсації, законодавець відчутно підвищив роль жертви у кримінальному судочинстві.

V. Забезпечення послідовності: пов'язаність з іншими правовими нормами України (особливо якщо потрібні зміни до інших правових норм)

Н/Д.

VI. Порівняльна таблиця до пропозиції (див. таблицю)

⁶⁰ «Секція» у законодавстві США та Об'єднаного Королівства є приблизним змістовим відповідником «статті» у законодавстві України.

⁶¹ Powers of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000. // Murphy P., Stockdale E. Blackstone's Criminal Practice. Oxford: Oxford University Press, 2003. – 2750.

**ВКЛЮЧЕННЯ СУДОМ УМОВ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ПОТЕРПІЛОМУ У РІШЕННЯ
ПРО ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ З ВИПРОБУВАННЯМ**

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін	Обґрунтування
Кримінальний кодекс України		
Стаття 76. Обов'язки, які покладає суд на особу, звільнену від відбування покарання з випробуванням ... 2. На осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, суд може додатково покласти такі обов'язки: 1) попросити публічно або в іншій формі пробачення у потерпілого; 1¹) відсутній 2) не виїжджати за межі України без погодження з уповноваженим органом з питань пробації; ...	Стаття 76. Обов'язки, які покладає суд на особу, звільнену від відбування покарання з випробуванням ... 2. На осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, суд може додатково покласти такі обов'язки: 1) попросити публічно або в іншій формі пробачення у потерпілого; 1¹) відшкодувати шкоду потерпілому; 2) не виїжджати за межі України без погодження з уповноваженим органом з питань пробації; ...	

